

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Izvještaj o finansijskoj stabilnosti 2023

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Izvještaj o finansijskoj stabilnosti za 2023. godinu

IZDAVAČ

Centralna banka Bosne i Hercegovine
Maršala Tita 25, 71000 Sarajevo
Tel (387 33) 278 100
Internet: www.cbbh.ba
E-mail: contact@cbbh.ba

Za sve informacije kontaktirati:
Odjeljenje za finansijsku stabilnost

Uredništvo:

dr. Jasmina Selimović
mr. Marko Vidaković
dr. Željko Marić
mr. Erandina Bajrović
Vesna Papić
Nada Mijović
dr. Belma Čolaković

Priprema za štampu:

Štamparija Fojnica d.d.

Štampa:

Štamparija Fojnica d.d.

Tiraž:

70 primjeraka

Publikovanje i umnožavanje u obrazovne i nekomercijalne svrhe je
dozvoljeno uz obavezno navođenje izvora.

© Centralna banka Bosne i Hercegovine | sva prava zadržana

Sadržaj

UVOD.....	7
IZVRŠNI SAŽETAK	8
1. TRENDOVI I RIZICI IZ MEĐUNARODNOG OKRUŽENJA	13
1.1 Trendovi u međunarodnom okruženju.....	13
1.2 Pregled glavnih rizika u EU i eurozoni.....	16
1.2.1 Efekti na bankarski sektor.....	16
1.2.2 Efekti na realni sektor.....	18
2. MAKROEKONOMSKI TRENDOVI I RIZICI U BIH	23
3. DOMAĆINSTVA	35
4. PREDUZEĆA	43
5. FINANSIJSKI POSREDNICI	53
5.1 Bankarski sektor.....	53
5.2 Nebankarski finansijski sektor.....	70
6. FINANSIJSKA INFRASTRUKTURA	75
6.1 Platni sistem.....	75
6.2 Regulatorni okvir.....	76
Statistički dodatak	83

SPISAK GRAFIKONA

Grafikon 1.1: Kretanje referentnih kamatnih stopa vodećih centralnih banaka	15
Grafikon 1.2: Cijene hrane i nafte.....	16
Grafikon 1.3: Cijena zlata i kurs EUR/USD	16
Grafikon 1.4: Kretanje cijena dionica banaka majki domaćih banaka.....	18
Grafikon 1.5: Promjene u javnom dugu izraženom u procentima BDP-a u 2023. godini.....	18
Grafikon 1.6: Prinos desetogodišnjih državnih obveznica.....	18
Grafikon 1.7: Kretanje glavnih tržišnih indeksa	19
Grafikon 1.8: Izvoz BiH u zemlje glavne trgovinske partnere	19
Grafikon 2.1: BDP BiH (godišnja promjena i doprinos rastu po kategorijama).....	23
Grafikon 2.2: BDP, izvoz roba i industrijska proizvodnja (% godišnje promjene)	24
Grafikon 2.3: Inflacija u BiH i doprinosi glavnih komponenti	26
Grafikon 2.4: Neto plate i inflacija.....	27
Grafikon 2.5: Struktura tekućeg računa BiH.....	29
Grafikon 2.6: Finansiranje deficita tekućeg računa	30
Grafikon 2.7: Javni dug i saldo opšte vlade	30
Grafikon 2.8: Devizne rezerve i vanjski dug	31
Grafikon 3.1: Zaduženost stanovništva prema finansijskim institucijama	35
Grafikon 3.2: Zaduženost stanovništva prema institucijama i tipu zaduženja, 2023	35
Grafikon 3.3: Krediti stanovništvu po namjeni i kreditni rast	36
Grafikon 3.4: Novoodobreni krediti stanovništvu	37
Grafikon 3.5: Valutna struktura kredita stanovništvu.....	37
Grafikon 3.6: Nekvalitetni krediti u sektoru stanovništva po kategorijama	38
Grafikon 3.7: Nekvalitetni u ukupnim kreditima stanovništvu, po bankama.....	38
Grafikon 3.8: Novoodobreni krediti i prosječne ponderisane kamatne stope.....	38
Grafikon 3.9: Novoodobreni krediti prema periodu fiksacije kamatne stope.....	39
Grafikon 3.10: Depoziti stanovništva po ročnosti	39
Grafikon 3.11: Oročeni depoziti stanovništva i kamatne stope na depozite.....	40
Grafikon 4.1: Potraživanja od preduzeća prema tipu zaduženja na kraju 2023.	43
Grafikon 4.2: Godišnje promjene potraživanja od preduzeća prema odabranim djelatnostima	44
Grafikon 4.3: Vanjska zaduženost nefinansijskih preduzeća	45
Grafikon 4.4: Prosječna zaduženost preduzeća po odabranim djelatnostima u 2022. i 2023. godini.....	45
Grafikon 4.5: Učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima, po djelatnostima.....	46
Grafikon 4.6: Učešće kapitala u pasivi preduzeća u odabranim djelatnostima	49
Grafikon 4.7: Kamatne stope na kredite preduzećima, po bankama	50
Grafikon 4.7: Novoodobreni krediti prema periodu fiksacije kamatne stope	50
Grafikon 5.1: Aktiva i krediti u procentima BDP-a	54
Grafikon 5.2: Promjene najvažnijih stavki bilansa bankarskog sektora.....	54
Grafikon 5.3: Aktiva bankarskog sektora	54
Grafikon 5.4: Prosječne kamatne stope na novoodobrene kredite	55
Grafikon 5.5: Uporedni prikaz kretanja aktivnih i kamatnih stopa u BiH i odabranim zemljama eurozone	55
Grafikon 5.6: Uporedni prikaz kretanja pasivnih kamatnih stopa u BiH i odabranim zemljama eurozone.....	56
Grafikon 5.7: Kretanje EURIBORA-a i kamatnih stopa u BiH	57
Grafikon 5.8: Procjena finansijskog ciklusa za BiH.....	58
Grafikon 5.9: Izloženost ka sektoru vlade, po bankama, u 2023. godini.....	59
Grafikon 5.10: Sektorska struktura depozita rezidenata	60
Grafikon 5.11: Struktura ukupnih depozita po preostaloj ročnosti.....	60
Grafikon 5.12: Dijagram indikatora finansijskog zdravlja bankarskog sektora	61
Grafikon 5.13: Efekat smanjenja regulatornog kapitala na CAR, Q4 2023.....	61
Grafikon 5.14: Kvalitet kreditnog portfolija	62
Grafikon 5.15: Stopa defaulta u sektoru preduzeća, po bankama u 2023. godini.....	63
Grafikon 5.13: Stopa defaulta u sektoru stanovništva, po bankama u 2023. godini	63
Grafikon 5.17: Dobit bankarskog sektora	63
Grafikon 5.18: Indikatori profitabilnosti.....	64
Grafikon 5.19: Indikatori likvidnosti.....	64

SPISAK TABELA

Tabela 1.1: Realni BDP, godišnja stopa rasta.....	13
Tabela 2.1: Potraživanja komercijalnih banaka od sektora vlade	31
Tabela 2.2: Pokazatelji rizika fiskalne održivosti	32
Tabela 3.1: Potraživanja od stanovništva, kartice.....	36
Tabela 3.2: Krediti stanovništvu, ročna i valutna struktura	37
Tabela 4.1: Krediti preduzećima, ročna i valutna struktura ostatka duga	45
Tabela 4.2: Poslovni prihodi preduzeća, po djelatnostima	49
Tabela 5.1: Vrijednost imovine finansijskih posrednika	53
Tabela 5.2: Pojednostavljeni bilans stanja mikrokreditnih organizacija	70
Tabela 6.1: Transakcije u međubankarskom platnom prometu.....	75
Tabela 6.2: Koncentracija transakcija u međubankarskom platnom prometu (HHI)	76

STATISTIČKI DODATAK

Tabela A1: Indeks cijena nekretnina	83
Tabela A2: Indikatori finansijskog zdravlja	85
Tabela A3: Pregled ukupne imovine, kredita, depozita i finansijskog rezultata banaka u BiH, 31.12.2023. godine.....	86
Tabela A4: Statusne promjene u bankama u periodu od 2001. do 2023. godine	87

Tekstni okvir:

Tekstni okvir 1: Ocjena glavnih makrofinansijskih rizika po finansijsku stabilnos	24
Tekstni okvir 2: Tržište nekretnina	27
Tekstni okvir 3: Uticaj uvođenja karbonske naknade na poslovanje preduzeća i privredu u BiH.....	46
Tekstni okvir 4: Testovi na stres solventnosti	65
Tekstni okvir 5: Testovi na stres likvidnosti	68
Tekstni okvir 6: Identifikacija i upravljanje klimatskim rizicima u finansijskom sektoru	77

Zemlje:

BE	Belgija
BG	Bugarska
CY	Kipar
DE	Njemačka
ES	Španija
FR	Francuska
GR	Grčka
HR	Hrvatska
IE	Irska
IT	Italija
PT	Portugal
SI	Slovenija
SK	Slovačka
TR	Turska

SKRAĆENICE

ABRS	Agencija za bankarstvo Republike Srpske
AOD	Agencija za osiguranje depozita
BDP	Bruto domaći proizvod
BHAS	Agencija za statistiku BiH
BiH	Bosna i Hercegovina
BEO	Centralna banka Engleske
BOJ	Centralna banka Japana
BLSE	Banjalučka berza
CAC 40	Indeks francuske berze (Cotation Assistée en Continu)
CAR	Stopa adekvatnosti kapitala (Capital Adequacy Ratio)
CBBiH	Centralna banka Bosne i Hercegovine
CET 1	Osnovni kapital prvog reda (Common Equity Tier 1)
CHF	Švicarski franak
CPI	Indeks potrošačkih cijena
CRK	Centralni registar kredita
DAX	Indeks na berzi vrijednosnih papira u Frankfurtu (Deutscher Aktien Index)
EBA	Evropska bankarska agencija (European Banking Authority)
ECB	Evropska centralna banka
EU	Evropska unija
EUR	Euro
FBA	Agencija za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FED	Sistem federalnih rezervi
FTSE	Indeks londonske berze (Financial Times Stock Exchange)
GBP	Britanska funta
HHI	Herfindahl–Hirschman Indeks
JRTR	Jedinstveni registar transakcijskih računa
KM	Konvertibilna marka
MFT BiH	Ministarstvo finansija i trezora BiH
MKO	Mikrokreditne organizacije
MMF	Međunarodni monetarni fond
NPL	Nekvalitetni krediti (Nonperforming loans)
OPEC	Organizacija zemalja izvoznica nafte
ROAA	Povrat na prosječnu aktivu (Return on Average Assets)
ROAE	Povrat na prosječni kapital (Return on Average Equity)
RS	Republika Srpska
RTGS	Bruto poravnanje u realnom vremenu (Real Time Gross Settlement)
RSTF	Referentna stopa prosječnog ponderisanog troška finansiranja banaka
S&P	Standard & Poor's
SAD	Sjedinjene Američke Države
SASE	Sarajevska berza
STO	Svjetska trgovinska organizacija
USD	Američki dolar
WEO	Svjetski ekonomski pregled (World Economic Outlook)
WTI	Cijena brent nafte na američkom tržištu (West Texas Intermediate)

UVOD

Pod finansijskom stabilnošću CBBiH podrazumijeva stanje u kojem finansijski sistem može apsorbovati šokove bez značajnih poremećaja u svom trenutnom i budućem funkcionisanju i čije funkcionisanje nema negativne uticaje na ekonomiju.

Mandat CBBiH za praćenje stabilnosti finansijskog sistema indirektno proizlazi iz Zakona o CBBiH. CBBiH ima aktivnu ulogu u razvoju i implementaciji politike stabilnosti i održivog ekonomskog rasta BiH, kroz osiguranje stabilnosti domaće valute i ukupne finansijske i ekonomske stabilnosti u zemlji. Jedna od temeljnih zadaća CBBiH je uspostava i održavanje odgovarajućih platnih i obračunskih sistema kao dijela finansijske infrastrukture. CBBiH doprinosi očuvanju finansijske stabilnosti kroz zakonom utvrđenu nadležnost koordinacije djelatnosti entitetskih agencija za bankarstvo. CBBiH, u skladu s odlukom Upravnog vijeća, učestvuje u radu međunarodnih organizacija koje rade na učvršćivanju finansijske i ekonomske stabilnosti kroz međunarodnu monetarnu saradnju. Aktivnosti CBBiH na polju praćenja stabilnosti finansijskog sistema obuhvataju i specijalizovanu komunikaciju s relevantnim međunarodnim i domaćim institucijama kojom se osigurava kontinuitet procesa praćenja sistemskih rizika. Doprinos očuvanju finansijske stabilnosti CBBiH daje u okviru članstva u Stalnom komitetu za finansijsku stabilnost BiH.

Publikovanjem Izvještaja o finansijskoj stabilnosti CBBiH nastoji doprinijeti finansijskoj stabilnosti u BiH kroz:

- Unapređenje razumijevanja i podsticanje dijaloga o rizicima za finansijske posrednike u makroekonomskom okruženju;
- Upozoravanje finansijskih institucija i drugih učesnika na tržištu na mogući kolektivni uticaj njihovih pojedinačnih akcija;
- Stvaranje konsenzusa o finansijskoj stabilnosti i poboljšanje finansijske infrastrukture.

Iako je fokus ovog izvještaja na događajima iz 2023. godine, njegov obuhvat je proširen i na najvažnija dešavanja iz prve polovine 2024. godine, u skladu s dostupnim podacima u vrijeme izrade. Izvještaj o finansijskoj stabilnosti za 2023. godinu je organizovan po poglavljima kako slijedi. U izvršnom sažetku su naglašeni najvažniji rizici po stabilnost finansijskog sistema. U prvom poglavlju su predstavljeni glavni trendovi i rizici iz međunarodnog okruženja. U sklopu ovog poglavlja posebno su izdvojeni glavni rizici iz EU i eurozone, te su opisani njihovi efekti na bankarski sektor i realnu ekonomiju ovog geografskog područja, sa fokusom na rizike koji mogu imati uticaj na bankarski sektor i realnu ekonomiju BiH. Drugo poglavlje daje pregled trendova i potencijalnih rizika iz domaćeg okruženja koji se odražavaju na funkcionisanje finansijskog sistema u BiH, uključujući i pregled glavnih trendova i rizika koji dolaze iz fiskalnog sektora. Treće poglavlje ilustruje efekte rizika identifikovane u prethodnim poglavljima na potraživanja od stanovništva. Fokus četvrtog poglavlja su efekti identifikovanih rizika na sektor pravnih lica. U petom poglavlju se ocjenjuju efekti rizika na stabilnost finansijskog sektora, sa fokusom na bankarski sektor. Šesto poglavlje ilustruje osnovne trendove u finansijskoj infrastrukturi: platnim sistemima i regulatornom okviru. Izvještaj o finansijskoj stabilnosti za 2023. godinu sadrži šest tekstnih okvira: Ocjena glavnih makrofinansijskih rizika po finansijsku stabilnost, Tržište nekretnina, Uticaj uvođenja karbonske naknade na poslovanje preduzeća i privredu u BiH, Testovi na stres solventnosti i likvidnosti, te Identifikacija i upravljanje klimatskim rizicima u finansijskom sektoru.

Na kraju je potrebno naglasiti da se ovaj Izvještaj bavi isključivo pitanjima od značaja za sistemski rizik, jer je nadzor poslovanja finansijskih posrednika, u skladu s važećim zakonima u BiH, zadatak nadležnih supervizora za finansijski sektor. Njegov osnovni cilj jeste da ukaže na rizike koji dolaze iz finansijskog sistema, kao i makroekonomskog okruženja, te procijeni sposobnost sistema da apsorbuje te šokove.

IZVRŠNI SAŽETAK

Osnovne karakteristike globalne ekonomije u 2023. godini su: slab ekonomski rast; i dalje visoka inflacija, vodeće centralne banke su nastavile provoditi restriktivne monetarne politike, dodatno zaoštavanje uslova finansiranja; jačanje geopolitičkih rizika i polarizacija odnosa vodećih svjetskih ekonomija koji dovode do neizvjesnosti u međunarodnim ekonomskim kretanjima. Globalni ekonomski oporavak u 2023. godini je bio spor i neujednačen, sa značajnim razlikama među zemljama. Dok je ekonomija SAD-a bila otpornija nego što se očekivalo, ostvarivši rast osobne potrošnje, ekonomski rast eurozone je stagnirao, posebno zbog slabosti u potrošnji i vanjskotrgovinskoj razmjeni. Inflatorni pritisci su postepeno slabili, ali se inflacija zadržala na visokom nivou, zbog čega su uslijedila dodatna povećanja referentnih kamatnih stopa FED-a i ECB. Bankarski sektor eurozone je ostvario visoku profitabilnost, ojačao kapitalne rezerve, a kreditni rizik ostao je ograničen i pored niza izazova kroz koje je prošao proteklih godina: oscilacija u privrednoj aktivnosti nakon početka pandemije, povećanih geopolitičkih rizika i inflatornih pritisaka praćenih snažnim zaoštavanjem monetarne politike. U okruženju visoke inflacije i rastućih kamatnih stopa, neto kamatne marže su rasle usljed sporijeg rasta pasivnih kamatnih stopa u odnosu na aktivne zbog visoke likvidnosti i vremenu potrebnom za dospjeće ranije oročenih depozita. U isto vrijeme, NPL-ovi su ostali stabilni jer su se preduzeća i domaćinstva uspijevali nositi s višim troškovima servisiranja duga zahvaljujući rastućim profitnim maržama i izuzetno otpornim tržištem rada u okolnostima sporog ekonomskog rasta. Međutim, rizici za bankarski sektor ostaju povišeni. Rastuće stope na depozite počinju vršiti pritisak na bankarske marže, dok se istovremeno može očekivati povećanje kreditnog rizika unatoč trenutno povoljnim kretanjima u kvaliteti kreditnog portfolija, imajući u vidu povišen nivo kredita kod kojih se rizik nakon početnog priznavanja značajno povećao. Dodatno, pad cijena nekretnina bi mogao predstavljati dodatni trošak za banke u slučaju materijalizacije kreditnog rizika.

Rizici iz domaćeg makroekonomskog okruženja smanjili su se usljed znatnijeg slabljenja inflatornih pritisaka, smanjenja stope nezaposlenosti, rasta nominalnih i realnih neto plata, smanjenja vanjskog duga i nešto povoljnije platnobilansne pozicije. Aktivnosti na tržištu nekretnina ostale su generalno snažne tokom 2023. godine, a istovjetan trend se može očekivati i u 2024. godini. Međutim, i pored poboljšanja ovih makroekonomskih pokazatelja, ekonomska aktivnost ostvarila je skroman rast. Sektor generalne vlade zabilježio je povećanje fiskalnog deficita, ali je došlo do smanjenja udjela ukupnog javnoga duga u BDP-u, tako da indikatori fiskalne održivosti i dalje ukazuju na nizak nivo rizika po finansijsku stabilnost koji dolaze iz sektora Vlade.

Povećana sklonost stanovništva ka potrošnji, usljed slabljenja inflatornih pritisaka i rasta realnih plata dovela je i do rasta tražnje za kreditima i rasta zaduženosti

domaćinstava, posebno u drugoj polovini 2023. godine. Domaćinstva se i dalje najviše zadužuju kod komercijalnih banaka, a porast zaduženosti je zabilježen u kategorijama kredita za opštu potrošnju i stambenih kredita. Nastavljen je trend smanjenja nekvalitetnih u ukupnim kreditima sektora stanovništva, međutim određeni dio stanovništva se suočio sa problemima u redovnom servisiranju obaveza, što se ogleda u povećanju kredita u nivou kreditnog rizika 2 u kategoriji stambenih kredita. Stanovništvo je bilo sklono zaduživati se uz fiksnu kamatnu stopu, svodeći tako na minimum rizik od povećanja obaveza usljed rasta kamatnih stopa. Depoziti su bilježili rast, ali je on uglavnom generisan rastom iznosa sredstava na transakcionim računima, dok je u kategoriji oročenih depozita jedino došlo do rasta kratkoročnih depozita.

Ukupna zaduženost sektora nefinansijskih preduzeća prema domaćim finansijskim posrednicima zabilježila je snažniji rast, a banke su kredite preduzećima plasirale po tek blago višim kamatnim stopama u poređenju sa prethodnom godinom. Istovremeno nastavljen je rast vanjske zaduženosti preduzeća, koji povećava njihovu izloženost rizicima sa međunarodnih tržišta i mogu dovesti do poremećaja ili iznenadnih prekida u finansiranju. Poslovni prihodi i kapitalizovanost nefinansijskih preduzeća, kao pokazatelj stabilnosti poslovanja, ukazuju da su preduzeća uspješno amortizovala rizike koji proizilaze iz slabog domaćeg i međunarodnog ekonomskog okruženja. Servisiranje postojećih obaveza bilo je uredno, što se ogleda kroz pad nivoa nekvalitetnih potraživanja u bankama i sposobnosti za dodatno zaduživanje. U narednom periodu ključne rizike za poslovanje preduzeća predstavljaju nastavak slabljenja vanjske potražnje, pooštavanje uslova finansiranja, te još uvijek prisutni inflatorni pritisci, dok će za izvozno orijentisana preduzeća dodatni izazov predstavljati uvođenje karbonske naknade na izvozne proizvode u EU.

Pod uticajem jačanja profitabilnosti, nastavka kontinuiranog poboljšanja kvaliteta aktive, visoke likvidnosti i dobre kapitalizovanosti sveukupna ocjena indikatora stabilnosti u 2023. godini je poboljšana u odnosu na prethodnu godinu. Izraženiji rast kreditne aktivnosti doveo je do blagog smanjenja negativnog jaza omjera kredita privatnom sektoru i BDP-a, međutim indikatori finansijskog ciklusa ukazuju da je kreditna aktivnost i dalje u negativnoj fazi ciklusa. Bankarski sektor nije bio suočen sa značajnijim pritiskom rasta troškova finansiranja, budući da se dominantno finansira iz depozita rezidenata kratke ročnosti, pa je rast aktivnih i pasivnih kamatnih stopa ostao ograničen. Ipak referentne stope prosječnog ponderiranog troška finansiranja banaka u BiH ukazuju da dolazi do postepenog odstupanja u visini troškova po valutnoj osnovi, konkretno, rasta kamata koje banke plaćaju na depozite u EUR valuti. U narednom periodu profitabilnost banaka

mogla bi biti pod uticajem pogoršanja kvalitete aktive povezane sa slabim oporavkom ekonomske aktivnosti i pritiskom na rast troškova finansiranja. Ipak, dobre kapitalne pozicije i visoka likvidnost bankarskog sektora ostavljaju bankama dovoljno prostora za apsorpciju rizika, čemu u prilog govore i rezultati provedenih testiranja na stres koji ukazuju da je bankarski sektor u mogućnosti da amortizuje veoma snažne makroekonomske šokove i značajne likvidnosne odlive.

Centralna banka BiH je u 2023. godini izvršavala svoju zakonsku obavezu održavanja odgovarajućih platnih sistema. Platni promet se odvijao nesmetano kroz sisteme žirokliringa i bruto poravnanja u realnom vremenu (RTGS). Održavani su Centralni registar kredita (CRK) i Jedinostveni registar računa poslovnih subjekata (JRRPS), a realizacija transakcija putem međunarodnog kliringa plaćanja sa inostranstvom se odvijala nesmetano.

I naposljetku, vrijedi istaći i nekoliko ključnih aktivnosti koje su preduzimane s ciljem približavanja ili usklađivanja sa EU standardima, a odnose se na bankarski sektor poput: pokretanja projekta modernizacije platnih sistema sa ciljem pridruživanja Jedinostvenom području plaćanja u eurima – SEPA u kome CBBiH ima ulogu koordinatora, a pored nje učestvuju entitetska ministarstva finansija, entitetske agencije za bankarstvo, Udruženje banaka BiH; usvajanjem odluka o upravljanju rizikom od pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u BiH i smjernica za analizu i procjenu rizika od pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u BiH od strane entitetskih agencija za bankarstvo, nakon što je usvojen Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorističkih aktivnosti u BiH, koji je bio jedan od važnih zahtjeva za pristup otvaranju pregovora sa EU; te uspostavljanja regulatornih propisa entitetskih agencija za bankarstvo iz oblasti upravljanja okolišnim, socijalnim i rizicima klimatskih promjena – ESG.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

TRENDOVI I RIZICI
IZ MEĐUNARODNOG
OKRUŽENJA

1. TRENDОВI I RIZICI IZ MEĐUNARODNOG OKRUŽENJA

Osnovne karakteristike globalne ekonomije u 2023. godini su: slab ekonomski rast; i dalje visoka inflacija, iako su mjere pooštavanja monetarne politike od strane vodećih centralnih banaka dovele do njenog postepenog slabljenja; nastavak zaoštavanja finansijskih uslova; jačanje geopolitičkih rizika i polarizacija odnosa vodećih svjetskih ekonomija koji dovode do neizvjesnosti u međunarodnim ekonomskim kretanjima. Globalni ekonomski oporavak u 2023. godini je bio spor i neujednačen, sa značajnim razlikama među zemljama. Dok je ekonomija SAD-a bila otpornija nego što se očekivalo, ostvarivši rast osobne potrošnje i izbjegavši recesiju, ekonomski rast eurozone je stagnirao, posebno zbog slabosti u potrošnji i vanjskotrgovinskoj razmjeni. Rizici po finansijsku stabilnost eurozone su postepeno slabili tokom 2023. godine, zahvaljujući opadajućem trendu inflacije, što je dovelo do očekivanja smanjenja kamatnih stopa ECB-a. Ključni faktori rizika i dalje uključuju ekonomsku i geopolitičku neizvjesnost, uticaj viših kamatnih stopa na servisiranje duga korporacija i domaćinstava, uz smanjenje realnog raspoloživog dohotka i promjene u obrascima potrošnje usljed dugotrajne i visoke inflacije, pad obima kreditiranja, te uticaj pada cijena nekretnina na ostale sektore. Uprkos lošim izgledima ekonomskog rasta u 2023. godini, bankarski sektor je bio visoko profitabilan, uglavnom zbog viših kamatnih stopa. Međutim, pad obima kreditiranja, kao i očekivana korekcija kamatnih stopa će uticati na profitabilnost bankarskog sektora. Povećani su i rizici vezani za kredite za komercijalne nekretnine, te se očekuje da će se pad cijena u ovom segmentu tržišta nekretnina nastaviti. Iako je bankarski sektor pokazao otpornost, primjetni su i znaci pogoršanja kvaliteta aktive. Prinosi na državne obveznice, indeksi dionica eurozone i cijene zlata su bilježili snažan rast, dok su cijene nafte bile volatilne.

1.1. Trendovi u međunarodnom okruženju

Globalni ekonomski oporavak je u 2023. godini bio spor i neujednačen sa značajnim razlikama među zemljama. Na globalnom nivou je u 2023. godini zabilježen rast ekonomske aktivnosti od 3,2%, pri čemu su razvijene zemlje bilježile rast od 1,6%, dok je u grupi zemalja u razvoju zabilježen nešto jači rast koji je iznosio 4,3% (Tabela 1.1).

Prema projekcijama MMF-a iz aprila 2024. godine, u tekućoj i 2025. godini se očekuje rast globalne ekonomije po istoj stopi od 3,2%.

MMF također očekuje da će globalni inflatorni pritisci oslabiti, iako sporijim tempom nego što je to ranije predviđano, te se očekuje da će se prosječna inflacija spustiti sa nivoa od 6,8% iz 2023. godini, na prosječan nivo od 5,9% u 2024. godini, te do nivoa od 4,5% u 2025. godini. Projekcije za globalni rast u 2024. i 2025. godini su ispod historijskog godišnjeg prosjeka od 3,8% (period od 2000. do 2019. godine), te odražavaju efekte restriktivne monetarne politike i povlačenje fiskalne podrške, kao i nizak rast produktivnosti. Očekuje se da će napredne ekonomije ostvariti blagi rast, uglavnom zahvaljujući očekivanom oporavku ekonomske aktivnosti u eurozoni, nakon niskog rasta koji je zabilježen u 2023. godini, dok se u ekonomijama u razvoju očekuje stabilan rast, sa regionalnim razlikama.

Tabela 1.1: Realni BDP, godišnja stopa rasta

	Realni BDP, godišnja stopa rasta					Promjena u odnosu na projekciju iz oktobra 2023.	
	2021.	2022.	2023.	2024.	2025.	2024.	2025.
Svijet	6,5	3,5	3,2	3,2	3,2	0,3	0,0
Razvijene ekonomije	5,7	2,6	1,6	1,7	1,8	0,3	0,0
SAD	5,8	1,9	2,5	2,7	1,9	1,2	0,1
Eurozona	5,9	3,4	0,4	0,8	1,5	-0,4	-0,3
Velika Britanija	8,7	4,3	0,1	0,5	1,5	-0,1	-0,5
Japan	2,6	1,0	1,9	0,9	1,0	-0,1	0,4
Zemlje u razvoju i tržišta u nastajanju	7,0	4,1	4,3	4,2	4,2	0,2	0,1
Rusija	6,0	-1,2	3,6	3,2	1,8	2,1	0,8
Kina	8,4	3,0	5,2	4,6	4,1	0,4	0,0
Evropske zemlje u razvoju i tržišta u nastajanju	7,5	1,2	3,2	3,1	2,8	0,9	0,3
Glavni vanjskotrgovinski partneri							
Njemačka	3,2	1,8	-0,3	0,2	1,3	-0,7	-0,7
Hrvatska	13,8	6,3	2,8	3,0	2,7	0,4	-
Srbija	7,7	2,5	2,5	3,5	4,5	0,5	-
Italija	8,3	4,0	0,9	0,7	0,7	0,0	-0,3
Slovenija	8,2	2,5	1,6	2,0	2,5	-0,2	-
Austrija	4,2	4,8	-0,7	0,4	1,6	-0,6	-0,8
Crna Gora	13,0	6,4	6,0	3,7	3,0	0,0	-

Izvor: World Economic Outlook, IMF, April 2024, CBBiH

Ekonomija SAD-a se u 2023. godini pokazala otpornijom od očekivanja, te je nastavila bilježiti rast, uglavnom zahvaljujući rastu osobne potrošnje, čime je izbjegnuta očekivana recesija. Stopa rasta BDP-a je na godišnjem nivou iznosila 2,5%, čime je premašen rast od 1,9% iz 2022. godine. Uprkos povećanju kamatnih stopa u 2022. i u prvoj polovini 2023. godine, ekonomija SAD-a, podržana snažnim tržištem rada i smanjenjem inflacije je ostala otporna. U najbržem ciklusu monetarnog pooštavanja od 1980-ih i sve većoj stopi učešća radne snage, tržište rada SAD-a je ostalo snažno sa trenutnom stopom nezaposlenosti od 3,7%. Zahvaljujući tako snažnom tržištu rada i potrošačkom optimizmu, te ranijim državnim potporama, rast osobne potrošnje je znatno ubrzan u 2023. godini. Umjerena inflacija je također podržala potrošnju. Mjerena indeksom potrošačkih cijena (CPI), inflacija je prepolovljena u 2023. godini, na 4,1%, u odnosu na prosječnu godišnju stopu od 8% u 2022. godini. Temeljna inflacija SAD-a (isključujući hranu i energiju) značajno je opala u posljednjih 12 mjeseci. Iako je inflacija u SAD-u počela rasti ranije nego u drugim ekonomijama iz grupe zemalja G7, kao odraz bržeg oporavka od pandemije, ona je također počela padati prije i brže. Razlike u pogledu kretanja inflacije u odnosu na evropske ekonomije su nastale zbog rata u Ukrajini, koji je imao značajniji uticaj na rast cijena hrane i energije u evropskim ekonomijama, nego u SAD-u. Rastu BDP-a u 2023. godini je također doprinio porast trgovine, vladine potrošnje i poslovnih ulaganja. Stimulativne mjere fiskalne politike, uključujući infrastrukturnu potrošnju i niz poreskih olakšica, podstakli su vladina i poslovna ulaganja. Ipak, na početku četvrtog kvartala bili su primjetni znakovi slabljenja na tržištu rada koji su se počeli odražavati na sklonost ka potrošnji i ukupnu ekonomsku aktivnost, pa je ekonomski rast usporio u četvrtom (3,4% na godišnjem nivou) u odnosu na treći kvartal (4,9% na godišnjem nivou).

Eurozona je u 2023. godini zabilježila znatno usporavanje ekonomske aktivnosti (Tabela 1). Ekonomski rast je stagnirao iz kvartala u kvartal tokom cijele 2023. godine, a u trećem kvartalu je zabilježena i blaga kontrakcija ekonomske aktivnosti od -0,1% u odnosu na prethodni kvartal. Do usporavanja ekonomske aktivnosti u eurozoni je došlo usljed izraženih slabosti, posebno u potrošnji, ali i vanjskotrgovinskoj razmjeni. Na strani proizvodnje, bruto dodana vrijednost u industriji bila je ograničena slabom potražnjom i visokim troškovima energije, kao i povećanim troškovima finansiranja. Industrijski sektor eurozone se nalazi pod pritiskom povećanih cijena energenata još od početka rata u Ukrajini, slabljenja vanjske potražnje, kao i strukturalnih slabosti. Najveća ekonomija eurozone Njemačka je u četvrtom kvartalu 2023. godini zabilježila pad ekonomske aktivnosti za 0,3% u odnosu na isti period prethodne godine, kao odraz pada globalne potražnje, uporno visoke inflacije, te manjka radne snage. Pad njemačke ekonomske aktivnosti bio je posebno izražen u energetski intenzivnim industrijskim

sektorima i sektorima povezanim sa proizvodnjom energije, dok je u sektoru građevinarstva zabilježeno značajno usporavanje.

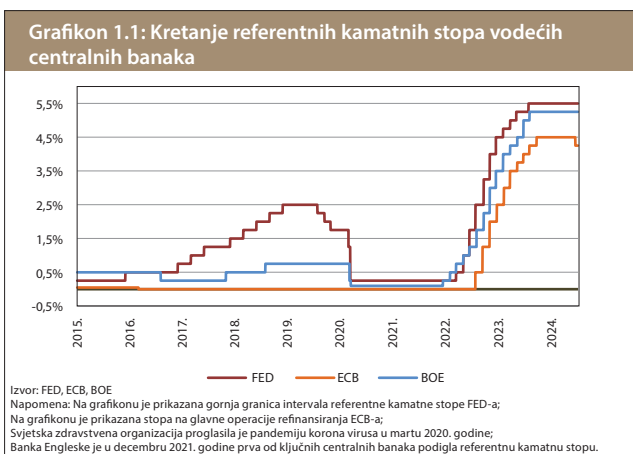
Ekonomija eurozone nije zabilježila oporavak ni u prvom kvartalu 2024. godine. Iako je uslužni sektor ostao otporan, proizvodne firme se suočavaju sa slabom potražnjom, a proizvodnja je i dalje smanjena, posebno u energetski intenzivnim sektorima. Ipak, u 2024. godini se očekuje oporavak, podržan rastom realnih prihoda, kao rezultat niže inflacije i povećanja plata. Investiciona aktivnost bi se trebala početi ubrzavati nešto kasnije, kako se uslovi finansiranja budu ublažavali. Osim toga, očekuje se i oporavak izvoza eurozone u narednim kvartalima, zahvaljujući oporavku globalne ekonomije.

Vodeće centralne banke su tokom 2023. godine nastavile provoditi restriktivnu monetarnu politiku, kao odgovor na visoku inflaciju (Grafikon 1.1). FED je u prvoj polovini 2023. godine nastavio podizati referentne kamatne stope, ali slabijim intenzitetom nego u 2022. godini (za po 25 baznih poena na prva tri održana sastanka) slijedom usporavanja rasta inflacije i dobrim uslovima na tržištu rada. Referentne kamatne stope su nakon majskog sastanka bile u rasponu 5,00–5,25%, dok je na junskom sastanku, u skladu sa očekivanjima, odlučeno da se kamatne stope zadrže nepromijenjenima, zahvaljujući podacima koji su ukazivali da je ekonomija SAD-a jača od očekivanja, kao i da je došlo do pada inflacije na nivo od 4%. FED je, potom, podigao referentnu kamatnu stopu za još 25 baznih poena, s obzirom na to da su podaci ukazivali na snažno tržište rada i rast plata, koji su doprinosili rastu inflatornih pritisaka i umanjivali napore centralne banke u obuzdavanju inflacije. Kamatne stope su, zatim, ostale nepromijenjene, i nalazile su se u rasponu od 5,25% do 5,50%, do posljednjeg sastanka održanog u maju 2024. godine. Izgledi za smanjenje referentne stope u 2024. godini su smanjeni, zbog inflacije koja je do kraja aprila 2024. godine ostala iznad 3%, ali FED nije najavio ni nova povećanja referentne stope.

ECB je u 2023. godini nastavila podizati referentne kamatne stope, ukupno za 2 procentna poena. Referentne kamatne stope ECB-a su u periodu od jula 2022. godine, kada je započeto podizanje kamatnih stopa, do septembra 2023. godine, kada je zabilježeno posljednje povećanje, povećane za 4,5 procentna poena. Tokom 2023. godine je završeno i reinvestiranje dospjelih vrijednosnih papira, kupljenih u okviru programa kupovine vrijednosnih papira (eng. Asset Purchase Programme, APP), dok će reinvestiranje vrijednosnih papira kupljenih u okviru pandemijskog programa kupovine (eng. Pandemic Emergency Purchase Programme, PEPP), prema najavama ECB-a, biti završeno do kraja 2024. godine.

ECB je smanjila referentne kamatne stope za 25 baznih poena na sastanku u junu, u skladu sa povoljnim podacima o inflaciji u eurozoni, te se referentne kamatne stope trenutno nalaze na nivoima od: stopa na depozite 3,75%; stopa za glavne operacije refinansiranja 4,25%; stopa na mogućnost posudbe 4,50%.

Banka Engleske je u 2023. godini povećala referentnu kamatnu stopu pet puta, do nivoa od 5,25%, nakon čega je referentna kamatna stopa zadržana na istom nivou na narednih šest održanih sastanaka. Banka Engleske također provodi kvantitativno zaoštavanje, smanjujući vrijednost portfolija aktive kupljene u okviru programa kvantitativnih olakšica, prestankom reinvestiranja dospijevajućih obveznica kao i prodajom obveznica.

Vodeće centralne banke su u 2023. godini zabilježile gubitke, koji su u najvećoj mjeri nastali kao odraz porasta referentnih kamatnih stopa. Kao rezultat normalizacije monetarne politike, centralne banke su pored podizanja referentnih kamatnih stopa počele smanjivati držanje vrijednosnih papira, tako što nisu reinvestirale dio dospijevajućih vrijednosnih papira iz programa kupovine obveznica. Međutim, s obzirom na to da većinu portfolija vrijednosnih papira čine obveznice sa dužim rokom dospelja, smanjenje bilansa centralnih banaka se odvija postepeno. Većina ovih obveznica je kupljena uz niske fiksne prinose, dok s druge strane, usljed snažnog i brzog rasta referentnih kamatnih stopa od sredine 2022. godine, kamate na depozite koje komercijalne banke drže kod centralnih banaka su znatno veće. Dakle, kamatni rashodi koje centralne banke plaćaju na strani pasive narasli su brže u odnosu na kamatne prihode koje su ostvarile na obveznice na strani aktive, što je rezultiralo gubicima u 2023. godini. U slučaju ECB-a, većina vrijednosnih papira kupljenih za potrebe vođenja monetarne politike su kupljeni u periodu niskih kamatnih stopa i imaju duge rokove dospelja i fiksne kupone.

Ovi vrijednosni papiri će nastaviti da generišu relativno niske kamatne prihode, na koje se promjene referentnih kamatnih stopa ECB neće odmah odraziti.

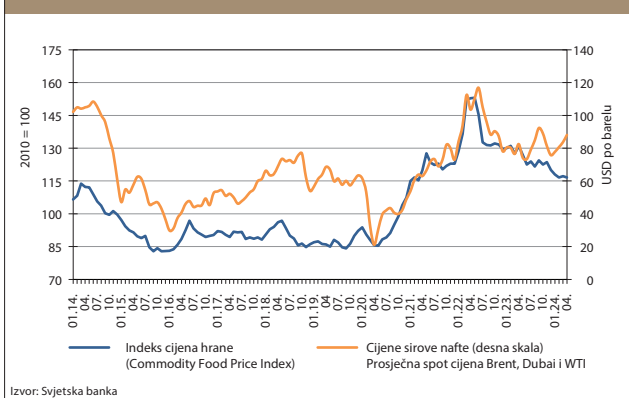
Istovremeno, gotovinska poravnanja ovih kupovina putem sistema za poravnanje u realnom vremenu (TARGET) dovela su do povećanja neto obaveza ECB-a, koja se nadoknađuju po kamatnoj stopi na glavne operacije refinansiranja, koja je rasla od 2022. godine, što je rezultiralo povećanjem rashoda ECB-a.

Tako je gubitak ECB-a u 2023. godini prije oslobađanja rezervisanja iznosio 7,9 milijardi eura. Nakon upotrebe rezervisanja za rizik, gubitak od 1,3 milijarde eura će biti prenesen u narednu godinu, kako bi bio pokriven budućom dobiti. Iz ECB su najavili da će vjerovatno pretrpjeti dodatne gubitke u narednih nekoliko godina kao rezultat materijalizacije kamatnog rizika, prije nego što se vrate ostvarivanju održivog profita. Također, FED je zabilježio gubitak od 114,3 milijarde dolara u 2023. godini, što je najveći zabilježeni gubitak u historiji ove centralne banke. Ukupni kamatni rashodi FED-a su iznosili 281,1 milijardu dolara, od čega su kamatni rashodi po osnovu viška rezervi koje komercijalne banke drže kod FED-a iznosili 176,8 milijardi dolara u 2023. godini, što je gotovo tri puta veći iznos u poređenju sa 2022. godinom. S druge strane, kamatni prihodi su bili znatno niži i iznosili su 163,8 milijardi dolara.

Cijene nafte su zabilježile povećanu volatilnost u toku 2023. godine. U prvoj polovini 2023. godine cijene sirove nafte oscilirale su nakon zabrane uvoza ruske sirove nafte i proizvoda u EU, i zabrinutosti zbog inflacije, svjetske centralne banke su povećale kamatne stope. Početkom aprila 2023. godine proizvođači zemalja OPEC+ su neočekivano proglasili smanjenje proizvodnje nafte za oko 1,6 miliona barela dnevno, usljed straha od globalne recesije i opredjeljenosti zemalja OPEC+ da podrže cijene nafte ograničavanjem ponude. Nakon ove objave, cijena Brent sirove nafte je porasla za preko 6%, dostigavši nivo od 86,96 dolara po barelu sredinom aprila 2023. godine. U drugoj polovini 2023. godine geopolitičke tenzije su dovele do veće fluktuacije cijena. OPEC+ je u junu 2023. godine najavio da će smanjenje proizvodnje biti produženo do kraja 2024. godine. Cijene nafte su u trećem kvartalu 2023. godine zabilježile snažan rast usljed smanjenja proizvodnje nafte Rusije i Saudijske Arabije, nakon čega je zabilježen pad cijene uprkos tenzijama na Bliskom Istoku. Slabija očekivanja rasta globalne potražnje doprinijeli su pritiscima na smanjenje cijena. Na strani ponude, implementacija ograničenja proizvodnje od strane OPEC+ nadoknađena je snažnim rastom proizvodnje u Iranu i zemljama koje nisu članice OPEC-a, predvođene SAD-om. Ipak, cijene nafte su ponovno zabilježile značajan rast u 2024. godini, pošto su se pojačane geopolitičke tenzije poklopile sa povećanom potražnjom i smanjenom ponudom nafte.

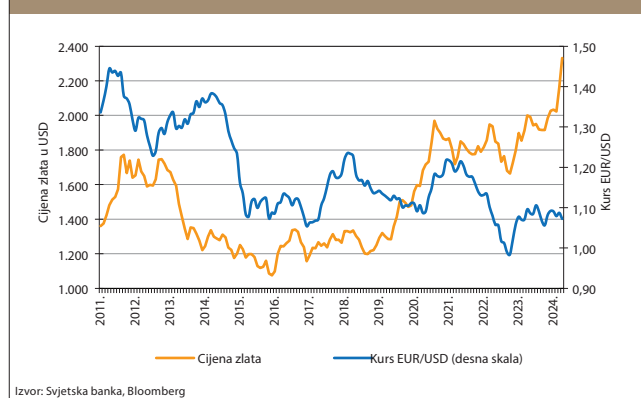
Nakon snažnog rasta u 2022. godini indeks cijena hrane je imao opadajući trend u 2023. i prvoj polovini 2024. godine. Očekuje se da će globalne cijene hrane dodatno nastaviti trend pada i u 2024. i 2025. godini, s nastavkom poboljšanja izgleda globalne ponude.

Grafikon 1.2: Cijene hrane i nafte

Izvor: Svjetska banka

Grafikon 1.3: Cijena zlata i kurs EUR/USD

Izvor: Svjetska banka, Bloomberg

Kretanja na svjetskim deviznim tržištima u 2023. godini su također bila obilježena uticajem očekivanja promjene monetarne politike vodećih centralnih banaka, te promjenama makroekonomskih izgleda.

Euro je u prvoj polovini godine jačao u odnosu na dolar pod uticajem poboljšanja makroekonomskih uslova i bržeg tempa zaoštavanja monetarne politike eurozone. Međutim, sredinom godine dolazi do jačanja američkog dolara, jer se ekonomija SAD-a pokazala otpornijom nego što se očekivalo, što je dovelo do promjene tržišnih očekivanja da će referentna kamatna stopa FED-a ostati na visokom nivou duži period nego što je ranije predviđano. Pad dolara je bio ponovno izražen na kraju godine, usljed snažnih očekivanja smanjenja referentne kamatne stope FED-a nakon značajnog pada inflacije i usporavanja rasta američke ekonomije u četvrtom kvartalu. Prva polovina 2024. godine je obilježena aprecijacijom dolara u odnosu na euro, kao odraz veće otpornosti ekonomije SAD-a u odnosu na eurozonu.

Cijena zlata je u 2023. godini nastavila bilježiti rast iz prethodne godine, te je dostigla nove rekordne nivoe početkom 2024. godine. U prvoj polovini 2023. godine ponovno otvaranje kineske ekonomije koje je povećalo tražnju za ovim plemenitim metalom, problemi u poslovanju nekoliko banaka u američkom bankarskom sektoru, te očekivani prestanak povećanja referentne kamatne stope FED-a su uticali na uzlazni trend kretanja cijene zlata. Rast geopolitičkih rizika i neizvjesnosti je u drugoj polovini godine bio najznačajniji faktor koji je podigao cijenu zlata kao sigurnog utočišta preko 2.000 dolara po unci. Cijena zlata je nastavila rasti na historijski visoke nivoe u prvoj polovini 2024. godine, usljed očekivanja o smanjenju referentnih kamatnih stopa centralnih banaka u drugoj polovini godine, daljem jačanju geopolitičkih rizika, kao i značajnoj tražnji za zlatom od strane centralnih banaka¹.

¹ <https://www.gold.org/goldhub/research/gold-demand-trends/gold-demand-trends-q1-2024/central-banks>
Držanje zlata po centralnim bankama zemalja vidjeti na: <https://www.gold.org/goldhub/data/gold-reserves-by-country>

1.2. Pregled glavnih rizika u EU i eurozoni

Rizici po finansijsku stabilnost eurozone su se tokom 2023. godine u određenoj mjeri smanjili, s obzirom na to da je inflacija imala opadajući trend, zahvaljujući restriktivnim mjerama monetarne politike, te su referentne kamatne stope ECB snižene u junu 2024. godine. Ipak, geopolitičke napetosti su dodatno pojačane i još uvijek predstavljaju značajan rizik po finansijsku stabilnost eurozone. Pored toga, nekoliko ključnih rizika po finansijsku stabilnost eurozone je i dalje prisutno. Visoka zaduženost korporacija i vlade čini ove sektore ranjivim na šokove. Sa slabim ekonomskim okruženjem u eurozoni, stalna ili rastuća geopolitička neizvjesnost stvara dodatne izazove za mnoge kompanije. Također, banke koje imaju veću izloženost sektoru nekretnina suočene su sa povećanim kreditnim rizikom, s obzirom na pad cijena nekretnina. Profit banaka eurozone, iako izuzetno visok zahvaljujući rastu kamatnih stopa, vjerovatno će opadati u budućnosti, usljed porasta troškova finansiranja banaka i pogoršanja kvaliteta aktive.

Ključni rizici po finansijsku stabilnost su: ekonomska i geopolitička neizvjesnost, uticaj viših kamatnih stopa na servisiranje duga preduzeća i vlada, te uticaj pada cijena nekretnina na kvalitet aktive bankarskog sektora.

1.2.1 Efekti na bankarski sektor

Indikatori kapitalizovanosti banaka eurozone su zabilježili rast u 2023. godini, zahvaljujući većoj profitabilnosti banaka i smanjenju ukupnog iznosa izloženosti riziku. Stopa redovnog osnovnog kapitala (CET1) za sistemski važne institucije na kraju četvrtog kvartala 2023. godine je zabilježila porast u poređenju sa prethodnom godinom i iznosila je 15,3%, zahvaljujući povećanju zadržane dobiti, usljed visoke profitabilnosti bankarskog sektora eurozone. Iznos izloženosti riziku (eng. Risk-Weighted Assets, RWA) zabilježio je smanjenje, što je u najvećoj mjeri rezultat pada kreditiranja, te je također doprinijelo poboljšanju ovog indikatora.

Profitabilnost banaka eurozone je dosegla najviši nivo u posljednjih deset godina u 2023. godini, zahvaljujući rastućim kamatnim stopama, višim kamatnim maržama i posljedično ostvarenim većim neto kamatnim prihodom. Kamatne marže su porasle zbog značajnog rasta referentnih kamatnih stopa počevši od sredine 2022. godine, s obzirom na to da su banke sporije prilagođavale kamatne stope na depozite (do značajnijeg rasta kamatnih stopa na depozite je došlo samo u kategoriji oročenih depozita). Ipak, u narednom periodu ne očekuje se nastavak rasta profitabilnosti, usljed zabrinutosti za kvalitet aktive, prigušene dinamike pozajmljivanja i rastućih troškova finansiranja banaka. Kombinacija viših životnih troškova i viših troškova otplate duga bi mogla imati negativan uticaj na kvalitet aktive banaka. Više kamatne stope na kredite i stroži kreditni standardi, u uslovima pojačane neizvjesnosti oko izgleda ekonomskog rasta, doveli su do smanjenja potražnje za kreditima i značajnog pada obima kreditiranja, što će negativno uticati na profitabilnost banaka.

U 2023. godini su zabilježeni znaci pogoršavanja kvalitete aktive banaka, što je primjetno u porastu stopa neizvršenja obaveza po kreditima za komercijalne nekretnine. Iako je NPL omjer ostao na veoma niskom nivou od oko 2% u 2023. godini, zabilježeni gubici na portfoliju kredita za komercijalne nekretnine su uticali na pogoršanje kvalitete aktive. Nekoliko banaka je zabilježilo značajno pogoršanje portfolija kredita za komercijalne nekretnine, na što ukazuje porast nekvalitetnih kredita u ovom segmentu. Ipak, ovi krediti čine relativno mali dio kreditnih knjiga banaka, od samo oko 8% ukupnih kredita koje su odobrile značajne institucije u četvrtom kvartalu 2023. godine. Kada su u pitanju domaćinstva, veći troškovi života i zaduživanja opterećuju potrošače, što je evidentno i u rastućem udjelu potrošačkih kredita čija je otplata počela kasniti.

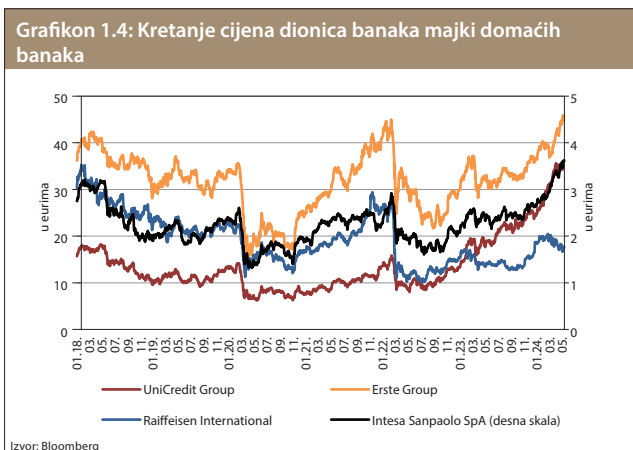
Kreditni rejtinzi bankarskih grupacija koje posluju u BiH su u toku 2023. godine potvrđeni, dok su izgledi nepromijenjeni ili revidirani na više. Rejting agencija S&P je u maju 2023. godine, a potom i u maju 2024. godine potvrdila dugoročni kreditni rejting Raiffeisen banke A- i zadržala negativan outlook, uprkos značajnoj izloženosti ove banke prema Rusiji. Ostvareni profit i nivo kapitala Raiffeisen grupacije su bili adekvatni da apsorbuju uticaje njene izloženosti prema Rusiji. Ova bankarska grupacija je ostvarila povrat na dionički kapital (ROE) od 15,4% u 2023. godini, zahvaljujući visokim neto kamatnim maržama u svim regionima poslovanja. Kvalitet aktive ove bankarske grupacije je i dalje solidan, uprkos nedavnom stresu u portfoliju komercijalnih nekretnina. Omjer nekvalitetne aktive (NPA) grupe je porastao na 3,1% na kraju 2023. godine sa 2,3% u 2022. godini, zbog problematičnih kredita u portfoliju komercijalnih nekretnina u Austriji u četvrtom kvartalu 2023. godine. Prognoze S&P agencije za Raiffeisen grupaciju ukazuju na dobru kapitalizovanost i snagu na ključnim tržištima, čak i bez podružnica Raiffeisen Bank International u Rusiji i Bjelorusiji. Negativni izgledi odražavaju

geopolitičke i makroekonomske izazove vezane za rat u Ukrajini, te povećane reputacijske, političke i finansijske rizike koji proizlaze iz značajne izloženosti Rusiji. Rejting agencija Moody's je povećala kreditni rejting Raiffeisen banke i Erste banke sa nivoa A2 na nivo A1 sa stabilnim izgledima, usljed promjena u baznim pretpostavkama koje ova agencija koristi za ocjenu kreditnog rejtinga austrijskih banaka.

Rejting agencija S&P je u oktobru 2023. godine potvrdila dugoročni kreditni rejting UniCredit S.p.A i Intesa Sanpaolo S.p.A banaka BBB te potvrdila stabilne izgleda. Potvrda rejtinga je pratila potvrdu suverenog kreditnog rejtinga Italije i odražava mišljenje S&P agencije da je profitabilnost ovih banaka porasla, što će nastaviti podržavati kapitalizovanost ovih banaka i pružiti im značajne zaštitne slojeve u slučaju potencijalnog pogoršanja ekonomskih uslova. Rejting agencija S&P također očekuje da će se zadržati dobar kvalitet aktive ovih banaka u narednim godinama. Rejtinzi ovih banaka odražavaju efektivnu diverzifikaciju, operativnu efikasnost, kao i poboljšanu kapitalizaciju i kvalitet aktive, te dobre rezerve likvidnosti. Agencija S&P ističe pozitivne efekte za UniCredit banku od smanjenih ekonomskih rizika u Italiji, snižene izloženosti Rusiji i napretka postignutog u posljednjih nekoliko godina u čišćenju bilansa stanja i jačanju upravljanja rizicima.

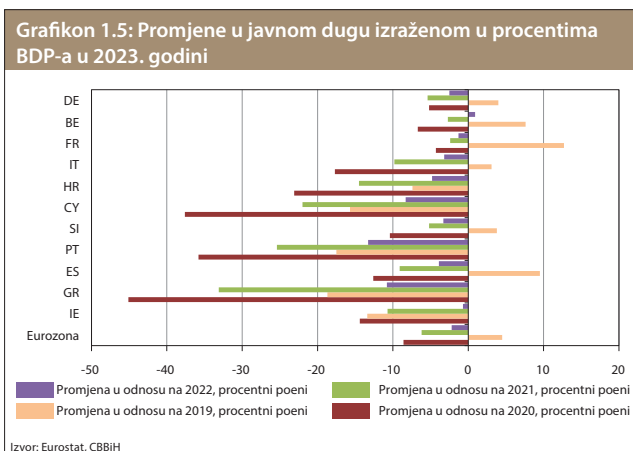
Rejting agencija Moody's je u novembru 2023. godine također potvrdila kreditni rejting Italije i promijenila izgleda sa negativnih na stabilne, što je uticalo i na istovjetne rejting akcije ove agencije za Intesa Sanpaolo i UniCredit banke. Rejting agencija Moody's je procijenila da očekivano umjereno povećanje NPL-a usljed viših kamatnih stopa i inflatornih pritisaka na kupovnu moć domaćinstava i korporativne marže neće oslabiti indikatore finansijskog zdravlja ovih banaka, zahvaljujući dobroj profitabilnosti i poboljšanim zaštitnim slojevima kapitala.

Cijene dionica banaka eurozone su u 2023. godini zabilježile rast, prvenstveno zahvaljujući rekordnoj profitabilnosti. Kada je riječ o bankarskim grupacijama koje posluju u BiH, najveći rast je zabilježila UniCredit S.p.A od 85,1% u odnosu na kraj prethodne godine, dok je Intesa Sanpaolo S.p.A zabilježila rast od 27,2% (Grafikon 1.4). Austrijske banke Erste Group i Raiffeisen Bank International su zabilježile rast vrijednosti dionica od 22,8% i 21,6% respektivno. Početkom marta 2023. godine volatilnost na finansijskim tržištima je naglo porasla, što je dovelo do značajnog pada cijena dionica banaka, usljed bankarske krize u SAD-u i Švicarskoj. Cijene dionica banaka su se već u drugom kvartalu 2023. godine djelimično oporavile od nestabilnosti koja je počela sredinom marta, te su zadržale uzlazni trend kretanja do kraja godine. Cijene dionica banaka eurozone su u prvoj polovini 2024. godine zabilježile snažan rast na najviše nivoe u posljednjih sedam godina, usljed dobrih rezultata ostvarenih u prvom kvartalu ove godine, te povećanih isplata dividendi.

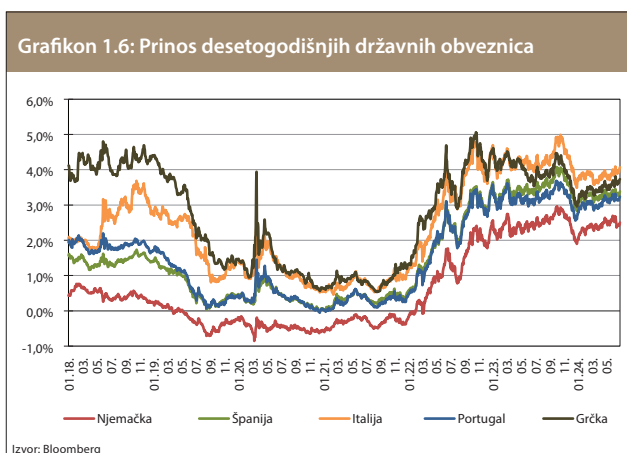
1.2.2 Efekti na realni sektor

Vlade eurozone nastavile su ukidati mjere fiskalne podrške usvojene kao odgovor na pandemiju i šokove cijena energije i inflaciju. Budžetski deficit zemalja eurozone je u 2023. godini nastavio trend pada te je na kraju godine iznosio 3,6% BDP-a, što predstavlja blago smanjenje u odnosu na prethodnu godinu kada je iznosio 3,7% BDP-a. Omjer budžetskog deficita i BDP-a je smanjen zbog većeg porasta prihoda u uslovima visoke inflacije u odnosu na rast budžetskih rashoda. Javni dug zemalja članica eurozone je smanjen sa 90,8% BDP-a koliko je iznosio u 2022. godini, na 88,6% na kraju 2023. godine, zahvaljujući porastu nominalne vrijednosti BDP-a koji je bio veći od porasta javnog duga (Grafikon 1.5). Uz dospijee javnog duga koji se obnavlja po višim kamatnim stopama, troškovi servisiranja javnog duga rastu, uglavnom u zemljama u kojima su potrebe za kratkoročnim refinansiranjem veće. Fiskalne pozicije su i dalje slabe u brojnim zemljama u uslovima slabijih izgleda ekonomskog rasta, s obzirom na povišene nivoe duga i kontinuirano visoke budžetske deficite.

Prinosi na državne obveznice većine zemalja eurozone su u toku 2023. godine zabilježili rast. Rast prinosa iz 2022. godine je nastavljen i u prvoj polovini 2023. godine, izuzev u martu kada su problemi u bankarskom sektoru SAD-a, te problemi sa Credit Suisse

bankom doveli do zabrinutosti zbog izbijanja bankarske krize u EU, što je povećalo tražnju za sigurnijom aktivom i dovelo do rasta cijena državnih obveznica zemalja eurozone i naglog pada njihovih prinosa. Prinosi su zatim, nakon zabilježene korekcije, bili relativno stabilni, sve do perioda od augusta do novembra 2023. godine, kada su prinosi na dugoročne obveznice znatno porasli, a zatim se vratili na prijašnji nivo, kao reakcija na promjene u očekivanjima vezanim za provođenje monetarne politike. Korekciji naniže pridonijeli su povoljniji podaci o inflaciji u eurozoni i SAD-u te porast očekivanja da će ECB ranije otpočeti smanjivanje referentnih kamatnih stopa. U skladu sa promjenama očekivanja u pogledu početka ciklusa smanjenja kamatnih stopa ECB-a, dolazilo je i do promjene prinosa na desetogodišnje državne obveznice zemalja eurozone u prvoj polovini 2024. godine, kada su prinosi obveznica zemalja ponovo zabilježili trend rasta (Grafikon 1.6).

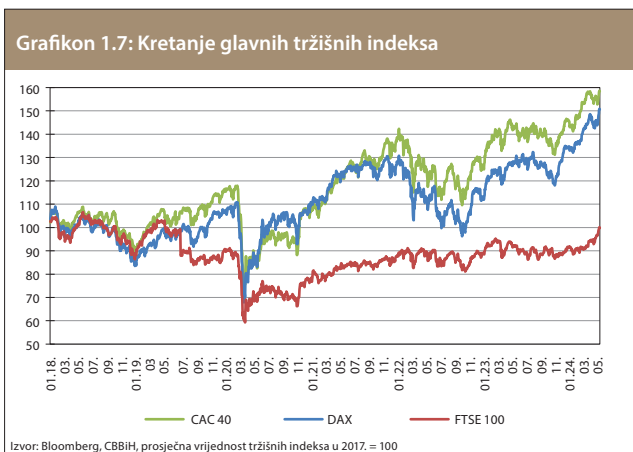

Inverzija krive prinosa, do koje dolazi kada prinosi na dvogodišnje državne obveznice postanu viši od prinosa na desetogodišnje državne obveznice, podstakla je strah od recesije u eurozoni. Uprkos blagom porastu u 2021. i prvoj polovini 2022. godine, raspon između prinosa na dugoročne i kratkoročne obveznice eurozone, tj. nagib krive prinosa, postao je negativan krajem 2022. godine. Negativan raspon je bio posebno izražen u slučaju njemačkih obveznica, koje nose manji kreditni rizik. Inverzna kriva prinosa ukazuje na očekivanja pogoršanja ekonomske situacije i percepciju povišenog rizika u srednjem roku.

U toku 2023. godine rejting agencije su povećale kreditne rejtinge nekoliko zemalja, te potvrdile kreditne rejtinge većine ostalih zemalja eurozone i revidirale izgleda kreditnog rejtinga naviše. Rejting agencije su povećale kreditne rejtinge Irske, Grčke, Kipra i Portugala. S druge strane, rejting agencije Fitch i S&P su snizile suvereni kreditni rejting Francuske sa AA na AA- sa stabilnim izgledima, zbog slabijih fiskalnih pokazatelja i očekivanog nastavka rasta omjera javnog duga i BDP-a, kao odraz relativno velikih fiskalnih deficita i skromnog napretka u fiskalnoj konsolidaciji.

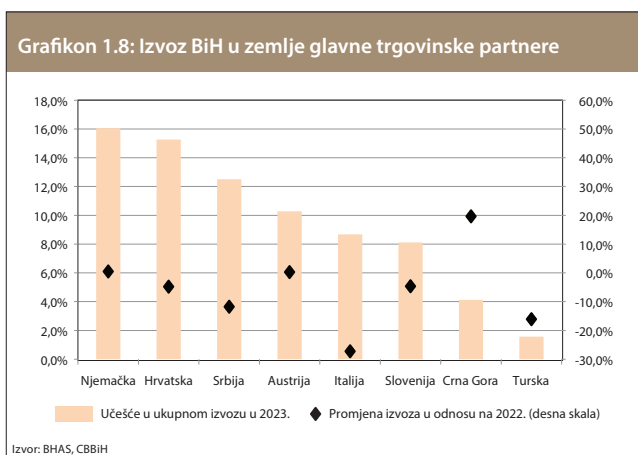
Budžetski deficit od 5,5% BDP-a 2023. godine je iznad nivoa iz 2022. godine od 4,8% zbog slabijeg ekonomskog rasta i veće javne potrošnje koja je indeksirana za inflaciju, što je prevazišlo smanjenje rashoda izazvano nastavkom postepenog ukidanja mjera podrške nakon pandemije.

Berzanski indeksi su tokom 2023. godine zabilježili značajan rast u odnosu na prethodnu godinu (Grafikon 1.7). Indeksi dionica eurozone su zabilježili snažan rast u prvom kvartalu 2023. godine potaknuti optimističnijim makroekonomskim očekivanjima, ponovnim otvaranjem kineske ekonomije i naglim padom cijena energije. Također, dobri finansijski rezultati kompanija vratili su cijene dionica eurozone na viši nivo. Ipak, volatilnost u bankarskom sektoru je izazvala preusmjeravanje sredstava investitora u sigurniju imovinu. Međutim, s obzirom na to da je bankarski sektor ostao stabilan i da nije došlo do pogoršanja osnovnih pokazatelja banaka, niti revizije kreditnih rejtinga banaka naniže, berzanski indeksi su do juna 2023. godine zabilježili ponovni porast iznad historijskih prosjeka, te su do kraja godine imali uzlazni trend kretanja. Berzanski indeksi eurozone su zabilježili pad u oktobru, prateći izbjegavanje rizika na globalnim tržištima, usljed sukoba na Bliskom Istoku, kao i zbog porasta cijena energije koji je doprinio zabrinutosti zbog upornih inflatornih pritisa. Snažan rast berzanskih indeksa je nastavljen u prvoj polovini 2024. godine pod uticajem povoljnih poslovnih rezultata preduzeća, te smanjenja inflacije eurozone koje je bilo veće od očekivanog.

Stopa nezaposlenosti eurozone je nastavila bilježiti pad i u 2023. godini, te je dostigla novi rekordno nizak nivo od 6,4% i smanjena je za 0,3 procentna poena u odnosu na prethodnu godinu. Slab rast ekonomske aktivnosti eurozone se uglavnom nije odrazio na pokazatelje tržišta rada, koje je i dalje vrlo snažno sa manjkom radne snage, posebno u sektorima građevinarstva i usluga. U takvim su se uslovima nastavili pritisci na rast nominalnih plata, posebno u uslužnom sektoru.

Tokom 2023. godine je došlo do znatnog usporavanja rasta vrijednosti međunarodne trgovine, pod uticajem slabljenja potražnje na globalnom nivou, te aprecijacije američkog dolara, što se odrazilo i na vanjskotrgovinsku razmjenu BiH, usljed usporavanja ekonomske aktivnosti u zemljama eurozone na koje je BiH usmjerena. U 2023. godini ukupan izvoz iz BiH iznosio je 16,7 milijardi KM i bilježi pad od 7,1% u odnosu na prethodnu godinu, dok je ukupan uvoz iznosio 27,8 milijardi KM, što je za 3% manje u odnosu na prethodnu godinu. Pokrivenost uvoza izvozom smanjena je u odnosu na prethodnu godinu i iznosila je 60,1%, dok je vanjskotrgovinski robni deficit iznosio 11,7 milijardi KM u poređenju sa 10,7 milijardi u 2022. godini. Ukupan izvoz u zemlje EU je smanjen za 7,9% u odnosu na 2022. godinu i iznosi 12,2 milijarde KM. Izvoz je smanjen u gotovo sve zemlje glavne vanjskotrgovinske partnere BiH (Grafikon 1.8).

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

МАКРОЕКОНОМСКИ
TRENDOVI I RIZICI U BiH

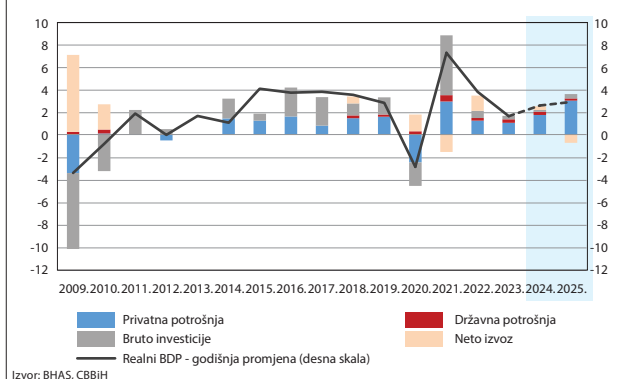
2. MAKROEKONOMSKI TRENDVI I RIZICI U BIH

Rizici iz domaćeg makroekonomskog okruženja smanjili su se usljed znatnijeg slabljenja inflatornih pritisaka, smanjenja stope nezaposlenosti, rasta nominalnih i realnih neto plata, smanjenja vanjskog duga i nešto povoljnije platnobilansne pozicije BiH u poređenju sa prethodnom godinom. Međutim, i pored poboljšanja većeg broja makroekonomskih pokazatelja, ekonomska aktivnost ostvarila je znatno niži rast u poređenju sa prethodnom godinom. Uprkos zabilježenim znacima usporavanja u određenim segmentima, aktivnosti na tržištu nekretnina ostale su generalno snažne tokom 2023. godine, a istovjetan trend se može očekivati i u 2024. godini. Sektor generalne vlade zabilježio je povećanje fiskalnog deficita u 2023. godini, ali je istovremeno nastavljeno smanjenje udjela ukupnog javnoga duga u BDP-u, te indikatori fiskalne održivosti i dalje ukazuju na nizak nivo izloženosti rizicima povezanim s fiskalnom politikom.

Domaća ekonomija je u 2023. godini bila suočena s brojnim izazovima u izrazito nepovoljnom makroekonomskom okruženju zbog čega je ostvarila skroman rast realne ekonomske aktivnosti od 1,6%, na godišnjem nivou. Usljed povišenog nivoa rizika u međunarodnom makroekonomskom okruženju, koji se u značajnoj mjeri odražavaju na domaća makroekonomska kretanja, nastavljeno je usporavanje rasta realne ekonomske aktivnosti drugu godinu zaredom. Pri tome je rast realne ekonomske aktivnosti bio niži za 2,2 procentna poena u odnosu na prethodnu godinu. Do usporavanja rasta prvenstveno je došlo zbog smanjenja vanjske potražnje, slijedom izraženih slabosti u ekonomijama zemljama EU i eurozone, iz kojih dolaze glavni vanjskotrgovinski partneri BiH, te kao rezultat usporavanja rasta domaće privatne potrošnje, s obzirom na to da je raspoloživi dohodak bio opterećen povišenom inflacijom. Od drugog kvartala 2023. godine bilježe se negativne stope rasta izvoza roba i usluga, te je na godišnjem nivou realni izvoz roba i usluga bio manji za 3,2%. Istovremeno, pad industrijske proizvodnje, koja je dominantno izvozno orijentisana i skromna finalna potrošnja u BiH rezultirali su realnim padom vrijednosti uvoza roba i usluga (-2,4%), što je u velikoj mjeri ublažilo negativne efekte smanjenja vanjske potražnje na ekonomski rast, zbog čega je negativan doprinos vanjskotrgovinske bilance ostao prigušen (- 4 bp). S druge strane, ostale kategorije BDP-a, osobna i državna potrošnja, te bruto investicije dale su pozitivan doprinos rastu realnog BDP-a u 2023. godini (Grafikon 2.1). Pri tome su i dalje primjetne znatne razlike u doprinosima između pojedinih kategorija BDP-a. U posljednjih nekoliko godina, s izuzetkom postpandemijske 2021. godine primjećuje se kontinuirani pad doprinosa investicija ekonomskom rastu u BiH.

Investicije kao kategorija koja bi trebala biti glavni pokretač ekonomskog rasta i razvoja i dalje se nalaze na vrlo skromnom nivou. Iako na domaćem tržištu nije zabilježeno značajnije pooštavanje finansijskih uslova, u 2023. godini nije zabilježena snažnija investicijska aktivnost, tako da su bruto investicije, jednako kao i državna potrošnja dale vrlo skroman doprinos ekonomskom rastu (0,3 postotna poena). Rast ekonomske aktivnosti u najvećoj mjeri bio je podržan rastom osobne potrošnje (doprinos od 1 postotnog poena), naročito u drugom dijelu godine, kada se bilježi nešto intenzivniji rast kreditne aktivnosti u sektoru stanovništva, slabljenje inflatornih pritisaka i rast realnih plata, što je u značajnoj mjeri doprinijelo ublažavanju, ranije akumuliranih, negativnih efekata visoke inflacije na raspoloživi dohodak stanovništva. Također, nastavljen je rast priliva po osnovu doznaka iz inostranstva (5,7% u odnosu na prethodnu godinu), što također povoljno utiče na ličnu potrošnju stanovništva.

Grafikon 2.1: BDP BiH (godišnja promjena i doprinos rastu po kategorijama)

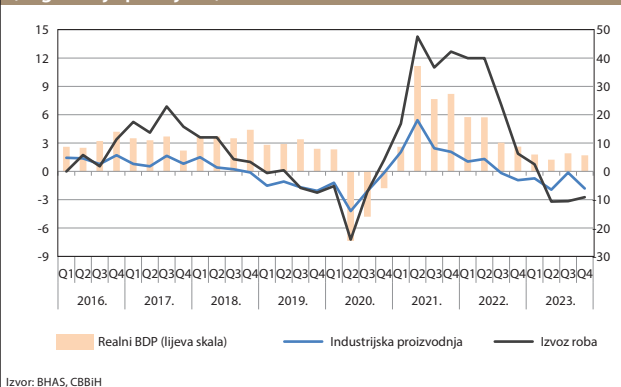
Prema projekcijama CBBiH² u 2024. godini ukupna ekonomska aktivnost trebala bi ostvariti rast od 2,6%, a očekuje se da će najznačajniji doprinos ekonomskom rastu dati privatna potrošnja, s obzirom na pozitivne trendove na tržištu rada, očekivani nastavak smanjenja inflatornih pritisaka i jačanje kreditne aktivnosti u sektoru stanovništva. Uz predviđeni blagi oporavak dinamike izvoza očekuje se nešto slabiji intenzitet rasta uvoza, zbog čega bi neto izvoz trebao imati blagi pozitivan doprinos ekonomskom rastu u 2024. godini. Također, povećanje javnih investicija koje je planirano u 2024. godini trebalo bi dovesti do povećanja izgradnje i kapitalnih investicija, međutim doprinos ove kategorije BDP-a ekonomskom rastu ostat će skroman i u narednoj godini.

² Prolječni krug srednjoročnih makroekonomskih projekcija iz maja 2024. godine.

Nešto snažniji oporavak ekonomske aktivnosti predviđa se u 2025. godini, slijedom nastavka jačanja privatne potrošnje i usporavanja rasta inflacije koja bi se u 2025. godini trebala spustiti na nivo od oko 2%, što je nivo inflacije blago iznad dugoročnog prosjeka.

U 2023. godini najveći rast bruto dodane vrijednosti ostvaren je u uslužnim djelatnostima, dok su proizvodne djelatnosti uglavnom ostvarile pad ili veoma skromne stope rasta. Tako je u djelatnosti Hotelijerstvo i ugostiteljstvo zabilježena najveća stopa rasta od 16,5%, zahvaljujući jačanju potražnje za turističkim uslugama stranih i domaćih turista, dok je rast domaće potražnje, uticao na porast bruto dodane vrijednosti u djelatnosti Trgovina na veliko i malo (6,5%). Također, primjetniji rast bruto dodane vrijednosti ostvaren je u pomoćnim uslužnim i administrativnim djelatnostima (6%), te u djelatnosti Komunikacije i informacija (5,2%). S druge strane, najveći pad realne ekonomske aktivnosti zabilježen je u djelatnosti Prerađivačke industrije (-5,1%) slijedom slabljenja vanjske potražnje i posljedičnog smanjenja obima industrijske proizvodnje u ovoj djelatnosti, koji je također bio niži za 5,1% na godišnjem nivou. Dodatno, šestu godinu zaredom ostvaren je pad realne ekonomske aktivnosti u djelatnosti Vađenja rude i kamena (-4,5%), kao rezultat kontinuirane kontrakcije obujma industrijske proizvodnje u ovoj djelatnosti. Obim proizvodnje u djelatnosti Vađenja rude i kamena smanjio se za 7,2% u odnosu na prethodnu godinu, a kao posljedica nedostatka dovoljnih količina ugljena i smanjenja isporuka prema termoelektranama, došlo je i do pada proizvodnje električne energije u termoelektranama od 12,3% na godišnjem nivou³. Međutim, zahvaljujući povoljnijoj hidrološkoj situaciji u 2023. godini zabilježeno je značajnije povećanje proizvodnje električne energije u hidroelektranama (37,4%)⁴, tako da je djelatnost proizvodnje i opskrbljivanja električnom energijom i plinom jedina zabilježila rast obujma industrijske proizvodnje u 2023. godini od 0,8% na godišnjem nivou. Trend pada ukupne industrijske proizvodnje koji je započeo još sredinom 2022. godine, nastavio se do kraja 2023. godine, pri čemu je ukupna industrijska proizvodnja zabilježila godišnji pad od 3,9%, dok je izvoz roba ostvario pad od 6,9% (Grafikon 2.2). S obzirom na relativno slabe kratkoročne izgleda za snažniji ekonomski oporavak glavnih vanjskotrgovinskih partnera BiH, očekuje se da će vanjska potražnja tek blago ojačati tokom 2024. godine, što neće značajnije doprinijeti ublažavanju negativnih trendova u industrijskoj proizvodnji u BiH. Pojačan kreditni rizik u brojnim industrijskim djelatnostima i pad industrijske proizvodnje u prerađivačkoj industriji koji je zabilježen u 2023. godini već su odrazili na blago pogoršanje kvaliteta aktive preduzeća iz ove djelatnosti (vidi poglavlje 5), a negativni trendovi u industrijskoj proizvodnji bi mogli dovesti do pogoršanja kvaliteta aktive i u ostalim proizvodnim djelatnostima.

Grafikon 2.2: BDP, izvoz roba i industrijska proizvodnja (% godišnje promjene)

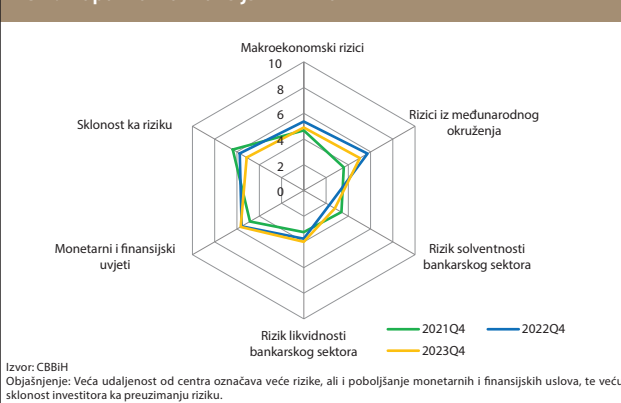

Izvor: BHAS, CBBiH

Tekstni okvir 1: Ocjena glavnih makrofinansijskih rizika po finansijsku stabilnost

Ocjena glavnih makrofinansijskih rizika koji mogu nastati u realnom, fiskalnom, vanjskom ili finansijskom sektoru ili kao rezultat njihove međusobne povezanosti, kao i procjena monetarnih i finansijskih uslova i sklonosti investitora ka riziku urađena je na osnovu kvantitativnog alata (eng. Dashboard). Procjena rizika zasnovana je na pojednostavljenoj standardizaciji i rangiranju pozicija sveobuhvatnog seta indikatora koji predstavljaju osnovu za kvantifikaciju sintetičke ocjene stepena rizika iz različitih segmenata sistema. Ocjena u rasponu od 1 do 5 predstavlja izrazito nizak do blago umjeren stepen izloženosti rizicima; ocjena u rasponu od 5 do 8 umjeren do blago visok stepen izloženosti rizicima; ocjena u rasponu od 8 do 10 predstavlja visok stepen izloženosti rizicima. Rangiranje ocjena za monetarne i finansijske uslove i sklonosti ka riziku kreće se u suprotnom smjeru, odnosno povećanje udaljenosti od središta grafikona predstavlja poboljšanje monetarnih i finansijskih uslova, tj. povećanje sklonosti investitora ka preuzimanju rizika.

TO 1: Mapa makrofinansijskih rizika

Izvor: CBBiH
Objašnjenje: Veća udaljenost od centra označava veće rizike, ali i poboljšanje monetarnih i finansijskih uslova, te veću sklonost investitora ka preuzimanju riziku.

³ Izvor: BHAS, mjesečni kratkoročni pokazatelji energetske statistike za 2022. i 2023. godinu, kalkulacija autora.

⁴ Vidi fus notu 1.

Ukupna izloženost finansijskog sistema makrofinansijskim rizicima u 2023. godine se smanjila u odnosu na prethodnu godinu, prvenstveno pod uticajem ublažavanja rizika koji dolaze iz domaćeg makroekonomskog okruženja. Rizici iz međunarodnog okruženja su u 2023. godini također smanjeni, ali su još uvijek izraženiji u poređenju sa ostalim kategorijama rizika, s obzirom na to da se jedini nalaze u teritoriji umjereno do blago visokog stepena rizika. Glavni izvori rizika iz međunarodnog okruženja za finansijsku stabilnost koji se odražavaju na domaća makroekonomska kretanja, proizlaze iz mogućeg dodatnog zaoštavanja geopolitičkih odnosa, usporavanja ekonomskog rasta u zemljama koje su ključni trgovinski partneri za BiH, restriktivne monetarne politike koju je ECB provodila tokom cijele 2023. i u prvoj polovini 2024. godine, te još uvijek prisutni inflatorni pritisci, iako znatno slabiji nego u prethodnoj godini. Kada je riječ o domaćem makroekonomskom okruženju, rizici su bili dosta niži usljed nastavka slabljena inflatornih pritisaka, smanjenja stope nezaposlenosti, postepenog rasta realnih neto plata, smanjenja vanjskog duga i nešto povoljnije platnobilansne pozicije BiH u poređenju sa prethodnom godinom. Međutim, i pored poboljšanja većeg broja makroekonomskih pokazatelja, usljed usporavanja vanjske potražnje i skromnog rasta lične potrošnje ekonomska aktivnost ostvarila je znatno niži rast u poređenju sa prethodnom godinom. Projekcije ekonomskog rasta za naredne dvije godine su nešto povoljnije, s obzirom na to da se u narednom periodu očekuje daljnje slabljenje inflatornih pritisaka, koji će uz nastavak pozitivnih trendova na tržištu rada doprinosti oporavku domaće privatne potrošnje, te se očekuje da će ukupni rizici u domaćem makroekonomskom okruženju nastaviti slabiti.

Ocjena rizika iz međunarodnog okruženja i njihov uticaj prelijevanja na domaću ekonomiju dobija se na osnovu indikatora koji mjere trgovinske i finansijske veze u ekonomiji, poput vrijednosti uvoza i izvoza izraženih u procentu BDP-a, strane aktive i pasive izražene u procentima BDP-a. Prilikom ocjene rizika iz međunarodnog okruženja na domaću ekonomiju u obzir se uzimaju i baferi koji služe za ublažavanje vanjskih šokova, tj. nivo deviznih rezervi izraženih u mjesecima uvoza, zatim bruto devizne rezerve kao postotak monetarne baze i promjene u deviznim rezervama zemlje. Ukupni rizici koji dolaze iz međunarodnog okruženja su blago smanjeni u 2023. godini kao odraz nešto nižih rizika koji proizlaze iz trgovinskih veza BiH sa inostranstvom, budući da su vrijednosti indikatora izvoza i uvoza (u % BDP) niže nego u prethodnoj godini. Međutim rizici koji proizlaze iz povezanosti domaće ekonomije sa inostranstvom se i dalje nalaze u teritoriju visokog stepena rizika, posebno nakon snažnih inflatornih šokova i globalnog rasta potrošačkih cijena, koji je znatno povećao nominalnu vrijednost vanjsko-trgovinske razmjene BiH, čime je promijenjena i struktura BDP-a, u kojoj izvoz i uvoz roba i usluga čine

značajno veći dio BDP-a u odnosu na prethodne godine. Zbog slabog oporavka ekonomske aktivnosti glavnih vanjskotrgovinskih partnera, vanjska potražnja bi mogla ostati potisnuta, te će rizici po ekonomsku aktivnost koji dolaze iz vanjskog okruženja i platnobilansnu poziciju zemlje ostati povišeni i u 2024. godini. Pored toga, povećanju rizika iz međunarodnog okruženja doprinio je snažan rast kamatnih stopa na evropskom tržištu tokom 2023. godine, koje su se zadržale na visokim nivoima i u prvoj polovini 2024. godine, usljed čega je strana aktiva komercijalnih banaka snažno porasla, te se i ovaj indikator nalazi u teritoriju umjerenog do blago povišenog stepena rizika. S druge strane, u 2023. godini došlo je i do blagog povećanja nivoa deviznih rezervi, čime je blago povećan nivo zaštitnog sloja koji služi domaćoj ekonomiji za ublažavanje vanjskih šokova.

Rizik solventnosti bankarskog sektora nalazi se u teritoriji niskog stepena rizika, iako je nešto veći u poređenju sa prethodnom godinom. Snažan rast profitabilnosti, poboljšanje kvaliteta aktive i povećanje kapitalizovanosti povećali su otpornost bankarskog sektora, tako da su strukturni rizici koji proizlaze iz bilansa banaka manji u odnosu na prethodnu godinu. Istovremeno, u relativno nepovoljnom makroekonomskom okruženju ostvaren je umjeren rast kreditne aktivnosti koji je rezultirao povećanjem zaduženosti korporativnog sektora i sektora stanovništva, što je doprinijelo blagom povećanju rizika koji dolaze iz ova dva sektora, zbog čega je sveukupna ocijena rizika u segmentu solventnosti nešto veća.

Rizik likvidnosti je i dalje nizak zahvaljujući visokom udjelu likvidne u ukupnoj aktivi bankarskog sektora koja održava dobre likvidnosne pozicije banaka. U segmentu izvora finansiranja, zahvaljujući kontinuiranom rastu depozita rezidentnih sektora koji u značajnoj mjeri premašuju kreditne plasmane rizik finansiranja je izuzetno nizak, ali je rizik ročne transformacije za banke i dalje ostao visok. U 2023. godini ročna struktura izvora sredstava se blago poboljšala zahvaljujući postepenom rastu pasivnih kamatnih stopa, međutim u izvorima sredstava dominantno učešće i dalje imaju depoziti na transakcionim računima.

Ocjena sveukupnih monetarnih i finansijskih uslova je blago povećana u odnosu na prethodnu godinu što ukazuje da su uslovi zaduživanja u 2023. godini nešto povoljniji u odnosu na prethodnu godinu, unatoč zabilježenom blagom rastu kamatnih stopa na domaćem tržištu. U okolnostima i dalje povišene inflacije, u 2023. godini izostao je značajniji rast kamatnih stopa, što je uz blago ublažavanje kreditnih standarda u odobravanju kredita u sektoru stanovništva, naročito u drugom dijelu godine rezultiralo jačanjem kreditne aktivnosti u privatnom nefinansijskom sektoru. Slijedom navedenog, zabilježeno je povećanje realne novčane mase i blago smanjenje negativnog jaza koji mjeri omjer kredita privatnom sektoru i BDP-a, što je uticalo da se

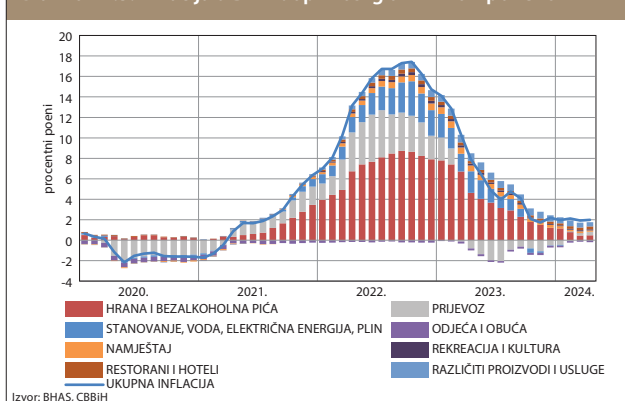
ukupna ocjena monetarnih i finansijskih uslova blago poboljša. Za razliku od ublažavanja kreditnih standarda u odobravanju kredita sektoru stanovništva, banke su imale znatno veću percepciju rizika u pogledu poslovanja nefinansijskih preduzeća, zbog čega su kreditni standardi za odobravanje kredita preduzećima bili pooštreni tokom cijele 2023. godine. Unatoč tome, ostvaren je znatno veći kreditni rast u sektoru privatnih nefinansijskih preduzeća u odnosu na prethodnu godinu. Iako je ECB početkom juna 2024. godine, prvi put nakon devetomjesečnog razdoblja u kojem nisu mijenjane kamatne stope, ublažila restriktivnu monetarnu politiku, snižavanjem ključnih kamatnih stope za 25 bp, ipak se očekuje da će uslovi finansiranja u eurozoni zbog restriktivne monetarne politike i dalje ostati pooštreni, što će nastaviti vršiti pritisak na rast troškova zaduživanja na domaćem tržištu u narednom periodu. Nastavak rasta kamatnih stopa na domaćem tržištu bi uz nastavak pooštavanja ostalih uslova finansiranja mogao u određenoj mjeri uticati na sklonost ka potrošnji i ograničiti kreditni rast u 2024. godini.

Kao odraz povišenog nivoa izloženosti rizicima koji dolaze iz međunarodnog i domaćeg okruženja došlo je do smanjenja **sklonosti investitora ka preuzimanju riziku** u 2023. godini. U pogledu investicija na domaćem tržištu kapitala, zabilježeni pad vrijednosti glavnih berzanskih indeksa SASX i BIRS ukazuje na nižu sklonost investitora ka preuzimanju rizika. Istovremeno, negativna vrijednost portfolio investicija iz platnog bilansa BiH u 2023. godini ukazuje da je zabilježen odliv sredstava iz zemlje kao rezultat povećanog ulaganja u inostrane dužničke vrijednosne papire usljed snažnog rasta kamatnih stopa na inotrižtima. Također, prilivi po osnovu ostalih investicija bili su znatno niži nego u prethodnoj godini, dok se udio direktnih stranih investicija povećao na nivo od 3,5% BDP-a, što je još uvijek nedovoljno za značajniji pozitivan uticaj na ekonomski rast u BiH.

Ublažavanje rizika u domaćem makroekonomskom okruženju u najvećoj mjeri se ogleda u usporavanju inflacije u BiH, koja se u 2023. godini spustila na prosječan nivo od 6,1%, nakon što je u 2022. godini iznosila 14%. Trend usporavanja rasta ukupne inflacije koji je započeo još u novembru 2022. godine, zadržao se tokom cijele 2023. godine, a bio je pod uticajem slabljenja uvoznih inflatornih pritisaka koji su uslijedili kao rezultat postepene normalizacije u lancima snabdijevanja i smanjenja cijena sirovina na svjetskim tržištima naročito u drugoj polovini godine, te povoljnih baznih efekata, s druge strane. Zaključno sa krajem godine stopa rasta potrošačkih cijena u BiH se spustila na nivo od 2,2%⁵, a popuštanje inflatornih pritisaka nastavljeno je i u prvom kvartalu 2024. godine, kada je prosječna inflacija iznosila 2%. Međutim, uprkos trendu usporavanja rasta cijena, prosječna godišnja inflacija u 2023. godini bila je na razmjerno visokom nivou, pri čemu je rast cijena hrane još uvijek dosta izražen i znatno doprinosi kretanju ukupne inflacije (Grafikon 2.3). Uz najveći godišnji rast cijena koji je zabilježen u kategoriji hrane i pića (10,6%),

tekući inflatorni pritisci ostali su visoki i u kategoriji usluga. Rast cijene električne energije u BiH u 2023. godini, kao i prethodne godine bio je ograničen mjerama entitetskih vlada, tako da su cijene u kategoriji električne energije, plina i ostalih energenata zabilježile rast od 7,3% u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, u kategoriji transporta zabilježen je prosječan godišnji pad cijena od 4%, što je u određenoj mjeri doprinosilo stabilizaciji inflacije u 2023. godini.

Grafikon 2.3: Inflacija u BiH i doprinosi glavnih komponenti

Prema posljednjim srednjoročnim projekcijama CBBiH iz maja 2024. godine, u naredne dvije godine očekuje se daljnje slabljenje inflacije, do prosječnog nivoa od 2,6% u 2024. godini, te do nivoa od 2% u 2025. godini. Najveći uticaj na rast inflacije u naredne dvije godine imat će nastavak rasta cijena hrane, pri čemu će se dinamika rasta cijena hrane znatno usporiti do kraja 2025. godine, dok će administrativne cijene, u prvom redu cijene energije, dati veći doprinos rastu ukupne inflacije u 2025. godini.

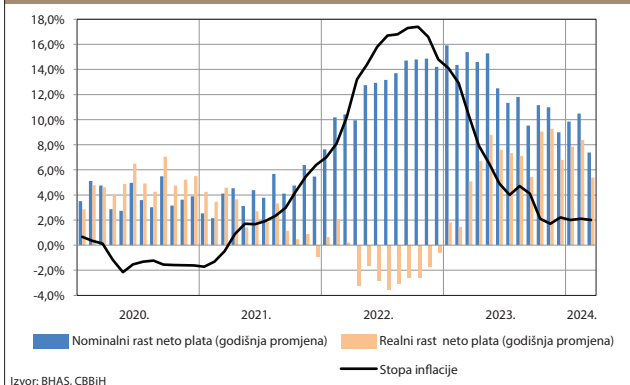
U 2023. godini na tržištu rada su nastavljene pozitivni trendovi iz prethodnih godina koji se ogledaju u blagom povećanju broja zaposlenih osoba i smanjenju stope nezaposlenosti, pri čemu je u ovoj godini zabilježen i rast realnih plata koji je od sredine drugog kvartala bio iznad prosječne stope inflacije u BiH. Oporavak tržišta rada prije svega rezultat je rasta ekonomske aktivnosti u uslužnim djelatnostima, u kojima je zabilježen najveći nominalni rast prosječnog broja zaposlenih osoba, dok su industrijske djelatnosti u kojima je ostvaren pad bruto dodane vrijednosti zabilježile smanjenje broja zaposlenih osoba. Prosječan broj ukupno zaposlenih osoba u 2023. godine blago je porastao u odnosu na prethodnu godinu (1,1%). Prema podacima iz Ankete o radnoj snazi, prema ILO metodologiji, prosječna stopa nezaposlenosti u 2023. godini iznosila je 13,2% i bila je niža za 2,2 procentna poena u odnosu na 2022. godinu.

Za razliku od prethodne godine kada su zbog snažnog inflatornog šoka realne plate bilježile pad gotovo cijelu godinu, od početka 2023. godine realne plate stanovništva su se počele postepeno oporavljati pod uticajem snažnijeg rasta nominalnih plata, uz

⁵ Godišnja stopa inflacije u decembru 2023. godine.

istovremeno usporavanje rasta inflacije (Grafikon 2.4). Od sredine drugog kvartala realni rast neto plata je postao veći od prosječne inflacije, sa prosječnom stopom rasta od 7,5% u drugom polugodištu 2023. godine, dok je prosječna šestomjesečna inflacija u istom periodu iznosila 3,4%. Pozitivni trendovi u rastu realnih plata nastavljeni su i u prvom kvartalu 2024. godine, kada je prosječni rast realnih plata iznosio 7,2% sa tendencijom nastavka koji je u značajnoj mjeri uslovljen ranije potpisanim sindikalnim ugovorima, emigracijom radno sposobnog stanovništva te daljnjim rastom minimalne plate koja je samo početkom 2024. godine porasla u FBiH za 3,9% i u RS-u za čak 28,6%. Akumulirani efekti smanjenja realnog raspoloživog dohotka iz prethodne dvije godine nisu se u 2023. godini, a ni do kraja prvog kvartala 2024. odrazili na bankarski sektor u smislu otežane sposobnosti otplate kredita i pogoršanja kvalitete kreditnog portfolija stanovništva, a rizici vezani za smanjenje raspoloživog dohotka su u značajnoj mjeri ublaženi zahvaljujući slabljenju inflatornih pritiska i povećanju priliva po osnovu doznaka iz inostranstva. U 2023. godine ukupni prilivi po osnovi personalnih transfera iznosili su 3,79 milijardi KM ili 7,7% BDP-a, što je za 203 miliona KM ili 5,7% više nego u prethodnoj godini.

Grafikon 2.4: Neto plate i inflacija

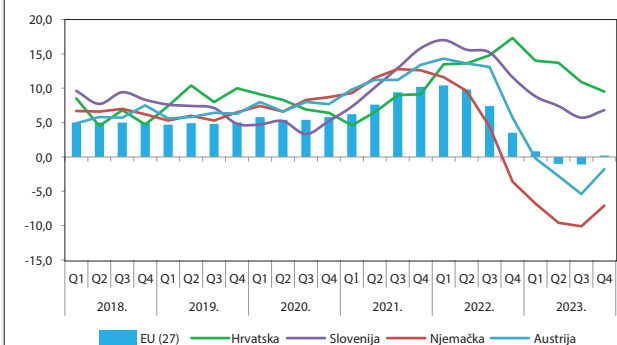
Tekstni okvir 2: Tržište nekretnina

Prvi znaci slabljenja tržišta nekretnina u EU postali su vidljivi već tokom 2022. godine, a da se ne radi o kratkoročnim negativnim korekcijama definitivno je potvrđeno tokom 2023. godine koja je obilježena značajnim usporavanjem indikatora tržišta nekretnina. Slabljenje na tržištu nekretnina EU tokom 2023. godine odnosi se kako na cjenovni segment tržišta tako i na segment ukupnog prometa, odnosno broja transakcija realizovanih na samom tržištu. Prema podacima EUROSTAT-a koji prati promet na tržištu nekretnina 14 EU zemalja, u 2023. godini u poređenju sa godinom prije, broj transakcija sa nekretninama je smanjen u čak 13 zemalja⁶, dok je samo Kipar zabilježio porast

⁶ Luksemburg, Austrija, Mađarska, Finska, Slovenija, Francuska, Portugal, Belgija, Španija, Holandija, Bugarska, Irska i Danska.

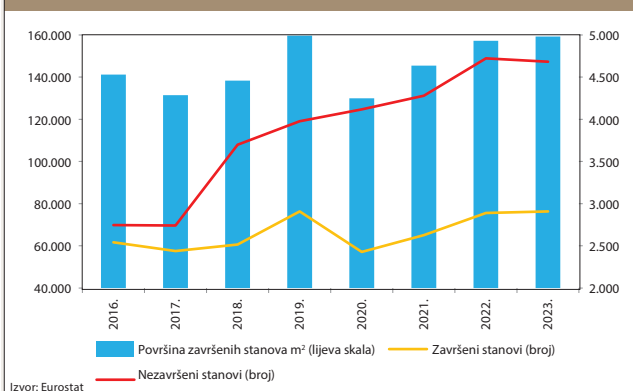
broja transakcija na tržištu nekretnina. Uz pad prometa, 2023. godina je obilježena i korekcijom cijena na tržištu, pa je indeks cijena stambenih nekretnina za EU (HPI) tokom drugog i trećeg kvartala 2023. godine zabilježio negativan rast prvi put nakon 2013. godine dominantno vođen padom cijena u najvećim zapadnim ekonomijama poput Njemačke, Francuske, Holandije, Austrije i Danske. S druge strane, zemlje regiona koje su članice EU (prije svega Hrvatska, Slovenija i Bugarska), i dalje bilježe pozitivne stope rasta, iako je primjetan trend usporavanja u odnosu na godinu dana ranije i na tržištima tih zemalja (Grafikon 1).

Grafikon TO 2.1: Godišnja promjena cijena nekretnina u odabranim zemljama EU

Trendovi usporavanja nisu zaobišli ni tržište nekretnina u BiH, gdje je u određenim tržišnim segmentima zabilježena stagnacija ili pad indikatora u odnosu na prethodnu godinu. To se prije svega odnosi na određene necjenovne segmente tržišta nekretnina, dok za razliku od EU cijene na bh. tržištu nekretnina kontinuirano rastu. Tako je u 2023. godini uprkos rastu broja građevinskih dozvola za stambene zgrade od 10,9%, broj završenih i nezavršenih stanova ostao na približno jednakom nivou kao i tokom 2022. godine (Grafikon 2). Ipak, potrebno je istaći da iako rast broja završenih stanova na godišnjem nivou nije bio značajan (0,7%), nominalan broj završenih stanova dosegao je pretpandemijski nivo iz 2019. godine.

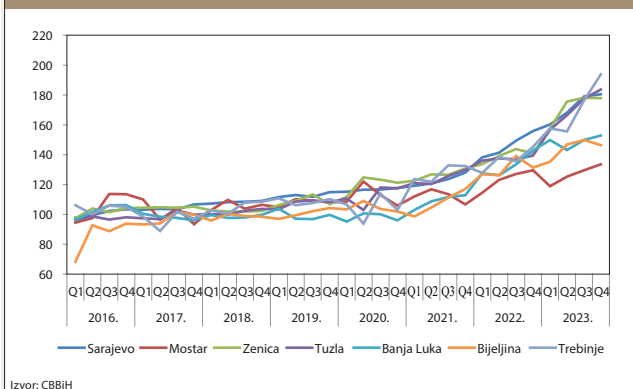
Grafikon TO 2.2: Statistički pokazatelji u oblasti stanogradnje

Unatoč stagnaciji na strani ponude u pogledu broja završenih stanova, broj transakcija u oblasti novogradnje na nivou BiH u 2023. godini povećan je za 13,3%, sa rastom površine prodanog stambenog prostora od 12,5%. Tako je broj prodanih novih stanova i površine prodanog prostora u 2023. godine dosegao rekordne nominalne vrijednosti⁷, kao i prosječna cijena kvadratnog metra u novogradnji koja je viša za 5,8% u odnosu na prosjek iz 2022. godine.

U isto je vrijeme oblast starogradnje obilježena potpuno asimetričnim trendovima između cjenovnog i necjenovnog segmenta tržišta. Naime, obim prometa nekretnina stare gradnje, mjeren površinom prodanog stambenog prostora, na uzorku od deset bh. gradova i opština značajno je smanjen u 2023. godini (-22%). Pad prometa nekretninama starogradnje zabilježen je u čak njih devet, a samo je grad Trebinje zabilježio povećan promet transakcija u 2023. godini. Da li ovaj pad predstavlja zaokret trogodišnjeg pozitivnog trenda ili samo kratkoročno prilagođavanje tržišta još uvijek je teško sa sigurnošću utvrditi, posebno ako se uzme u obzir da pad broja transakcija u starogradnji nije rezultirao i padom tržišnih cijena. Čak štaviše, indeks cijena nekretnina u 2023. godini je dosegao nove rekordne vrijednosti, kako na kumulativnom nivou, tako i na nivou svih pojedinačnih gradova i opština (Grafikon 3).

Grafikon TO 2.3: Indeks cijena nekretnina

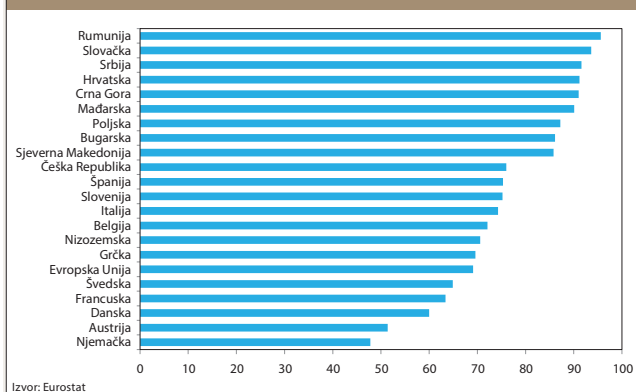

Pitanje da li pad broja transakcija na bh. tržištu nekretnina stanogradnje predstavlja prvi ozbiljan znak da BiH ulazi u novi ciklus koji će u konačnici rezultirati i padom cijena nekretnina nakon višegodišnjeg snažnog rasta, ostaje otvoreno. Ipak potrebno je imati na umu da historijski podaci pokazuju da tržište nekretnina ima izrazito snažnu otpornost na negativne trendove iz ostalih ekonomskih oblasti kako u zemlji tako i iz inostranstva. Na snagu i otpornost tržišta nekretnina utiče više međusobno isprepletenih faktora, a jedan od ključnih možemo smatrati i sklonost stanovništva za vlastitom imovinom u obliku nekretnine. Iako za BiH ne postoje zvanične statistike, sasvim je izvjesno da su stanovnici BiH po vlasništvu nekretnina među najviše rangiranim u Evropi. Naime, prema podacima EUROSTAT-a jasno je uočljivo da zemlje iz regiona i Istočne Evrope imaju veću

⁷ 4.087 stanova sa ukupnom površinom od 220.246 m².

sklonost ka posjedovanju vlastite nekretnine u odnosu na zemlje Zapadne Evrope (Grafikon 4).

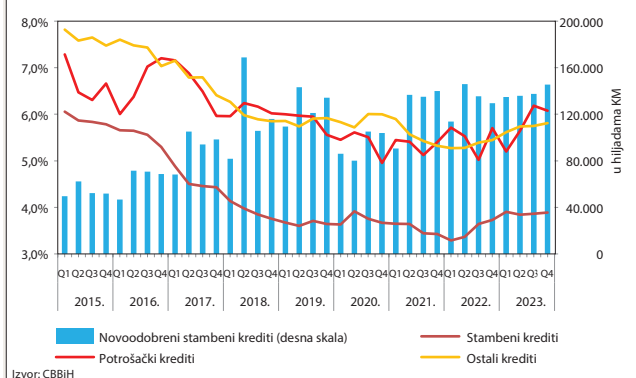
Grafikon TO 2.4: Udio građana koji žive u vlastitoj nekretnini

Vodeći se navedenom statistikom sa izvjesnom sigurnošću možemo reći da je jedna od karakteristika bh. društva sklonost ka posjedovanju vlastite nekretnine, što dugoročno rezultira stalno visokom potražnjom na tržištu.

Niske kamatne stope i povoljno finansiranje također su jedan od ključnih faktora koji pogoduju tržištu nekretnina. Stambeni krediti se već godinama plasiraju po značajno nižim kamatnim stopama u odnosu na ostale kategorije kredita stanovništvu. Identičan trend je zabilježen i u 2023. godini kada su uprkos povećanju, kamatne stope na stambene kredite i dalje ostale značajno ispod ostalih aktivnih kamatnih stopa (Grafikon 5). Također, potrebno je istaći da blagi porast kamatnih stopa nije smanjio kreditnu aktivnost, pa je tako u 2023. godini ukupan iznos novoodobrenih stambenih kredita iznosio 554 miliona KM, što je za 5,6% više u odnosu na iznos novoodobrenih stambenih kredita iz 2022. godine. Posljedično, u 2023. godini 14,6% novoodobrenih kredita stanovništvu čine stambeni krediti, kao i 8,0% ukupnih novoodobrenih kredita. Podaci u prvom kvartalu 2024. godine potvrđuju trend snažnog rasta stambenih kredita imajući u vidu da je tokom prva tri mjeseca 2024. godine iznos stambenih kredita porastao za 24,2% na godišnjem nivou. Dodatno, kao pozitivan segment vezan za uslove finansiranja možemo istaknuti da iznos nekvalitetnih kredita u ovoj oblasti iznosi svega 0,9%, što je najniži NPL indikator od svih kategorija kredita namijenjenih stanovništvu.

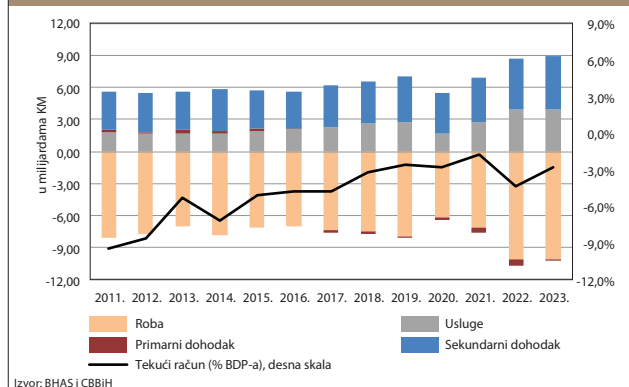
Grafikon TO 2.5: Kamatne stope na kredite stanovništvu i iznos novoodobrenih stambenih kredita

Uzimajući u obzir sve navedeno, sklonost stanovništva ka posjedovanju vlastite nekretnine, povoljne uslove finansiranja, te atraktivnost ulaganja u nekretnine usljed nedostatka alternativnih mogućnosti investiranja, može se očekivati da će tržište nekretnina ostati stabilno i u 2024. godini, a pozitivan uticaj bi trebao biti zabilježen i na strani ponude i na strani potražnje. Takva pozitivna očekivanja dodatno su osnažena makroekonomskim projekcijama za naredni period, sa nešto snažnijim rastom BDP-a u 2024. godini u odnosu na 2023., slabijim inflatornim pritiscima, te jačanjem tržišta rada kroz rast neto plata i smanjenje nezaposlenosti. S tim u vezi, u 2024. godini bi se moglo očekivati povećanje broja transakcija, kao i cijena nekretnina u odnosu na 2023. godinu, a značajniji obrat trenda bi se mogao desiti u slučaju vanrednih globalnih makroekonomskih šokova koji bi se prelili i na bh. tržište.

U 2023. godini deficit tekućeg računa zabilježio smanjenje u odnosu na prethodnu godinu. Unatoč tome, vanjske ranjivosti zemlje koje proizlaze iz platnobilansne pozicije nisu bile značajnije ublažene, s obzirom na to da je tokom godine došlo do značajnijeg odljeva sredstava sa finansijskog računa platnog bilansa, uzrokovanog povećanim investiranjem rezidentnih sektora u stranu aktivu. Navedena kretanja su se u konačnici odrazila i na nivo deviznih rezervi, koje su u prvom kvartalu djelomično učestvovala u pokrivanju deficita tekućeg računa. Deficit na tekućem računu platne bilance na kraju 2023. godine iznosio je 1,38 milijardi KM (2,81% BDP) i bio je niži za 1,52 procentna poena u odnosu na prethodnu godinu. Povećane vanjske ranjivosti po platnobilansnu poziciju zemlje, nastale slijedom usporavanja vanjske potražnje i pada obima vanjskotrgovinske razmjene BiH sa inostranstvom, u značajnoj mjeri su bile ublažene smanjenjem domaće uvozne potražnje, te je promatrajući strukturu tekućega računa robni deficit ostao na približno istom nivou kao u prethodnoj godini (Grafikon 2.5). Istovremeno, blago poboljšanje ključnih suficitarnih kategorija, usluga i sekundarnog dohotka doprinijelo je ublažavanju deficita tekućega računa u 2023. godini. Na računu sekundarnog dohotka zabilježen je rast neto priliva od 3,6% u odnosu na prethodnu godinu, čemu je u najvećoj mjeri doprinio već ranije spomenuti rast priliva po osnovu doznaka iz inostranstva. Na računu usluga posebno se izdvaja povećanje priliva po osnovu dolazaka stranih turista na potražnoj strani, ali je istovremeno zabilježeno i značajnije povećanje debitnih transakcija, te je u konačnici ostvaren skroman rast neto priliva po osnovu usluga od svega 1,1%. Uz rast neto priliva glavnih suficitarnih kategorija, značajan uticaj na smanjenje deficita tekućeg računa u 2023. godini imalo je smanjenje deficita na računu primarnog dohotka (76,4%), čemu je najviše doprinio rast investicionog dohotka koji je Centralna banka BiH ostvarila od ulaganja deviznih rezervi.

Grafikon 2.5: Struktura tekućeg računa BiH

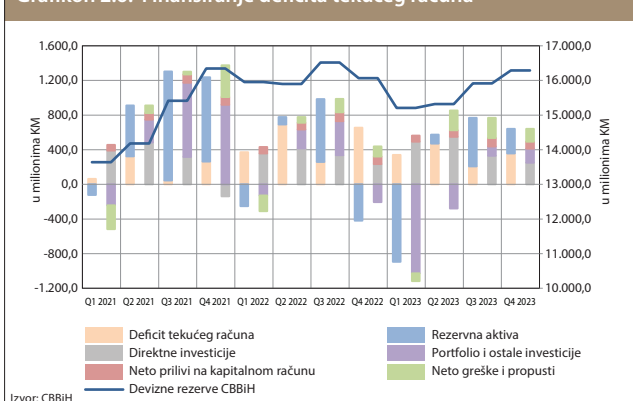

Izvor: BHAS i CBBiH

S druge strane u strukturi izvora finansiranja zabilježen je pritisak na strani finansijskog računa platnog bilansa na kojem je registrovano značajnije smanjenje neto priliva (63,8%) u odnosu na prethodnu godinu. Iako su neto prilivi po osnovi direktnih stranih investicija ostvareni u rekordnom iznosu od 1,63 milijarde KM, u okviru portfolio i ostalih investicija zabilježen je znatan neto odljev sredstava, uzrokovan snažnim rastom kamatnih stopa na inotrzističima, zbog čega je investiranje rezidentnih sektora u stranu aktivu premašilo iznos stranog zaduživanja u 2023. godini. Kao rezultat povećanja ulaganja u inostrane dužničke vrijednosne papire koje su najvećim dijelom realizovale banke i druge finansijske institucije, zabilježeni su neto odljevi po osnovu portfolio investicija u iznosu od 428,8 miliona KM. Također, zabilježeni su neto odljevi u okviru ostalih investicija usljed povećanog investiranja banaka u kratkoročne depozite nerezidenata, te su ukupne ostale investicije rezidentnih sektora u finansijsku aktivu iznosile 1,07 milijardi KM. Istovremeno ostvareni prilivi po osnovu stranog zaduživanja su bili znatno niži na što je u najvećoj mjeri uticalo smanjenje zaduživanja sektora vlade kod međunarodnih kreditora i smanjenja depozita od nerezidenata kod komercijalnih banaka u BiH. Također, strano zaduživanja privatnog sektora u inostranstvu u obliku trgovačkih kredita i avansa bilo je niže za 4,1% nego u prethodnoj godini, što je opet posljedica smanjenja vanjskotrgovinske razmjene.

Neto prilivi na finansijskom i kapitalnom računu platnog bilansa su bili niži od deficita tekućega računa u 2023. godini, međutim devizne rezerve su djelomično učestvovala u pokrivanju deficita tekućeg računa jedino u prvom kvartalu 2023. godini, kada je zabilježen najveći odljev sredstva iz zemlje (Grafikon 2.6). Zahvaljujući visokoj vrijednosti neto priliva sredstava na stavci neto greške i propusti kompenziran je dio deficita tekućeg računa, te je na godišnjem nivou zabilježen blagi rast rezervne aktive.

Grafikon 2.6: Finansiranje deficita tekućeg računa

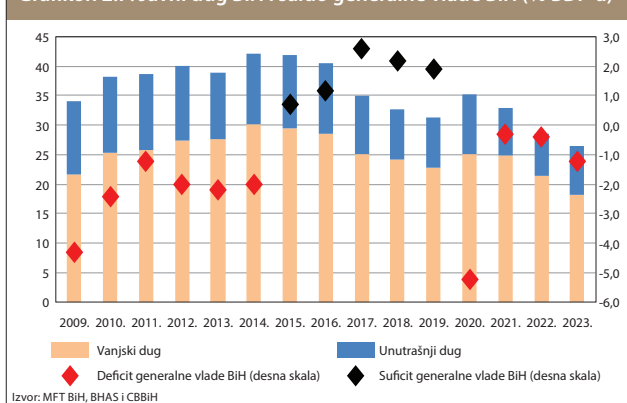

U narednom periodu deficit tekućeg računa mogao bi se blago smanjiti, s obzirom na to da se prema projekcijama CBBiH očekuje oporavak vanjskotrgovinske robne razmijene usljed blagog povećanja izvozne potražnje glavnih vanjskotrgovinskih partnera BiH u 2024. godini, pri čemu će rast uvoza biti nešto manji, te bi neto izvoz trebao imati blagi pozitivan doprinos ekonomskoj aktivnosti. Navedeno bi, uz sličnu pretpostavljenu dinamiku kretanja glavnih suficitarnih kategorija (usluga i sekundarnog dohotka), moglo ublažiti pritisak na deficit tekućeg računa. Ipak vanjske ranjivosti zemlje mogle bi i dalje ostati povišene ukoliko priljevi po osnovu direktnih stranih investicija i novih zaduživanja u inostranstvu u narednom periodu budu manji od odljeva sredstva po osnovu investicija u inostranu aktivnu, što će nastaviti vršiti pritisak na nivo deviznih rezervi u zemlji.

Sektor generalne vlade zabilježio je povećanje fiskalnog deficita u 2023. godini usljed snažnijeg rasta budžetske potrošnje u odnosu na rast budžetskih prihoda, ali je istovremeno nastavljeno smanjenje udjela javnoga duga u BDP-u, te indikatori fiskalne održivosti i dalje ukazuju na nizak nivo izloženosti rizicima povezanim s fiskalnom politikom. Prema podacima CBBiH sektor generalne vlade je u 2023. godini prikupio rekordan iznos prihoda od 20,3 milijarde KM, pri čemu su se ukupni prihodi povećali za 2,1 milijardu KM (11,5%) u odnosu na prethodnu godinu. Najznačajniji uticaj na povećanje prihodovne strane budžeta imao je rast prihoda po osnovu socijalnih doprinosa, koji su bili veći za 928,4 miliona KM (14,3%), kao posljedica snažnijeg rasta nominalnih plata na temelju kojih se obračunavaju socijalni doprinosi, te blagog rasta zaposlenosti u 2023. godini. Uz snažan rast prihoda po osnovu socijalnih doprinosa, gotovo podjednako značajan uticaj na povećanje prihodovne strane budžeta imali su i prikupljeni prihodi po osnovu poreza koji su u 2023. godini bili veći za 869 miliona KM (8,8%). Glavni doprinos rastu prikupljenih poreza dali su prihodi od indirektnih poreza, na čiji je rast i u 2023. godini značajan uticaj imala povišena inflacija, blagi rast privatne potrošnje, te jačanje ekonomske aktivnosti u uslužnim djelatnostima, naročito u sektoru turizma. Prihodi od indirektnih poreza

su na kraju 2023. godine iznosili 8,45 milijardi KM, što predstavlja rast od 7,2% u odnosu na isti period prethodne godine. Uz rast prihoda od indirektnih poreza, zabilježen je i rast prihoda od direktnih poreza, kao i rast ostalih kategorija na prihodovnoj strani. Istovremeno, ukupni rashodi sektora generalne vlade BiH su zabilježili snažniji rast u iznosu od 2,4 milijarde KM (14,1%), te su na kraju 2023. godine iznosili 19,2 milijardi KM. Entitetske vlade su u 2023. godini nastavile sa programima fiskalnih mjera podrške stanovništvu usljed povišenog nivoa inflacije u vidu jednokratnih novčanih isplata socijalno osjetljivim kategorijama stanovništva, kao i kroz povećanje mirovina i plata u javnom sektoru, slijedom čega su dvije najveće stavke na rashodovnoj strani budžeta, rashodi po osnovu socijalne pomoći i rashodi po osnovu naknada zaposlenim, zabilježili značajniji rast od 21,2% i 14,1%, respektivno u odnosu na prethodnu godinu. Investicije u fiksnu aktivnu (neto nabava nefinansijskih sredstava) su iznosile 1,7 milijardi KM, te je sektor generalne vlade BiH na kraju 2023. zabilježio fiskalni deficit u iznosu od 600,5 miliona KM ili 1,23% BDP-a (Grafikon 2.7).

Grafikon 2.7: Javni dug BiH i saldo generalne vlade BiH (% BDP-a)

Ukupan javni dug BiH na kraju 2023. godine iznosio je 12,95 milijardi KM⁸ ili 26,5% BDP-a. U odnosu na prethodnu godinu javni dug je zabilježio blagi pad od 0,5%, s tim da je u ovoj godini došlo do promijene u strukturi javnog duga u smislu značajnijeg smanjenja vanjske zaduženosti u BiH, uz istovremeno povećanje unutrašnje zaduženosti. Vanjski dug BiH⁹ na kraju 2023. godine iznosio je 8,92 milijarde KM i zabilježio je smanjenje od 889,5 miliona KM (9,1%) u odnosu na prethodnu godinu. U 2023. godini nije došlo do znatnijeg povećanja kapitalnih investicija, te je slično kao i u prethodnoj godini izostalo značajnije povlačenje sredstva od inokreditora, što je u kombinaciji sa znatno većom otplatom vanjskog duga rezultiralo smanjenjem vanjske zaduženosti BiH. S druge strane, kao rezultat rasta tekuće potrošnje i nastavka provođenja fiskalnih mjera usmjerenih na ublažavanje efekata visoke inflacije i pružanja pomoći najugroženijim kategorijama stanovništva¹⁰, uz istovremeno manji rast

⁸ Izvor: MFT BiH, Informacija o stanju javne zaduženosti BiH na dan 31.12.2023. godine.

⁹ Vanjski dug BiH obuhvaća vanjski dug institucija BiH, vanjski dug entiteta FBiH i RS, vanjski dug Brčko distrikta i vanjski dug jedinica lokalne samouprave

¹⁰ Detaljnije opisno u Godišnjem izvještaju CBBiH za 2023. godinu, Tekstni okvir 2.

prihoda, entitetske vlade su imale povećanu potrebu za finansiranjem budžeta, što je dovelo do znatnijeg rasta unutrašnje zaduženosti u BiH. Prema podacima MFT BiH, unutrašnji dug vlada u BiH na kraju 2023. godine iznosio je 4 milijarde KM i zabilježeno je povećanje od 824,5 miliona KM (25,7%) u odnosu na prethodnu godinu. Entitetske vlade su se najviše zaduživale na domaćem tržištu kapitala, te su tokom 2023. godine dva bh. entiteta ukupno emitirala 1,26 milijardi KM dužničkih vrijednosnih papira, što je dvostruko viša vrijednost emisije u odnosu na prethodnu godinu¹¹. Zaduženja vlada entiteta na domaćem tržištu u 2023. godini su realizovana uz više kamatne stope u odnosu na prethodne godine. Kao i prethodnih godina entitetske vlade su još uvijek glavni pokretači aktivnosti na domaćim tržištima kapitala, te se povećanje javnih emisija na primarnom tržištu javnog duga odrazilo i na značajan rast prometa na bh. berzama, koji je u 2023. godini bio veći za 37,4% u odnosu na prethodnu godinu.

Bankarski sektor je još uvijek jedan od najvećih kreditora sektora vlade, a ukupna izloženost bankarskog sektora prema svim nivoima vlasti se u 2023. godini povećala po osnovu kupovine vrijednosnih papira, dok su se krediti vladama nastavili blago smanjivati i u ovoj godini (Tabela 2.1).

Tabela 2.1: Potraživanja komercijalnih banaka od sektora vlade (u milionima KM)

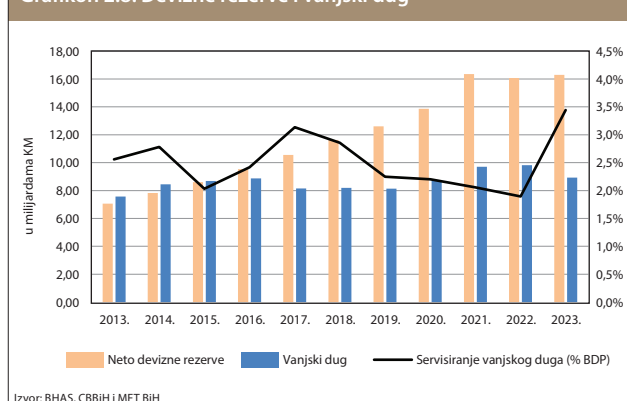
Potraživanja	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Centralna vlada	0,1	11,6	16,1	8,9	5,9
Kredit	0,0	11,6	16,1	8,9	5,9
Vrijednosni papiri	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Vlada na nivou entiteta	2.006,8	2.439,4	2.474,8	2.554,7	2.764,4
Kredit	580,1	605,7	584,6	517,8	463,2
Vrijednosni papiri	1.426,6	1.833,7	1.890,1	2.036,9	2.301,2
Vlada kantona	127,2	90,0	134,8	146,0	203,7
Kredit	114,5	80,9	125,7	146,0	203,7
Vrijednosni papiri	12,7	9,1	9,1	0,0	0,0
Vlada na nivou općina	308,7	350,7	332,1	340,3	328,2
Kredit	297,7	341,0	323,8	333,5	323,3
Vrijednosni papiri	11,0	9,8	8,4	6,8	4,9
UKUPNO	2.445,6	2.891,7	2.957,8	3.050,0	3.302,2
(% od ukupne aktive)	7,0	8,2	7,8	7,8	8,0
Kredit	992,3	1.039,2	1.050,2	1.006,3	996,1
(% od ukupne aktive)	2,8	2,9	2,8	2,6	2,4
Vrijednosni papiri	1.450,4	1.852,6	1.907,6	2.043,7	2.306,1
(% od ukupne aktive)	4,1	5,2	5,0	5,2	5,6

Izvor: CBBiH

¹¹ U iznos su uključene vrijednosti emisije obveznica i trezorskih zapisa FBiH i RS na domaćim tržištima kapitala.

U 2023. godini udio javnog duga u BDP-u se nastavio smanjivati, što BiH prema kriterijima iz Maastrichta (iako nisu izravno primjenljivi, niti su podaci nužno potpuno uporedivi) svrstava u red umjereno zaduženih zemalja. Na kraju 2023. godine udio javnog duga u BDP-u iznosio je 26,5%, i bio je niži je za 2 postotna poena u odnosu na prethodnu godinu, slijedom nominalnog rasta BDP-a. Na kraju 2023. godine neto devizne rezerve CBBiH su iznosile 16,29 milijardi KM i zabilježile su rast od 1,4% u odnosu na isti period prethodne godine. Usljed znatno većeg iznosa otplate vanjskog duga u odnosu na prethodnu godinu (Grafikon 2.8), kao i blagog povećanja učešća duga sa varijabilnom kamatnom stopom u 2023. godini zabilježen je rast troškova servisiranja vanjskog duga.

Grafikon 2.8: Devizne rezerve i vanjski dug

Međunarodna kreditna agencija Standard and Poor's (S&P) povećala je kreditni rejting BiH u 2023. godini sa nivoa "B" na nivo "B+", uz stabilne izgleda, dok je u skladu sa ocjenom međunarodne rejting agencije Moody's Investor Service, kreditni rejting BiH zadržan na nivou "B3" sa stabilnim izgledima. Prema ocjeni analitičara, uprkos internim i eksternim izazovima ekonomija BiH se pokazala relativno otpornom tokom 2023. godine. U februaru 2024. godine agencija S&P je potvrdila kreditni rejting BiH iz 2023. godine. Očekuje se da će nastavak usporavanja inflacije pozitivno uticati na realni rast plata i privatnu potrošnju u narednoj godini, a planirani investicijski projekti u oblasti energije i izgradnje puteva bi trebali podržati ekonomski rast tokom narednih nekoliko godina. Prema navodima analitičara iz S&P-a, do povećanja kreditnog rejtinga može doći ukoliko se postignu političke odluke zasnovane na konsenzusu, što bi, u srednjem roku, moglo ubrzati reforme i ekonomski rast.

Pokazatelji rizika fiskalne održivosti upućuju na nizak nivo rizika po finansijsku stabilnost koji dolaze iz sektora vlade. Unatoč povišenom nivou ukupnih makroekonomskih rizika, u 2023. godini većina indikatora fiskalne stabilnosti bilježi poboljšanje vrijednosti i nalaze u sigurnom području prema definisanim referentnim nivoima (Tabela 2.2).

Izuzetak od sigurnog područja predstavlja ciklično prilagođen primarni saldo (izražen u procentima potencijalnog BDP-a), što je sasvim očekivano imajući u vidu povećanje ostvarenog deficita sektora generalne vlade BiH u 2023. godini. Da bi nadomjestile povećanje budžetskih rashoda, entitetske vlade u BiH su imale povećanu potrebu za finansiranjem, koje su pretežno realizovale kroz zaduženja na domaćem tržištu kapitala. Istovremeno, u 2023. godini usljed izostanaka značajnijeg povlačenja sredstva od inokreditora i znatno većeg iznosa servisiranja odnosno otplate glavnice inokredita, zabilježeno je smanjenje vanjske i ukupne javne zaduženosti u BiH. Tako je omjer javne zaduženosti izražen u procentima BDP-a smanjen za 2,1 procentni poen i na kraju 2023. godine nalazi se u sigurnom području, znatno ispod gornje granice referentnog nivoa pokazatelja fiskalne održivosti. Implicitna kamatna stopa na dug sektora Vlade se u 2023. godini nalazi duboko u negativnom teritoriju, te se u odnosu na prethodnu godinu dodatno smanjila, što upućuje da je izloženost javnih finansija rizicima i po tom osnovu bila niža nego u prethodnoj godini. Kao odraz još uvijek povišenog nivoa inflacije, implicitna kamatna stopa, koja se umanjuje za deflator BDP-a i u 2023. godini bila je negativna, dok je prosječna petogodišnja stopa rasta realnog BDP-a, koja obuhvaća i projekcije za naredne dvije godine, bila veća u odnosu na prethodnu godinu što je dodatno smanjilo vrijednost implicitne stope u ovoj godini. Usljed smanjenja duga denominiranog u ostalim valutama izuzev eura, izloženost valutnom riziku se nastavila smanjivati i u 2023. godini. Također, prosječno dospijeće javnog duga je nešto više nego u prethodnoj godini, čime je rizik refinansiranja blago smanjen u poređenju sa prethodnom godinom. Budući da u 2023. godini nije bilo značajnijih povlačenja dugoročnih sredstava od međunarodnih kreditora, zabilježen je porast kratkoročnog vanjskog duga u omjeru prema deviznim rezervama.

Tabela 2.2: Indikatori rizika fiskalne održivosti

Indikator	Sigurno područje	Referentni nivo	Nivo u BiH	Promjene u odnosu na prethodnu godinu
$r - g^1$	<	1,1	-5,03	-0,84
Javni dug sektora generalne vlade (% BDP-a)	<	42,8%	26,5%	-2,1%
Ciklički prilagođen primarni saldo (% potencijalnog BDP-a) ²	>	-0,50%	-0,9%	-1,2%
Potrebe za finansiranjem (% BDP-a)	<	20,6%	5,9%	2,1%
Učesće kratkoročnog duga u ukupnom dugu, preostala ročnost	<	44,0%	17,6%	5,8%
Dug denominiran u inostranoj valuti (osim eura) ³	<	40,3%	20,8%	-4,5%
Prosječno dospijeće javnog duga (godine)	>	2,3	6,6	0,29
Kratkoročni inostrani javni dug (% deviznih rezervi), preostala ročnost	<	61,8%	9,2%	4,7%

Izvor: CBBiH, MFT BiH, BHAS, Fiskalno vijeće BiH, MMF, Ministarstva finansija FBiH i RS
Napomena:

¹ r - implicitna kamatna stopa na dug sektora vlade umanjena za deflator BDP-a (pomični prosjek za pet godina); g - stopa rasta realnog BDP-a (pomični prosjek za pet godina)

² Za 2023. godinu korištena je projekcija MMF-a iz aprila 2024. godine.

³ U kalkulaciju javnog duga denominiranog u inostranim valutama nije uključen dio javnog duga koji je denominiran u euru zbog fiksnog kursa domicilne valute i eura.

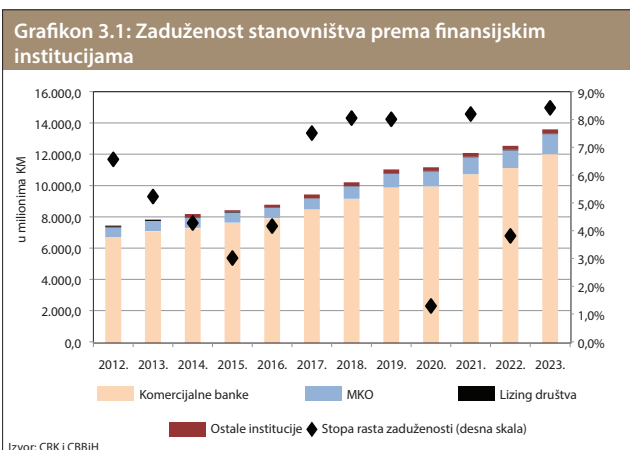
Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

DOMAĆINSTVA

3. DOMAĆINSTVA

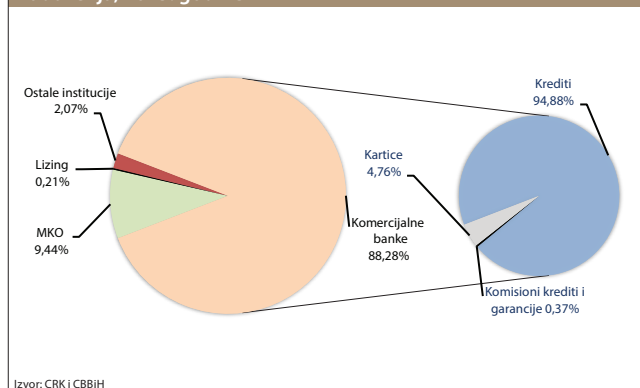
Povećana sklonost stanovništva ka potrošnji, usljed slabljenja inflatornih pritisaka i rasta realnih plata dovela je i do rasta tražnje za kreditima i rasta zaduženosti domaćinstava, posebno u drugoj polovini 2023. godine. Domaćinstva se i dalje najviše zadužuju kod komercijalnih banaka, a porast zaduženosti je zabilježen u kategorijama kredita za opštu potrošnju i stambenih kredita. Nastavljen je trend smanjenja nekvalitetnih u ukupnim kreditima sektora stanovništva, međutim određeni dio stanovništva se suočio sa problemima u redovnom servisiranju obaveza, što se ogleda u povećanju kredita u nivou kreditnog rizika 2 u kategoriji stambenih kredita. Povećani rizik zaduživanja po varijabilnoj kamatnoj stopi u uslovima snažnog rasta kamatnih stopa na inotrzističkim rezultirao je nastavkom trenda smanjivanja zaduženosti stanovništva sa varijabilnom kamatnom stopom ili periodom fiksacije do jedne godine. Na godišnjem nivou je došlo do rasta ukupnih depozita stanovništva, u najvećoj mjeri sredstava na transakcionim računima, te kratkoročnih oročenih depozita.

U 2023. godini je zabilježen nastavak rasta zaduženosti sektora domaćinstava, koji je bio potaknut porastom potrošnje u ovom sektoru. Ukupna zaduženost stanovništva na kraju 2023. godine, prema podacima iz CRK, iznosila je 13,6 milijardi KM i u odnosu na kraj prethodne godine porasla je za 8,4%. Tradicionalno, najveći dio zaduženosti stanovništva se odnosi na zaduženost po kreditima u komercijalnim bankama, koja je u 2023. godini zabilježila rast od 7,9% u odnosu na prethodnu godinu. Zaduzenost kod ovih finansijskih institucija u ukupnoj zaduzenosti učestvuje sa 88,3%, što i dalje daje najveći doprinos rastu ukupne zaduzenosti stanovništva. Zaduzenost domaćinstava kod mikrokreditnih organizacija je također porasla, te je prema podacima iz CRK u odnosu na prethodnu godinu veća za 13,8%. Zaduzenost domaćinstava prema lizing kompanijama u 2023. godini je i dalje zanemariva (Grafikon 3.1).

Struktura zaduzenosti stanovništva u komercijalnim bankama prema tipu zaduzenja u proteklom periodu nije se značajnije mijenjala, s tim da je u 2023. godini registrovano povećanje kod svih tipova potraživanja. Rast ukupnih potraživanja od stanovništva najvećim dijelom je rezultat porasta zaduzenosti stanovništva po klasičnim kreditima kod komercijalnih banaka. Ova potraživanja su u odnosu na prethodnu godinu zabilježila porast od 8,2%, čime je nastavljen njihov dugogodišnji rastući trend. Udio zaduzenosti po klasičnim kreditima u ukupnoj zaduzenosti stanovništva i dalje je daleko najveći i iznosi 94,9% (Grafikon 3.2).

Grafikon 3.2: Zaduzenost stanovništva prema institucijama i tipu zaduzenja, 2023. godine

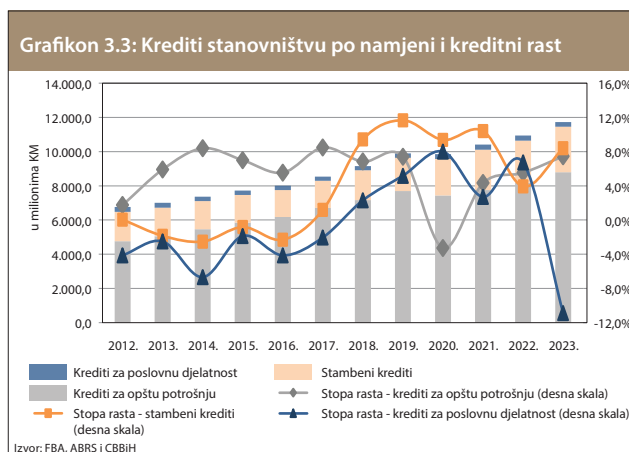
U 2023. godini zabilježeno je blago povećanje aktivnog broja platnih kartica. Također je evidentirano povećanje ukupnog iskorištenog dijela limita po karticama, kao i prosječne zaduzenosti stanovništva po platnoj kartici. Broj evidentiranih platnih kartica u 2023. godini je veći za 1% u odnosu na prethodnu godinu, što je najvećim dijelom posljedica povećanja broja kartica sa odgođenim plaćanjem. Odobreni limit po svim vrstama kartica je povećan, tako da je ukupan iznos odobrenog limita svih aktivnih kartica zabilježio rast od 6,3%. Iskorišteni dio limita po debitnim karticama je zabilježio povećanje za 2,7% u odnosu na prethodnu godinu. (Tabela 3.1)¹². Prosječna zaduzenost stanovništva po kreditnim karticama je ostala gotovo nepromijenjena u 2023. u odnosu na 2022. godinu, s obzirom na to da ovaj oblik zaduzivanja nosi visoke kamatne stope, koje su dodatno porasle u toku 2023. godine, dok je prosječna zaduzenost po debitnim karticama porasla za 3,1%. S obzirom na to da je limit po debitnim karticama najčešće određen visinom prosječnih mjesečnih primanja, iskorišteni dio limita po kartici može se koristiti kao pokazatelj potrošnje stanovništva u odnosu na visinu svojih primanja. Prosječno zaduzenje po debitnim karticama na kraju 2023. godine iznosilo je 532 KM, što predstavlja 42% prosječne neto plate u 2023. godini.

¹² Prilikom analize u obzir nisu uzete debitne kartice bez odobrenog iznosa dozvoljenog prekoračenja i po kojima ne postoji zaduzenost stanovništva, a koje su banke evidentirale u CRK.

	Broj aktivnih kartica		Odobreni iznos		Iskorišteni iznos		Zaduženje po kartici	
	2023.	Godišnja promjena	2023.	Godišnja promjena	2023.	Godišnja promjena	2023.	Godišnja promjena
Debitne kartice	684.630	-0,1%	967.331.120	7,9%	364.081.662	3,0%	532	3,1%
Kreditne kartice	262.559	1,0%	357.032.938	1,5%	165.554.677	1,3%	631	0,3%
Kartice sa odgođenim plaćanjem	160.942	5,8%	182.807.077	7,5%	41.208.516	6,0%	256	0,2%
UKUPNO	1.108.131	1,0%	1.507.171.136	6,3%	570.844.855	2,7%	515	1,7%

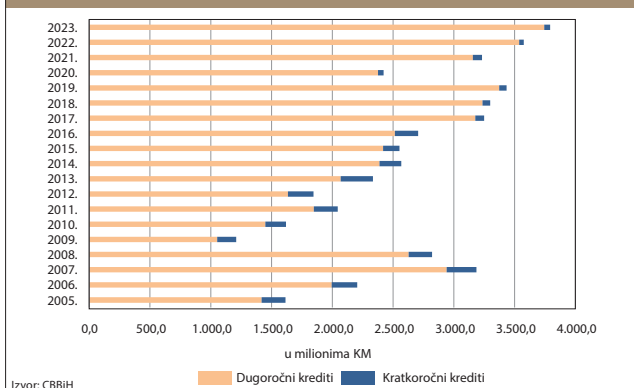
Izvor: CRK

Posmatrajući strukturu potraživanja od stanovništva, u 2023. godini registrovan je rast zaduženosti po svim tipovima kredita prema namjeni, izuzev u kategoriji kredita za poslovnu djelatnost. Kao i prethodnih godina, u strukturi potraživanja od stanovništva dominiraju krediti za opštu potrošnju, u koje su uključena i potraživanja po svim tipovima kartica. Struktura kredita stanovništvu je ostala gotovo nepromijenjena u odnosu na prethodnu godinu (Grafikon 3.3), te najveći udio u ukupnim kreditima stanovništvu čine krediti za opštu potrošnju (75%), potom stambeni krediti (22,7%), dok se ostatak odnosi na kredite za poslovnu djelatnost (2,3%). Krediti za opštu potrošnju su u 2023. godini nastavili bilježiti rast, po stopi od 7,5%. Rast kredita za opštu potrošnju koji je značajniji nego u prethodnoj godini bio je potaknut blagim povećanjem potrošačkog optimizma, s obzirom na trend usporavanja inflacije i poboljšane pokazatelje sa tržišta rada u vidu rasta realnih plata i smanjenja nezaposlenosti. Stambeni krediti su u 2023. godini zabilježili rast od 8,4% u odnosu na prethodnu godinu, a njihovo učešće u ukupnim kreditima stanovništvu je ostalo na gotovo istom nivou kao u 2022. godini. Opisana kretanja na tržištu nekretnina (Tekstni okvir 2.) su u posljednjih nekoliko godina uticala na rast potražnje za stambenim kreditima. Pored toga, krediti za opštu potrošnju se posljednjih nekoliko godina u manjoj mjeri koriste za finansiranje stambenih potreba, što je dovelo do jačanja potražnje za stambenim kreditima. Uvođenjem regulatornih limita u pogledu dužine trajanja i iznosa nenamjenskih i zamjenskih kredita, uz kontinuirani rast cijena nekretnina, krediti za opštu potrošnju su u posljednjih nekoliko godina sve manje primjereni za finansiranje stambenih potreba. Zaduženost stanovništva po osnovu kredita za poslovnu djelatnost je u 2023. godini zabilježila pad od 10,9%, te je i učešće u ukupnoj zaduženosti stanovništva smanjeno za 50 baznih poena.

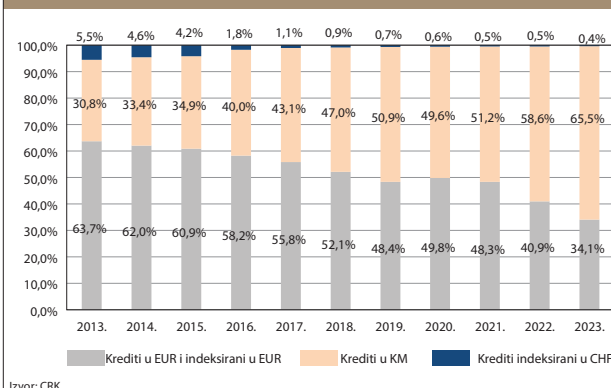
Prema podacima CBBiH u 2023. godini je evidentirano 3,8 milijardi KM novoodobrenih kredita stanovništvu, što predstavlja porast od 6,1% u odnosu na prethodnu godinu što ukazuje da je kreditna aktivnosti banaka u protekloj godini bila stabilna. U 2023. godini sektoru stanovništva odobreno je ili reprogramirano 216,7 miliona KM kredita više u odnosu na 2022. godinu, pri čemu nije evidentna promjena u potražnji kada je riječ o ročnosti kredita (Grafikon 3.4). Ipak, iako je zahvaljujući smanjenju inflatornih pritisaka od početka 2023. godine i rastu nominalnih plata zaustavljen pad realnih neto plata, zbog akumuliranih efekata smanjenja raspoloživog dohotka iz prethodne godine, te blagog rasta kamatnih stopa, u narednom periodu segment stanovništva sa najnižim raspoloživim dohotkom mogao bi se suočiti sa poteškoćama u servisiranju obaveza, što bi za posledicu imalo rast kreditnog rizika u bankama i zaoštavanje uslova kreditiranja.

Grafikon 3.4: Novoodobreni krediti stanovništvu

Izvor: CBBiH

Grafikon 3.5: Valutna struktura kredita stanovništvu

Izvor: CRK

U valutnoj strukturi kredita stanovništvu nastavljeno je smanjenje udjela kredita sa valutnom klauzulom u euru u ukupnim kreditima. Iako za građane koji se zadužuju uz valutnu klauzulu u monetarnom režimu valutnog odbora praktički ne postoji rizik od povećanja kreditnih obaveza usljed promjene valutnog kursa, ovakvi trendovi mogu se ocijeniti pozitivnim. Posljednjih godina je primjetan trend smanjenja udjela kredita u stranoj valuti i indeksiranih kredita u ukupnim kreditima stanovništvu, koji je nastavljen i u 2023. godini (Grafikon 3.5). Prema podacima iz CRK, krediti u EUR valuti i krediti sa valutnom klauzulom u EUR u 2023. godini su zabilježili smanjenje za 9,8%, dok su krediti u KM zabilježili porast od 21%.

U 2023. godini je zabilježen rast kako kratkoročnih kredita, tako i dugoročnih kredita u svim kategorijama ročnosti. Zaduženost stanovništva u EUR i sa valutnom klauzulom u EUR bilježi pad po gotovo svim kategorijama ročnosti, dok je zaduženost u KM zabilježila znatan rast. Posmatrajući ročnu strukturu, stanovništvo je najviše zaduženo po kreditima ugovorene ročnosti preko deset godina, a zatim po kreditima ročnosti od pet do deset godina (Tabela 3.2). Snažan rast kredita u KM u kategoriji ročnosti preko 10 godina rezultat je visoke potražnje za stambenim nekretninama i snažnog rasta cijena nekretnina koji je zabilježen u 2023. godini.

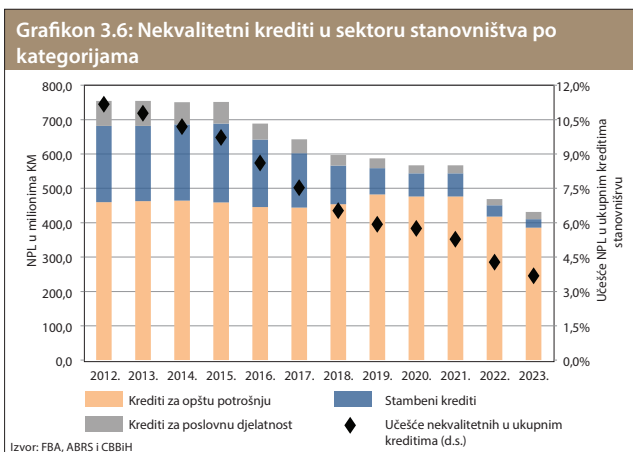
Tabela 3.2: Krediti stanovništvu, ročna i valutna struktura

Ročnost / Valuta	KM		Ostatak duga i dospjela nenaplaćena glavnica, u hiljadama KM				UKUPNO	
			Kredit u stranoj valuti i krediti s valutnom klauzulom		Ostali krediti u stranoj valuti			
	2023.	Godišnja promjena	EUR	Godišnja promjena	EUR	Godišnja promjena	2023.	Godišnja promjena
do 1 godine	66.679	9,8%	4.369	10,3%	0	0,0%	71.048	9,8%
1 - 3 godine	235.544	9,5%	52.559	13,2%	3.671	3,7%	291.774	10,1%
3 - 5 godina	590.869	11,8%	90.047	1,1%	23.026	-15,5%	703.941	9,2%
5 - 10 godina	2.599.595	14,1%	675.485	-13,3%	13.350	-13,1%	3.288.430	7,0%
preko 10 godina	3.969.149	28,6%	3.062.743	-9,6%	1.215	-31,8%	7.033.107	8,6%
UKUPNO	7.461.836	21,0%	3.885.203	-9,8%	41.262	-13,9%	11.388.301	8,2%

Izvor: CRK

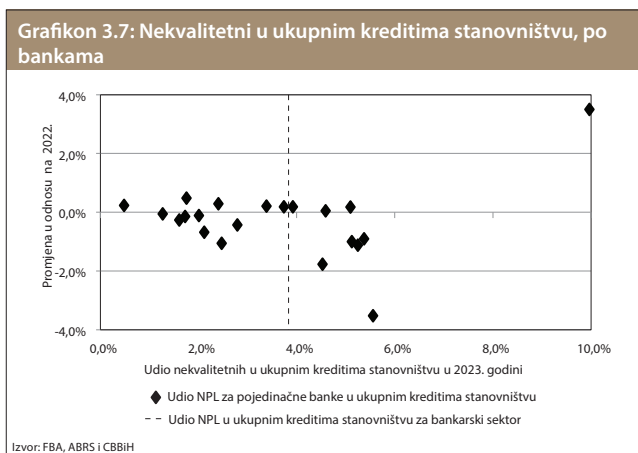
Nivo nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima sektora domaćinstva nastavio se smanjivati i u 2023. godini, jedanaestu godinu uzastopno. Učesće nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima na kraju 2023. godine smanjeno je u odnosu na prethodnu godinu za 61 bp i iznosilo je 3,7% (Grafikon 3.6). U 2023. godini je došlo do porasta kreditnih plasmana stanovništvu, što je uz smanjenje iznosa nekvalitetnih kredita doprinijelo poboljšanju indikatora nekvalitetni prema ukupnim kreditima. Poboljšanje kvaliteta kreditnog portfolija u sektoru domaćinstava kao i u proteklim godinama bilo je rezultat aktivnosti koje su provodile banke, poput računovodstvenog i trajnog otpisa nekvalitetnih kredita i efikasnijeg upravljanja kreditnim rizikom. Ukoliko se posmatra kretanje nekvalitetnih kredita po namjeni, nekvalitetni krediti za opštu potrošnju na kraju 2023. godine bilježe pad od 7,7% u odnosu na kraj prethodne godine, nekvalitetni krediti za stambenu izgradnju u posmatranom periodu bili su manji za 24,7%. Iako su nekvalitetni krediti za obavljanje poslovne djelatnosti veći za 15,7% u odnosu na prethodnu godinu, ovi krediti čine veoma mali segment ukupnih kredita, koji se kontinuirano smanjuje, što je razlog ovako značajnog porasta. Alternativni izvor finansiranja poslovnih djelatnosti su mikrokreditne organizacije, koje pružaju veću fleksibilnost finansiranja obrtnika u odnosu na banke.

U 2023. godini evidentirano je smanjenje kredita u nivou kreditnog rizika 2, u iznosu od 42,6 miliona KM ili 4,8%, ali je u kategoriji stambenih kredita došlo do porasta kredita koji imaju povećani kreditni rizik od 18,4 miliona KM ili 17,2%, što ukazuje da je došlo do kašnjenja u otplati određenog dijela kredita i rasta kreditnog rizika u ovoj kategoriji.

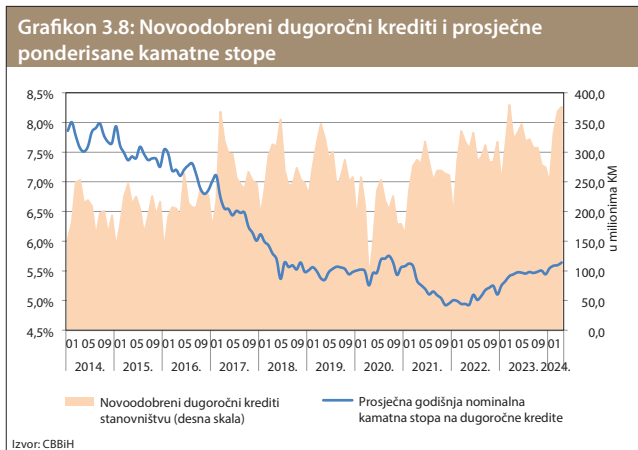

Posmatrajući kvalitet kreditnog portfolija u segmentu stanovništva po pojedinačnim bankama, može se uočiti da se udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništva u 2023. godini smanjio kod većine banaka u sektoru, uključujući i banke sa najvećom koncentracijom nekvalitetnih kredita (Grafikon 3.7). Međutim, pojedine banke su zabilježile rast nekvalitetnih kredita, kao

posljedica materijalizacije ranije akumuliranog kreditnog rizika. Povećanje referentne kamatne stope ECB u 2023. godini uticalo je na porast EURIBOR stope koja je sastavni dio kamatne stope na kredite ugovorene uz varijabilnu kamatnu stopu, ali banke nisu vršile dosljedno usklađivanje kamatnih stopa u postojećim ugovorima, te je porast kamatnih stopa u bankarskom sektoru BiH u 2023. godini znatno manji od porasta zabilježenog u zemljama eurozone. Pored toga što kamatne stope nisu usklađivane u postojećim ugovorima, generalno nije došlo do snažne transmisije monetarnih uslova iz EU na domaće tržište, što dokazuje i nivo kamatnih stopa koje su ugovarane u 2023. godini. Ipak, u 2023. godini je došlo do nešto većeg rasta kamatnih stopa u poređenju sa prethodnom godinom, i realno je za očekivati njihovo daljnje povećanje, te posljedično i rast rizika u redovnom servisiranju obaveza stanovništva u srednjoročnom periodu.

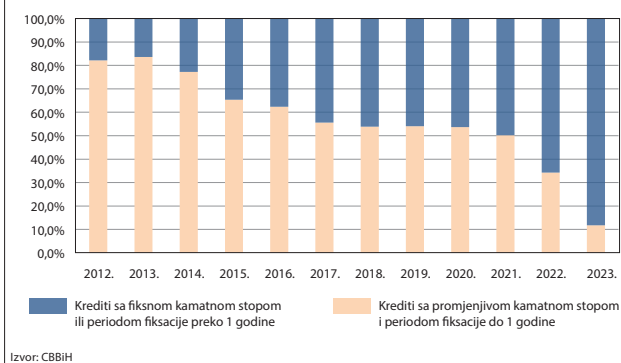

Kamatne stope na kredite stanovništvu su zabilježile blagi rast u toku 2023. godine i prve polovine 2024. godine. Porast kamatnih stopa se odrazio na rast prosječne godišnje nominalne kamatne stope na dugoročne kredite u 2023. godini, koja je iznosila 5,44% i bila je veća za 38 baznih poena u odnosu na prethodnu godinu. Kamatne stope su nastavile rasti i u 2024. godini, te je prosječna ponderisana kamatna stopa na dugoročne kredite u aprilu 2024. godine zabilježila rast za 20 baznih poena u odnosu na kraj 2023. godine (Grafikon 3.8).

Kamatni rizik u sektoru stanovništva je ublažen, što se može zaključiti na osnovu povećanog obima kreditiranja uz fiksnu kamatnu stopu ili produžavanjem perioda fiksacije kamatne stope. Trend smanjivanja udjela kredita sa varijabilnom kamatnom stopom ili periodom fiksacije do jedne godine u novoodobrenim kreditima stanovništvu nastavljen je i u 2023. godini, ali je bio znatno intenzivniji nego prethodnih godina. Potražnja za kreditima sa fiksnom kamatnom stopom je rasla usljed percepcije da će kamatne stope duže vrijeme ostati visoke na inotržištim, a istovremeno je i ponuda ovih kredita od strane banaka pratila potražnju. Krediti sa varijabilnom kamatnom stopom ili periodom fiksacije do jedne godine su u 2023. godini činili 11,8% ukupnih novoodobrenih kredita stanovništvu, što je za 22,5 procentnih poena manje u odnosu na kraj 2022. godine (Grafikon 3.9). Isti trend je nastavljen i u prva četiri mjeseca 2024. godine, te je udio kredita sa varijabilnom kamatnom stopom ili periodom fiksacije do jedne godine u novoodobrenim kreditima stanovništvu pao na 8,3%. Iako se ne raspolaže podacima na nivou bankarskog sistema BiH, indikativni su podaci Agencije za bankarstvo FBiH, prema kojima je udio kredita sa fiksnom kamatnom stopom u ukupnim kreditima 81,6% ukupnog portfolija na kraju prvog kvartala 2024. godine, dok je 18,4% ukupnog portfolija ugovoreno sa promjenjivom kamatnom stopom.

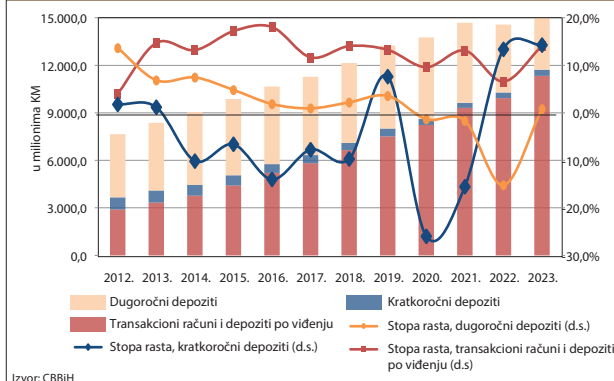
Grafikon 3.9: Novoodobreni krediti prema periodu fiksacije kamatne stope

U 2023. godini je zabilježen rast ukupnih depozita stanovništva, kako sredstava na transakcionim računima, tako i kratkoročnih i dugoročnih oročenih depozita. Ukupni depoziti stanovništva su na kraju 2023. godine iznosili 16,1 milijardu KM. Dinamika rasta depozita se vratila na nivoe prije 2022. godine, kada je došlo do značajnog povlačenja depozita usljed problema sa Sberbank bankama. Najveći rast je, kao i prethodnih godina, zabilježen na transakcionim računima i depozitima po viđenju koji su dostigli vrijednost od 11,3 milijarde KM, te čine 70,5% ukupnih depozita stanovništva. Rast kratkoročnih depozita je također bio značajan, dok je rast dugoročnih depozita bio veoma nizak, jer su se domaćinstva, dijelom i zbog porasta inflacije koja je obilježila 2022. godinu i koja je, uprkos opadajućem trendu, ostala na nešto višim

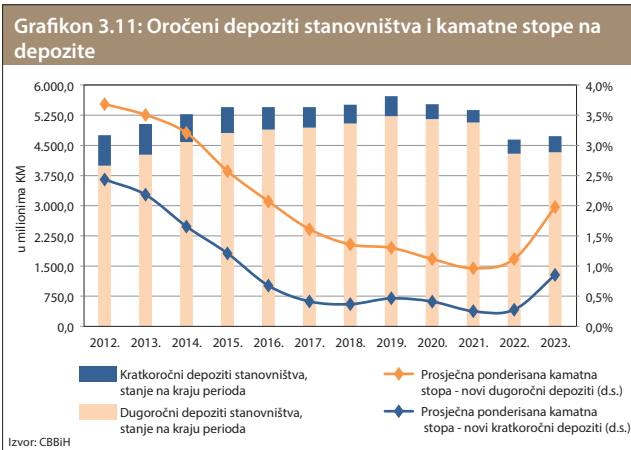
nivoima u 2023. godini, te njenog uticaja na raspoloživi dohodak, u manjoj mjeri odlučivala na zaključivanje novih depozitnih ugovora na duži rok (Grafikon 3.10).

Grafikon 3.10: Depoziti stanovništva po ročnosti

Prema podacima Agencije za osiguranje depozita BiH za 2023. godinu u kategorijama depozita koji premašuju iznos osiguranog štednog uloga od 70 hiljada KM bilježi se veći rast u broju zaključenih ugovora. Depoziti u kategoriji preko 70 hiljada KM su u posmatranom periodu ostvarili rast broja zaključenih depozitnih ugovora od 6,8% u odnosu na 2022. godinu, te rast iznosa oročenja od 9,5%. Sa druge strane, depoziti do 70 hiljada KM su zabilježili rast broja zaključenih ugovora od 2,3%, dok je ukupan iznos oročenja porastao za 10,4%. Od ukupnog broja depozitnih računa svega 1,5% se odnosi na depozite preko 70 hiljada KM, što čini 43,5% ukupnih depozita stanovništva (7 milijardi KM). S druge strane, među depozitnim računima do 70 hiljada KM, u koje su uključeni i svi tekući računi stanovništva, preovladavaju depozitni računi sa nižim iznosima sredstava, što ukazuje na to da samo manji dio stanovništva raspolaže značajnim viškom likvidnih sredstava.

Kamatne stope na depozite stanovništva, koje su posljednjih nekoliko godina bile na izrazito niskim nivoima, zabilježile su porast u 2023. godini. Prosječna ponderisana kamatna stopa na depozite stanovništva sa dogovorenim dospijecem (oročeni depoziti) u 2023. godini je iznosila 1,82% i veća je za 91 bazni poen u odnosu na 2022. godinu. Prosječna ponderisana kamatna stopa na dugoročne depozite je iznosila 1,98% i viša je za 86 baznih poena, a kamatna stopa na kratkoročne depozite stanovništva je iznosila 0,85% i viša je za 57 baznih poena u odnosu na prethodnu godinu (Grafikon 3.11). Nekoliko banaka je u 2023. godini počelo promovisati više kamatne stope od preko 3% na oročenu štednju, sa posebnim pogodnostima, s ciljem poticanja rasta oročenih depozita. Iako je došlo do porasta kamatnih stopa na ove depozite, oročeni depoziti i dalje imaju udio od svega 29,5% u ukupnim depozitima.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

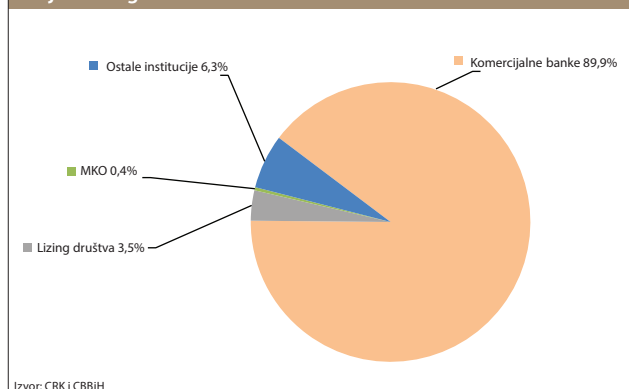
PREDUZEĆA

4. PREDUZEĆA

Ukupna zaduženost sektora nefinansijskih preduzeća prema domaćim finansijskim posrednicima zabilježila je znatno veći rast u 2023. godini u odnosu na prethodnu godinu, uprkos povećanim rizicima iz domaćeg i međunarodnog makroekonomskog okruženja kojima je ovaj sektor bio izložen. U 2023. godini banke su i pored zaoštavanja uslova finansiranja, kredite preduzećima plasirale po tek blago višim kamatnim stopama u poređenju sa prethodnom godinom. Istovremeno nastavljen je rast vanjske zaduženosti preduzeća, koji smanjuje ovisnost preduzeća o bankarskom kreditiranju, ali s druge strane povećava njihovu izloženost potencijalnim negativnim vanjskim uticajima koji mogu dovesti do poremećaja ili iznenadnih prekida u finansiranju. Poslovni prihodi nefinansijskih preduzeća i kapitalizovanost, kao pokazatelj stabilnosti poslovanja, ukazuju da su preduzeća uspjela amortizovati rizike koji proizilaze iz slabog domaćeg i međunarodnog ekonomskog okruženja, te su i preduzeća koja su pretežno izvozno orijentisana ostvarila samo blaži pad poslovnih prihoda. Posljedično, preduzeća su bila u mogućnosti uredno servisirati postojeće obaveze, što se ogleda kroz pad nivoa nekvalitetnih potraživanja u bankama i adekvatnim kapacitetima za daljnje zaduživanje. U narednom periodu, ključni rizici za poslovanje preduzeća predstavljaju nastavak slabljenja vanjske potražnje, pooštavanje uslova finansiranja, te još uvijek prisutni inflatorni pritisci, iako dosta slabiji nego u prethodnoj godini. Također, dodatno opterećenje za poslovanje preduzeća predstavljat će uvođenje karbonske naknade na izvozne proizvode u EU, što bi u konačnici moglo umanjiti konkurentnost domaćih izvoznih preduzeća ukoliko na vrijeme ne počnu prilagođavati svoje poslovanje u skladu sa standardima zelene ekonomije.

Ukupna zaduženost sektora nefinansijskih preduzeća prema domaćim finansijskim posrednicima u 2023. godini zabilježila je povećanje u odnosu na prethodnu godinu. Prema podacima iz CRK, ukupna zaduženost pravnih lica prema svim grupama finansijskih posrednika na kraju 2023. godine iznosi 14,4 milijardi KM i veća je za 6,8% u odnosu na prethodnu godinu. Mjereno udjelom u BDP-u, ukupna zaduženost preduzeća prema svim grupama finansijskih posrednika zadržala se na gotovo istom nivou i iznosi 29,5% BDP-a. Zaduzenost korporativnog sektora može se, u najvećoj mjeri, posmatrati kao zaduzenost prema bankarskom sektoru. Uzimajući u obzir slabu razvijenost ostalih segmenata finansijskog tržišta, primarni izvor finansiranja preduzeća u BiH su banke. Učešće bankarskog sektora u ukupnom dugu preduzeća čini čak 89,9% duga preduzeća prema svim grupama finansijskih posrednika u BiH, dok je zaduživanje na tržištu kapitala i dalje neznatno (Grafikon 4.1).

Grafikon 4.1: Potraživanja od preduzeća prema tipu zaduženja na kraju 2023. godine

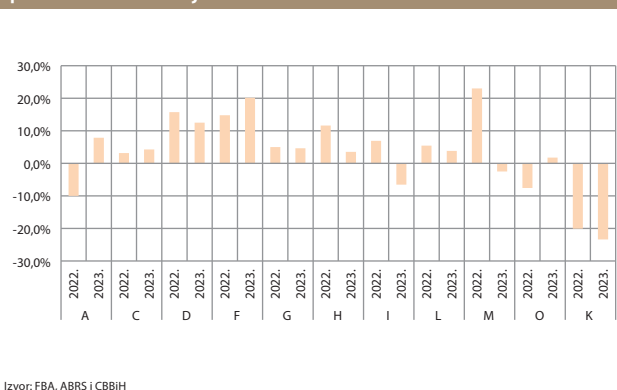

Prema podacima iz CRK ukupan dug pravnih lica prema bankama u BiH na kraju 2023. godine iznosi 26,4% BDP-a. U strukturi bankarskih potraživanja pravnih lica, potraživanja po osnovu klasičnih (kratkoročnih i dugoročnih kredita) i revolving kredita čine najznačajniji dio ukupnih potraživanja, dok izloženosti po osnovu garancija, akreditiva i faktoringa čine manji dio ukupnih potraživanja i nemaju sistemsku važnost. Učešće duga pravnih lica prema mikrokreditnim organizacijama i lizing društvima je i dalje zanemarivo u ukupnom dugu.

Usljed jačanja kreditne aktivnosti u sektoru nefinansijskih preduzeća ukupna izloženost bankarskog sektora prema pravnim licima zabilježila je veći rast u odnosu na prethodnu godinu, iako je ekonomska aktivnost u većini djelatnosti bila slabija nego u prethodnoj godini. Ukupna izloženost bankarskog sektora prema pravnim licima iznosila je 11,8 milijardi KM i bila je veća za 3,9%, dok je ukupna izloženost banaka prema nefinansijskim preduzećima zabilježila rast od 6,3% u poređenju sa prethodnom godinom. Posmatrano prema ekonomskim djelatnostima, izloženost bankarskog sektora u BiH i dalje je najveća prema preduzećima iz djelatnosti *Trgovine i Prerađivačke industrije*, na koje se odnosi 53,3% ukupne izloženosti bankarskog sektora prema svim pravnim licima. U 2023. godini proizvodne djelatnosti koje su najviše izvozno orijentisane ostvarile su pad ili veoma skroman rast bruto dodane vrijednosti slijedom usporavanja ekonomske aktivnosti glavnih vanjskotrgovinskih partnera BiH i padom izvozne potražnje. Najviše su bila pogođena preduzeća iz djelatnosti *Prerađivačke industrije*, u kojoj je zabilježen najveći pad obima industrijske proizvodnje i realne ekonomske aktivnosti (5,1%). U okviru djelatnosti prerađivačke industrije najviše je smanjena proizvodnja baznih metala kao direktna posljedica globalnog pada potražnje za čelikom, te zastoja u proizvodnji jednog od najvećih postrojenja za proizvodnju željeza.

Ipak, zaduženost preduzeća iz djelatnosti *Prerađivačke industrije* povećana je za 4,3% u odnosu na prethodnu godinu. Kratkoročni izgledi za snažniji ekonomski oporavak glavnih vanjskotrgovinskih partnera su prilično slabi, te se uz slabu vanjsku potražnju ne može očekivati značajniji oporavak industrijske proizvodnje u BiH. Ovakve okolnosti u narednom periodu mogu dovesti izvozno orijentisana preduzeća do poteškoća u servisiranju obaveza, te posljedično do materijalizacije kreditnog rizika u bankarskom sektoru BiH, s obzirom na nivo izloženosti prema djelatnosti prerađivačke industrije. Istovremeno, djelatnost *Trgovina*, prema kojoj je bankarski sektor najviše izložen, ostvarila je značajniji rast bruto dodatne vrijednosti, a preduzeća iz ove djelatnosti povećala su zaduženost u bankama za 4,6% na godišnjem nivou. Preduzeća iz djelatnosti *Građevinarstva* zabilježila su značajniji rast kreditne zaduženosti u bankama od čak 20,1%, iako je u ovoj djelatnosti došlo do blagog pada bruto dodane vrijednosti. Rast kreditne zaduženosti u ovoj djelatnosti može se objasniti rastom indeksa proizvođačkih cijena u građevinarstvu i rastom izvođačkih cijena radova u niskogradnji koji je zabilježen u odnosu na prethodnu godinu. Već šestu godinu zaredom nastavljen je negativan trend rasta realne ekonomske aktivnosti u djelatnosti *Vađenja rude i kamena*, koja je u 2023. godini bila niža za 4,5% u odnosu na prethodnu godinu, kao i smanjenja zaduženosti u bankama (2,8%), što bi moglo ukazivati na postepenu kontrakciju ove industrije. Najveći rast bruto dodane vrijednosti ostvaren je u uslužnim djelatnostima, ali je samo u pojedinim bio praćen rastom zaduženosti prema bankarskom sektoru. Najveći procentualni rast kreditne zaduženosti zabilježen je kod preduzeća koja se bave određenim uslužnim djelatnostima, poput djelatnosti vezanih za *Umjetnost, zabavu i rekreaciju*, te preduzeća iz *Administrativnih, pomoćnih i uslužnih djelatnosti*. Njihovo učešće u ukupnoj kreditnoj zaduženosti preduzeća nije značajno (manje je od 1%) te zbog niske baze bilježe izrazito visok kreditni rast. S druge strane, zahvaljujući snažnoj ekspanziji turizma i povećanju obima usluga najveći rast bruto dodane vrijednosti ostvaren je u djelatnosti *Hotelijerstvo i ugostiteljstvo* (16,5%), dok je istovremeno zaduženost preduzeća iz ove djelatnosti smanjena za 6,6%. Preduzeća iz ove djelatnosti su smanjila svoju zaduženost kod bankarskog sektora, što može ukazivati da su u 2023. godini izostale značajnije nove investicije, te da je rast ostvaren iz postojećih kapaciteta. Drugu godinu za redom nastavljen je pad kreditnog zaduženja kod preduzeća iz *Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja* (23%), što je u najvećoj mjeri posljedica razduživanja jedne banke prema nerezidentnim bankarskim institucijama (Grafikon 4.2).

Grafikon 4.2: Godišnje promjene potraživanja od preduzeća prema odabranim djelatnostima

Legenda:

- A - Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov i ribolov
- C - Prerađivačka industrija
- D - Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
- F - Građevinarstvo
- G - Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala
- H - Prevoz i skladištenje
- I - Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)
- K - Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
- L - Poslovanje nekretninama
- M - Stručne, naučne i tehničke djelatnosti
- O - Javna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje

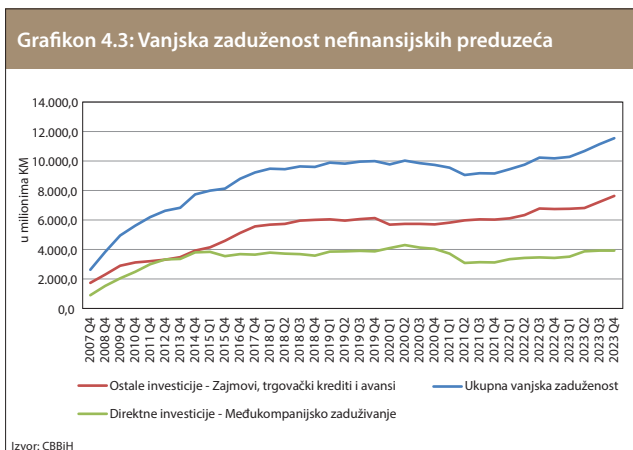
OSTALO:

- E - Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom, te djelatnosti sanacije okoliša
- J - Informacije i komunikacije
- N - Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
- P - Obrazovanje
- Q - Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite
- R - Umjetnost, zabava i rekreacija
- S - Ostale uslužne djelatnosti

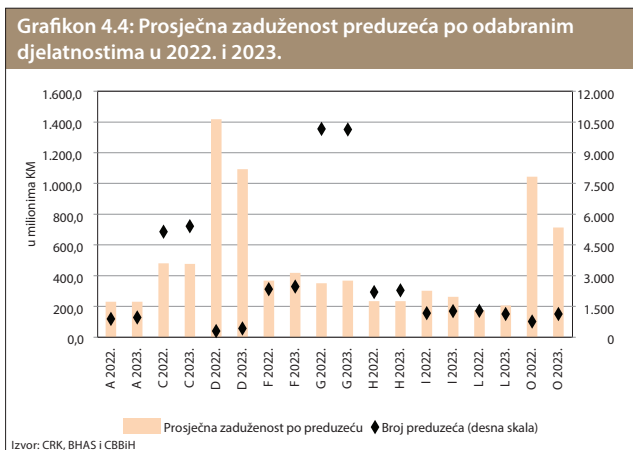
Vanjska zaduženost nefinansijskih preduzeća u BiH nastavila je bilježiti značajniji rast i u 2023. godini i uzimati sve veće učešće u strukturi njihove ukupne zaduženosti, što povećava rizike po poslovanje preduzeća usljed izloženosti potencijalnim negativnim vanjskim uticajima. Prema podacima CBBiH iz Statistike međunarodne investicijske pozicije BiH¹³ ukupna zaduženost nefinansijskih preduzeća prema inostranstvu, uključujući i neprofitne institucije koje služe domaćinstvima (NPISH) na kraju 2023. godine iznosi 11,55 milijardi KM, što je za 1,38 milijardi KM ili 13,6% više u odnosu na kraj 2022. godine. Od ukupnih finansijskih obaveza, 66% zaduženosti nefinansijskih preduzeća se odnosi na vanjsku zaduženost po osnovu zajmova i trgovačkih kredita i avansa, dok se 34% zaduženosti odnosi na direktno međukompanijsko zaduživanje između preduzeća. U 2023. godini najveći rast vanjske zaduženosti preduzeća zabilježen je po osnovu zajmova koji su bili veći za 889 miliona KM ili 13,2%, dok je direktno međukompanijsko zaduživanje bilo veće za 491,2 miliona KM ili 14,3%. Kontinuirani trend rasta vanjske zaduženosti ovog sektora, koji je izražen u posljednjih jedanaest godina, ukazuje na činjenicu da nefinansijska preduzeća u BiH potrebe za

¹³ Međunarodna investicijska pozicija je statistički izvještaj koji prikazuje vrijednost i kompoziciju finansijske aktive rezidenata jedne ekonomije, koja predstavlja potraživanja posmatrane ekonomije od nerezidenata, te finansijsku pasivu rezidenata jedne ekonomije, koja predstavlja obaveze rezidenata posmatrane ekonomije prema nerezidentima.

finansiranjem svog poslovanja u značajnoj mjeri realizuju putem vanjskog zaduživanja na stranom tržištu, te da pronalaze fleksibilnost koju im finansiranje od banaka u zemlji možda ne pruža. Međutim, promijene u strukturi finansiranja povećavaju rizike za poslovanje preduzeća, naročito u slučaju značajnijih šokova u međunarodnom vanjskom okruženju, što u konačnici može dovesti do poremećaja ili iznenadnih prekida u finansiranju ovog sektora (Grafikon 4.3).

I pored povišenog nivoa makroekonomskih rizika u 2023. godini i turbulencija u međunarodnom okruženju u posljednje četiri godine, nije došlo do značajnijih promjena u broju i prosječnoj zaduženosti preduzeća u većini djelatnosti, što ukazuje na njihovu slabu sposobnost prilagodbe promjenama u makroekonomskim okolnostima (Grafikon 4.4).

U 2023. godini je došlo do povećanja duga po osnovu klasičnih kredita u sektoru preduzeća, s tim da nije došlo do promjene u ročnoj strukturi, a prosječan rok do dospijeca je blago povećan. U finansiranju svojih poslovnih aktivnosti preduzeća se u najvećoj mjeri oslanjaju na finansiranje putem klasičnih kredita. Ukupan dug preduzeća po osnovu klasičnih kredita na kraju 2023. godine viši je za 8,3% u odnosu na prethodnu godinu. U sektoru preduzeća, prema ugovorenoj ročnosti, kao i prethodnih godina preovladavaju dugoročni krediti, koji na kraju godine

čine 92% ukupnih kredita. Prema podacima iz CRK u 2023. godini je došlo do blagog smanjenja iznosa duga po osnovu klasičnih kredita preduzećima u kategorijama preko 10 godina kao rezultat neizvjesnosti i povišenih rizika u pogledu budućih makroekonomskih kretanja, koja su se destimulativno odrazila na privredne subjekte da ulaze u investicije sa ovako dugim rokom. Međutim, blagi pozitivni signal za pokretanje dugoročnih investicija i rast ekonomske aktivnosti daje potencijalno ubrzanje procesa pregovaranja sa EU, s obzirom na to da je u martu 2024. godine BiH dobila pregovarački status otvaranjem pristupnih pregovora sa EU, što će otvoriti mogućnosti korištenja brojnih razvojnih programa i poticaja. S druge strane, ostale tri kategorije ročnosti bilježe povećanje duga, koje je najznačajnije u kategoriji ročnosti od 3 do 5 godina i iznosi 13,4%. Najveće učešće u ukupnim klasičnim kreditima (57%) imaju krediti od 5 do 10 godina. (Tabela 4.1). Na osnovu podataka o ročnoj strukturi kredita prema preostaloj ročnosti, prosječno dospijeca je blago naraslo i iznosi 42,1 mjeseci.

Tabela 4.1: Krediti preduzećima, ročna i valutna struktura ostatka duga

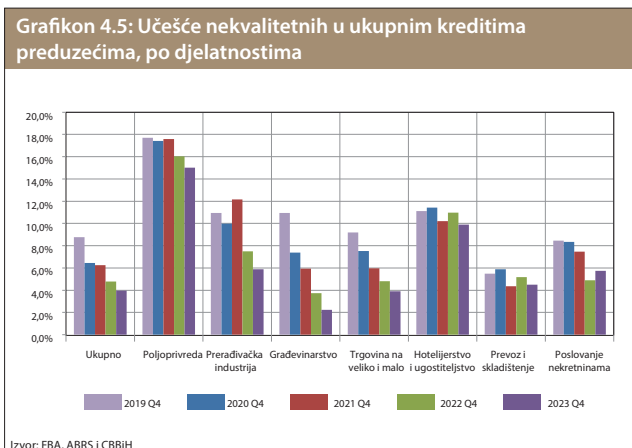
Ročnost	Ostatak duga i dospelja nenaplaćena glavnica					
	KM	Kreditni u stranoj valuti i krediti s valutnom klauzulom				
		EUR	CHF	USD	KWD	UKUPNO
do 1 godine	471.098	246.184	14.235	30.911	0	762.428
1 do 3 godine	1.145.339	275.800	0	0	0	1.421.139
3 do 5 godina	1.225.124	713.814	0	0	0	1.938.938
5 do 10 godina	1.992.594	1.760.217	327	0	459	3.753.598
preko 10 godina	420.321	750.998	0	210	20	1.171.550
UKUPNO	5.254.477	3.747.013	14.562	31.121	480	9.047.652

Izvor: CRK

Prema statističkim podacima CBBiH kreditna aktivnost banaka je bila snažnijeg intenziteta u segmentu dugoročnih kredita iznosa od 0,25 do 1 milion KM. Također, podaci ukazuju da je finansiranje većih investicijskih projekata u sektoru nefinansijskih preduzeća bilo nešto više poredeći sa prethodnom godinom, međutim iznos ove vrste kredita je i dalje na skromnom nivou.

Nepovoljnije makroekonomsko okruženje nije rezultiralo značajnim rastom sistemskih rizika za bankarski sektor. Nekvalitetni krediti su zabilježili pad, što je uz rast zaduženosti dovelo do nastavka trenda smanjenja udjela nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima u sektoru preduzeća u 2023. godini. Ipak, u pojedinim industrijama postoje naznake početka akumulacije kreditnog rizika, te bi prolongacija makroekonomskih slabosti, daljnje pooštavanje uslova finansiranja i uvođenje naknada izvozniciima na prekograničnu emisiju CO2 mogli dovesti do rasta troškova poslovanja preduzeća i rezultirati materijalizacijom kreditnog rizika u bankama. Udio nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima u sektoru preduzeća na kraju 2023. godine

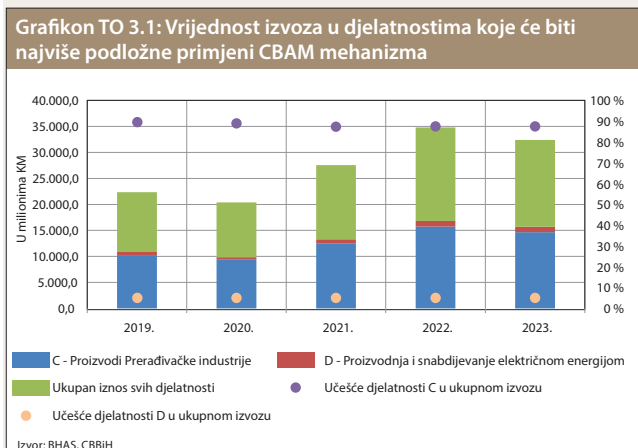
iznosio je 4%, što je za 0,8 procentnih poena manje u odnosu na prethodnu godinu. Posmatrajući kvalitet kreditnog portfolija po djelatnostima na godišnjem nivou, u skoro svim grupama ekonomskih djelatnosti zabilježeno je smanjenje nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima u 2023. godini (Grafikon 4.5). Također, niža stopa defaulta u sektoru preduzeća ukazuje da nije došlo do materijalizacije kreditnog rizika. Međutim, posmatrajući kredite po nivou kreditnog rizika evidentno je da se povišen nivo rizika u makroekonomskom okruženju ipak dijelom prenio na poslovanje preduzeća u djelatnosti *građevinarstva* i djelatnosti *prevoza i skladištenja*, u kojima je u 2023. godini zabilježeno značajnije povećanje udjela kredita u nivou kreditnog rizika 2 u ukupnim kreditima. U okolnostima prisutnih inflatornih pritisaka, u narednom periodu može se očekivati nastavak rasta troškova proizvodnje za preduzeća, što bi se uz slabiju vanjsku potražnju moglo odraziti na povećanje stope defaulta i pogoršanje kvaliteta kreditnog portfolija u bankama. Dodatni pritisak na rast troškova za preduzeća koja izvoze u EU predstavlja uvođenje karbonske naknade CBAM (engl. Carbon Border Adjustment Mechanism) početkom 2026. godine, što je detaljnije opisano u Tekstnom okviru 3. Ovo bi moglo doprinijeti povećanju kreditnog rizika koji proizlazi iz sektora nefinansijskih preduzeća u srednjoročnom periodu.

Tekstni okvir 3: Uticaj uvođenja karbonske naknade na poslovanje preduzeća i privredu u BiH

Pojam klimatskih promjena najčešće se opisuje kao globalno zatopljenje kojem je uzrok industrijski razvoj sa posljedičnim povećanjem emisije stakleničkih gasova. Najveći udio u stakleničkim gasovima čine ugljendioksid i metan, koji primarno nastaju sagorijevanjem fosilnih goriva u proizvodne i energetske svrhe. Rješenje problema klimatskih promjena podrazumijeva pokretanje značajnog broja aktivnosti i mjera kojim bi se ograničio obim i stepen zatopljenja, te postiglo prilagođavanje trenutnim i predstojećim klimatskim promjenama. Shodno tome, BiH se potpisivanjem deklaracije o Zelenom programu za Zapadni Balkan, 10. novembra 2020. u Sofiji (Sofijska deklaracija), obavezala

da će provoditi mjere u oblasti ublažavanja klimatskih promjena, energetske tranzicije, održive mobilnosti i cirkularne ekonomije. Neke od tih mjera predstavljaju uvođenje takse na emisije najznačajnijeg stakleničkog gasa, ugljendioksida i tržišnih modela za podsticanje obnovljivih izvora energije, kao i postepeno ukidanje subvencija za ugalj. Da bi se tržišni uslovi izjednačili za sva preduzeća i izbjeglo tzv. "curenje" odnosno "iseljavanje ugljena" zbog premještanja karbonski-intenzivne industrije izvan Evropske unije, EU uvodi karbonsku naknadu – CBAM (engl. Cross Border Adjustment Mechanism) za proizvode koje se uvoze u EU iz zemalja koje nemaju uveden sistem trgovanja emisijama ugljendioksida, poput BiH. Fazna primjena karbonske naknade planirana je da započne od januara 2026. godine i bit će srazmjerna količini emitovanog ugljendioksida prilikom proizvodnje električne energije i drugih proizvoda sa visokim stepenom emisije CO₂, uključujući i indirektnu obradnu emisiju CO₂ u sekundarnoj proizvodnji. Uvođenje, odnosno primjena CBAM mehanizma na izvoznike iz BiH bi mogla imati veoma negativne posljedice, uzimajući u obzir procentualno visok udio izvoza BiH u zemlje Evropske unije (73,6%) i veliki volumen karbonske emisije bh. privrede.

Analizirajući strukturu izvoza u EU, primarnih i sekundarnih grupa proizvoda, koji su podložni primjeni CBAM mehanizma, može se zaključiti da će najveći rizici biti vezani za poslovanje preduzeća koja se bave prerađivačkom industrijom i to u sektorima proizvodnje cementa, željeza, čelika, aluminija, gnojiva i proizvodnje i snabdijevanja električnom energijom, imajući u vidu njihov stepen učešća u ukupnom izvozu BiH. Također, konkurentnost izvoznih cijena u navedenim sektorima, ukoliko se ne preduzmu adekvatne mjere dekarbonizacije, bit će ozbiljno ugrožena, s obzirom na to da najavljena primjena CBAM mehanizma u zemljama članicama EU počinje od 2026. godine (CBAM naknade će biti ekvivalentne emisiji CO₂ proizvoda iz zemalja koje nisu pokrenule postupak primjene EU ETS modela). Tabela TO3.1. prikazuje najznačajnije izvozne grupe

proizvoda prema vrijednosti izvoza u periodu od 2019. do 2023. godine, izuzev električne energije (koja je posebno prikazana u Tabeli TO3.2.), pri čemu su sve tri izvozne grupe proizvoda energetske i karbonske visoko intenzivne.

Tabela TO 3.1: Pregled izvoznih vrijednosti BiH proizvoda podložnih potencijalnoj primjeni CBAM mehanizma

Godina	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Bazni metali i proizvodi od baznih metala	2.100.060	1.739.955	3.095.824	4.079.321	3.081.433
Elektrotehnička oprema	1.590.204	1.582.664	2.042.610	2.484.672	2.740.229
Proizvodi mineralnog porijekla	1.070.043	876.080	1.412.180	2.020.733	1.837.540

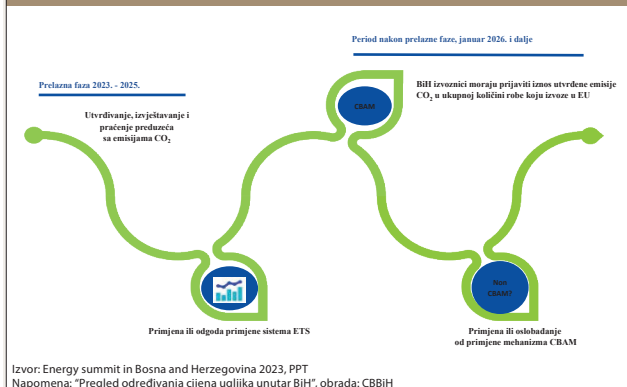
Izvor: Agencija za statistiku BiH

Najavljenim uvođenjem CBAM mehanizma od 2026. godine povećavaju se rizici za poslovanje preduzeća u BiH koja izvoze u EU i to u vidu potencijalno značajnog povećanja troškova dekarbonizacije. Također, regulatori će od banaka u BiH u narednom periodu zahtijevati da uzmu u obzir klimatske i okolinske rizike u svim relevantnim fazama odobravanja kredita i upravljanja kreditnim rizikom, te da adekvatno izvrše procjene spomenutih rizika, što znači da će se prilikom odobravanja novog zaduženja razmatrati koliko je određeno preduzeće koristilo fosilna goriva i shodno emisijama CO₂, banke će utvrđivati cijenu zaduživanja. Navedeno, može biti dodatni rizik za preduzeća u BiH koji se ogleda u višim kamatnim stopama na kredite ukoliko na vrijeme ne preduzmu mjere za dekarbonizaciju proizvodnje.

Kako bi se izbjegle potencijalne negativne posljedice, BiH je u saradnji sa Sekretarijatom Energetske zajednice započela pripreme za uvođenje Sistema za trgovanje emisijama – ETS (engl. Emission Trading System). Uvođenje sistema ETS će u konačnici isključiti primjenu mjera CBAM-a na izvoz iz BiH u EU, a sav novac prikupljen od ETS sistema bi ostajao unutar BiH. Paralelno s tim BiH treba da uvede CBAM za one države koje nemaju ETS kako bi izjednačila svoje i tržišne uslove ostalih zemalja. Predviđeno je da se model ETS-a usvoji u BiH do početka 2026. godine, do kada bi se trebale implementirati i druge aktivnosti za uspostavu funkcionalnog ETS sistema. To, između ostalog, podrazumijeva sistem prikupljanja podataka i izračuna emisija za sva postrojenja koja će se registrovati kao obveznici ETS-a. Obveznici ETS-a su svi značajni emiteri ugljendioksida, kao što su termoelektrane, toplane snage iznad 20 MW, cementare, željezare, koksna industrija, fabrike celuloze i papira i sva postrojenja koja imaju kotlove na fosilna goriva ukupne snage 20 MW i više. Cijene emisionih dozvola u početku bi bile manje nego u EU, a postepeno bi se usklađivale u skladu sa studijom koju je izradio Sekretarijat Energetske zajednice. Pripreme se u prvom koraku odnose na uspostavu detaljne evidencije podataka potrebnih

za izračun i verifikaciju emisija CO₂. Na osnovu toga se mogu procijeniti troškovi za emisijske naknade nakon uvođenja ETS-a. Procjena tih naknada je ulazni podatak za izradu plana smanjenja emisija sa mjerama kao što su zamjena fosilnih goriva sa obnovljivim izvorima energije i povećanje energetske efikasnosti.

Slika TO3.1: Predstojeće aktivnosti, prilike i izazovi

Vrijedi istaći da primjena CBAM mehanizma uključuje direktne i indirektne emisije CO₂, dok je ETS sistem zasnovan na identifikovanim postrojenjima i uključuje samo direktne emisije CO₂.

Sredstva prikupljena od prodaje ETS certifikata će se kao namjenska sredstva investirati u zelenu tranziciju ka obnovljivim izvorima energije i aktivnostima za podizanje energetske efikasnosti u BiH. U svemu navedenom, ključne aktivnosti će biti vezane za tranziciju elektro-energetskog sektora zbog aktuelnog visokog procentualnog učešća termoelektrana u ukupnom instaliranom kapacitetu svih izvora električne energije u BiH (Tabela TO3.2).

Tabela TO 3.2: Proizvodnja i izvor električne energije u BiH

Godina	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Proizvodnja električne energije u BiH (GWh)	16.074,02	15.390,67	17.055,44	15.035,96	15.821,70
Neto izvoz (GWh)	6.568,84	7.327,44	8.197,66	6.853,90	7.886,41
Procentualno učešće snage termoelektrana u BiH unutar ukupne instalirane snage svih elektrana u BiH	48,32%	47,59%	46,83%	46,35%	45,24%

Izvor: Državna regulatorna agencija za električnu energiju

Uslovno izuzeće iz primjene CBAM mehanizma na izvoz električne energije iz BiH na tržište EU nakon januara 2026. godine, a najdalje do početka 2030. godine, bit će moguće ukoliko:

a) BiH potpiše sporazum sa EU u kojem prihvata obavezu da primijeni zakone EU iz domena proizvodnje električne energije, uključujući propise vezane za obnovljive izvore energije, zaštitu okoline i konkurencije;

b) BiH integrira u nacionalno zakonodavstvo glavne odredbe EU propisa vezanih za tržište električne energije, uključujući razvoj obnovljivih izvora energije i povezivanje tržišta električne energije;

c) BiH preda/podnese Evropskoj komisiji Mapu puta sa vremenskom dinamikom implementacije u kojoj će se obavezati na klimatsku neutralnost do 2050. godine i u skladu s tim, izradi i definiše dugoročnu strategiju niskougličnog razvoja, implementira obaveze proistekle iz toga, te tokom provođenja svoje Mape puta pokaže značajan napredak u usklađivanju svog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU, uključujući oporezivanje emisija CO₂ u elektroenergetskom sektoru, sa obavezom da cijena ETS za električnu energiju bude jednaka cijeni ETS-a u Evropskoj uniji, što se mora uspostaviti do 1. januara 2030. godine;

d) BiH uspostavi efektivan sistem prevencije indirektnog izvoza električne energije u EU iz trećih zemalja, koje ne ispunjavaju ove uslove za izuzeće. Navedeno izuzeće će se moći povući ili poništiti u bilo kojem trenutku ako postoje razlozi za sumnju da zemlja koja je izvoznik električne energije u EU ne ispunjava svoje obaveze ili do 2030. godine nije usvojila sistem trgovanja ETS emisijama identičan EU sistemu trgovanja ETS-a.

Jedan od ključnih dokumenata koji se navodi u uslovima za potencijalno izuzeće od primjene CBAM mehanizma je pripremljen već sredinom 2023. godine pod nazivom "Nacrt Integrisanog energetskog i klimatskog plana Bosne i Hercegovine za period do 2030. godine" (NECP BiH 2030.)¹⁴. NECP BiH predstavlja jedan od najvažnijih strateških dokumenata kojim se definiše proces energetske tranzicije, a sa krajnjim ciljem postizanja klimatske neutralnosti BiH do 2050. godine. Kroz ovaj dokument se opisuje doprinos postizanju ključnog zajedničkog cilja Energetske unije koji podrazumijeva pružanje sigurne, održive, konkurentne i pristupačne energije svim potrošačima, domaćinstvima i preduzećima.

U skladu sa primjenom CBAM-a u njegovom finalnom periodu apliciranja (nakon prelaznog perioda), ovlašteni predstavnici EU uvoznika će za određene robe kupovati CBAM certifikate za emisije stakleničkih gasova ugrađene u uvezenu robu. Budući da će cijena CBAM certifikata proizlaziti iz cijene emisijskih jedinica u okviru sistema EU ETS, pravila o praćenju, izvještavanju i verifikaciji CBAM certifikata će biti takva da će cijena ugljena uvezene robe u EU biti izjednačena sa cijenom ugljena vezanog za robe proizvedene u privrednim postrojenjima koja su obuhvaćena EU ETS-om¹⁵.

Ukupni prihodi preduzeća u 2023. godini bili su nešto veći u odnosu na prethodnu godinu, međutim usljed smanjenja vanjske potražnje koja je rezultirala smanjenjem izvoza, prihodi preduzeća u djelatnostima koja su izvozno orijentisana zabilježili su pad. Nakon što su u 2022. godini usljed snažnog rasta cijena prihodi preduzeća ostvarili značajan rast (21,5%), u 2023. godini ukupni prihodi preduzeća BiH¹⁶ rasli su znatno sporijim tempom (2,2%), poredeći sa prethodnom godinom (Tabela 4.2). Usljed povišenog nivoa cijena s jedne strane, i blagog oporavka lične potrošnje s druge strane, preduzeća koja se bave uslužnim djelatnostima zabilježila su značajnije povećanje poslovnih prihoda. Kao rezultat sve intenzivnijih turističkih posjeta najveći rast poslovnih prihoda ostvarila su preduzeća koja se bave hotelijerstvom i ugostiteljstvom (22,5%). Također, značajniji rast prihoda ostvarila su preduzeća koja se bave poslovanjem nekretninama (20,1%). Preduzeća koja se bave djelatnostima trgovina na veliko i malo, imaju najveće učešće prihoda u ukupnim poslovnim prihodima preduzeća u BiH (44,5%), međutim usljed usporavanja rasta privatne potrošnje, njihov rast bio je znatno sporiji u odnosu na prethodnu godinu (4,9%). S druge strane, usporavanje ekonomske aktivnosti u EU kao i dalje prisutne geopolitičke tenzije odrazile su se na smanjenje izvozne potražnje, što je rezultiralo padom poslovnih prihoda onih preduzeća koja su izvozno orijentisana. Shodno tome, preduzeća iz oblasti prerađivačke industrije koja zauzimaju značajno učešće u ukupnim poslovnim prihodima u 2023. godini, usljed pada obima industrijske proizvodnje, zabilježila su pad poslovnih prihoda od 4,3%. Također, smanjenje vrijednosti izvoza električne energije rezultiralo je i smanjenjem prihoda preduzeća koja se bave proizvodnjom i snabdijevanjem električne energije za 11,8%. Rizici za poslovanje izvoznih nefinansijskih preduzeća su dodatno pojačani usljed nepovoljnih izgleda u vanjskotrgovinskoj razmijeni i za 2024. godinu, praćeni nastavkom jačanja geopolitičkih tenzija, koji bi mogli rezultirati novim cjenovnim šokovima i poremećajima u dostupnosti pojedinih sirovina i intermedijarnih proizvoda. Navedeni rizici, u narednom periodu će nastaviti vršiti pritisak na poslovanje preduzeća iz proizvodnih djelatnosti, što bi moglo rezultirati nastavkom pada njihovih poslovnih prihoda.

¹⁴ <http://www.mvteo.gov.ba/publication/read/17072023>; http://www.mvteo.gov.ba/data/Home/Dokumenti/Energetika/Nacrt_NECP_BiH_loc.pdf;

¹⁵ https://taxation-customs.ec.europa.eu/document/download/bc15e68d-566d-4419-88ec-b8f5c6823eb2_hr?filename=TAXUD-2023-01189-00-HR-TRA-00_0.pdf; Smjernice o provedbi CBAM za uvoznike robe u EU

¹⁶ Prema podacima „Dun & Bradstreet“ preduzeće za poslovne i bonitetne informacije

Tabela 4.2: Poslovni prihodi preduzeća, po djelatnostima

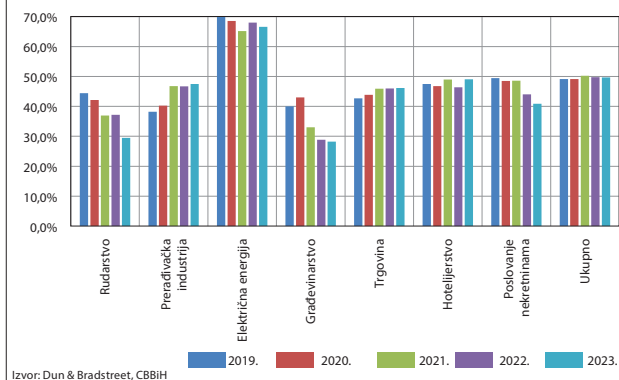
	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
A- Poljoprivreda	987,05	1.021,06	1.084,89	1.301,57	1.352,28
B- Rudarstvo	917,14	909,13	887,78	1.032,47	1.109,50
C- Prerađivačka industrija	17.661,09	16.302,43	20.686,81	26.095,19	24.958,32
D- Proizvodnja i snabdjevanje električnom energijom	4.262,78	3.894,63	5.346,12	6.638,80	5.851,55
E- Snabdjevanje vodom, uklanjanje otpadnih voda	786,22	769,49	1.048,09	1.098,50	990,38
F- Građevinarstvo	3.433,65	3.495,23	4.048,00	4.512,36	4.910,98
G- Trgovina na veliko i malo	31.751,30	28.814,68	34.750,30	42.198,29	44.297,70
H- Prevoz i skladištenje	2.832,17	2.492,72	2.895,83	3.667,06	3.724,30
I- Hotelijerstvo i ugostiteljstvo	503,13	286,04	474,67	630,82	772,88
J- Informacije i komunikacije	2.387,47	2.389,66	2.745,66	3.107,36	3.412,57
K- Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	346,52	326,10	382,08	465,55	459,91
L- Poslovanje nekretninama	229,26	202,08	246,40	287,47	345,26
M- Stručne naučne i tehničke djelatnosti	1.688,99	1.663,35	1.919,64	2.054,84	2.304,89
N- Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	485,77	442,88	565,58	724,89	874,93
O- Javna uprava i odbrana	69,73	83,02	106,40	79,72	32,53
P- Obrazovanje	133,16	121,47	133,82	156,19	189,61
Q- Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	1.680,42	1.764,36	2.041,26	2.309,22	2.677,89
R- Umjetnost, zabava i rekreacija	492,02	434,81	605,26	770,12	941,32
S- Ostale uslužne djelatnosti	96,46	97,40	108,26	127,53	146,76
T- Djelatnosti kućanstva kao poslodavca	0,00	0,00	0,00	0,05	0,00
U- Djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
UKUPNO	70.744,31	65.510,53	80.076,84	97.257,99	99.353,54

Izvor: Dun & Bradstreet (Kompanija koja se bavi pružanjem poslovnih i bonitetnih informacija)

Sektor preduzeća je relativno dobro kapitalizovan. Sve djelatnosti izuzev građevinarstva i rudarstva bilježe udio kapitala u pasivi veći od 30%. U većini djelatnosti u 2023. godini primjetno je blago smanjenje udjela kapitala u pasivi poredeći sa prethodnom godinom, što se može pripisati intenzivnijem zaduživanju preduzeća u ovoj godini (Grafikon 4.6). Preduzeća koja posluju u oblasti građevinarstva su tradicionalno orijentisana na bankarske kredite kao najznačajniji izvor sredstava za tekuće poslovanje ili investicijske projekte, te bilježe najniže učešće kapitala u pasivi. U posljednje dvije godine, uporedno sa intenziviranjem zaduženosti ovih preduzeća u bankarskom sektoru, učešće kapitala u pasivi im je smanjeno na nivo ispod 30%, što ukazuje da su rizici koji dolaze iz ovog sektora kontinuirano povišeni. U prilog navedenom je i zabilježeno povećanje udjela kredita u nivou kreditnog rizika 2 u sektoru građevinarstva u 2023. godini. Usljed višegodišnjeg trenda pada proizvodnje preduzeća koja posluju u oblasti Rudarstva, njihove smanjene profitabilnosti, zabilježeno je posljedično i značajnije smanjenje udjela kapitala u pasivi na 29,4%. S druge strane, preduzeća koja posluju u oblasti hotelijerstva i ugostiteljstva kontinuirano imaju dobru kapitalizovanost, a usljed razduživanja prema bankarskom sektoru u 2023. godini bilježe povećanje udjela kapitala u pasivi. Preduzeća koja se bave

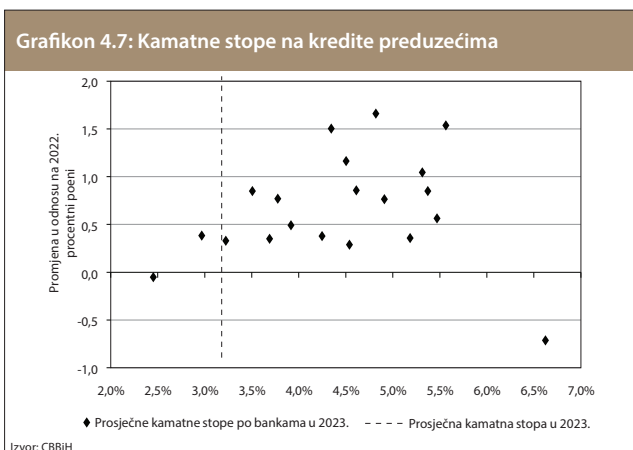
prerađivačkom industrijom imaju značajan indikator učešća sredstava vlasnika u pasivi, što ovom sektoru omogućava amortizaciju rizika. Iako su u 2023. godini ova preduzeća bila izložena rizicima koji se ogledaju u smanjenju vanjske potražnje i padu poslovnih prihoda, nije došlo do pada njihove kapitalizovanosti. Može se zaključiti da su preduzeća u BiH i pored povišenih rizika koji dolaze iz makroekonomskog okruženja, u 2023. godini zadržala prihvatljiv nivo kapitalizovanosti.

Grafikon 4.6: Učešće kapitala u pasivi preduzeća u odabranim djelatnostima

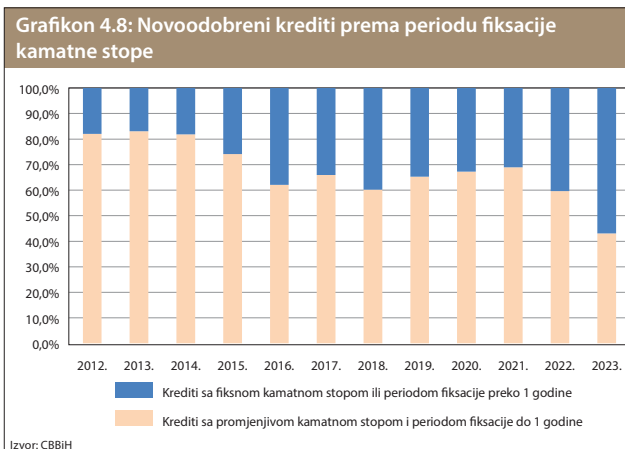
U okolnostima veoma snažnog rasta kamatnih stopa na međunarodnim finansijskim tržištima, kamatne stope na domaćem tržištu u sektoru preduzeća u toku 2023. godine nisu značajnije rasle.

Prema podacima CBBiH prosječna kamatna stopa¹⁷ na novoodobrene kredite sektoru nefinansijskih preduzeća u 2023. godini je iznosila 4,09%, te je bila veća za svega 72 bp odnosu na prosječnu stopu iz 2022. godine. Posmatrajući troškove zaduživanja po pojedinačnim bankama evidentno je blago povećanje prosječne kamatne stope kod skoro svih banaka (Grafikon 4.7)¹⁸. Iako je u sektoru preduzeća još od druge polovine 2022. godine zabilježen trenda blagog rasta kamatnih stopa, koji je nastavljen u 2023 godini i prva četiri mjeseca 2024. godine, može se zaključiti da je snažan rast kamatnih stopa u eurozoni do sada imao ograničen efekat na rast kamatnih stopa u BiH, te se uslovi finansiranja za sektor preduzeća još uvijek mogu smatrati izrazito povoljnim. Izostanak značajnijeg rasta kamatnih stopa u ovom sektoru može se pripisati visokoj konkurenciji banaka i ograničenom broju kvalitetnih korporativnih klijenata koje su banke spremne kreditirati. Oba razloga podjednako vrše pritisak na banke da zadrže kamatne stope na niskom nivou, što su one za sada u mogućnosti postići, s obzirom na to da istovremeno ne postoji snažniji pritisak za povećanje kamatnih stopa na njihove izvore finansiranja.

Izloženost kamatnom riziku sektora nefinansijskih preduzeća tokom 2023. godine je ograničena usljed značajnijeg rasta kreditnog zaduženja preduzeća uz fiksnu kamatnu stopu. U strukturi novoodobrenih kredita tokom 2023. godine zabilježeno je smanjenje učešća kredita s promjenjivom kamatnom stopom odnosno inicijalnim periodom fiksacije kamatne stope do 1 godine, te njihovo učešće iznosi 43,04% (Grafikon 4.8.). Kako bi smanjile kamatno inducirani kreditni rizik, banke su nastavile u velikoj mjeri povećavati kreditiranje

uz fiksnu kamatnu stopu i u 2023. godini. U okolnostima i dalje povišene inflacije i visokog nivoa kamatnih stopa na međunarodnim finansijskim tržištima, preduzeća su bila sklona fiksirati troškove po kojima su se mogla zaduživati na domaćem tržištu.

Izloženost sektora preduzeća valutnom riziku poredeći sa prethodnom godinom nije se značajnije mijenjala. Valutni rizik u postojećem monetarnom režimu ne predstavlja značajan izvor rizika po poslovanje preduzeća. Dug preduzeća po osnovu klasičnih kredita denominiran ili indeksiran u euro valuti, na kraju 2023. godine iznosi 41,4% od ukupnih potraživanja banaka od sektora preduzeća. U odnosu na prethodnu godinu njihovo učešće je smanjeno za 1%. Istovremeno je povećano učešće kredita odobrenih u domaćoj valuti, te je na kraju 2023. godine ostatak duga po osnovu ovih kredita činio 58,1% ukupne zaduženosti sektora preduzeća. Učešće duga denominiranog u ostalim valutama iznosi svega 0,5%. Prema kategorijama ročnosti, u kategoriji ročnosti 5 do 10 godina, najveći dio duga denominiran je u EUR valuti, dok je u svim ostalim kategorijama ročnosti najveći dio duga denominiran u KM.

¹⁷ Statistika kamatne stope se redovno objavljuju na web-stranici CBBH, a za analitičke potrebe izračuna prosječnog troška zaduživanja sektora preduzeća vrši se kalkulacija, odnosno ponderisanje kamatnih stopa obimom odobrenih kredita iz svih kategorija.

¹⁸ Sa krajem 2022. godine, Asa banka Naša i Snažna je pripojena banci ASA Banka d.d. Sarajevo, te zbog procesa pripajanja, ASA banaka d.d. Sarajevo nije dostavila podatke o kamatnim stopama za decembar 2022. godine, te zbog toga nije prikazana na grafikonu.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

FINANSIJSKI
POSREDNICI

5. FINANSIJSKI POSREDNICI

Ukupna aktiva finansijskih posrednika na kraju 2023. godine zabilježila je rast od 6%. Dominantno učešće u ukupnoj aktivi i dalje zauzima bankarski sektor (Tabela 5.1).

Tabela 5.1: Vrijednost imovine finansijskih posrednika

	2021.		2022.		2023.	
	Vrijednost, milioni KM	Učešće, %	Vrijednost, milioni KM	Učešće, %	Vrijednost, milioni KM	Učešće, %
Banke ¹⁾	35.442,1	88,4	36.945,3	87,8	39.056,2	87,6
Lizing kompanije ¹⁾	373,7	0,9	437,0	1,0	525,3	1,2
Mikrokreditne organizacije ¹⁾	1.162,3	2,9	1.268,7	3,0	1.445,2	3,2
Investicijski fondovi ²⁾	947,1	2,4	1.069,3	2,5	1.041,7	2,3
Društva za osiguranje i reosiguranje ³⁾	2.190,1	5,5	2.335,0	5,6	2.496,8	5,6
Ukupno	40.115,3		42.055,4		44.565,1	

Izvor:

¹⁾ - FBA i ABRS

²⁾ - Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS

³⁾ - Entitetske agencije za nadzor osiguravajućih društava CBBiH

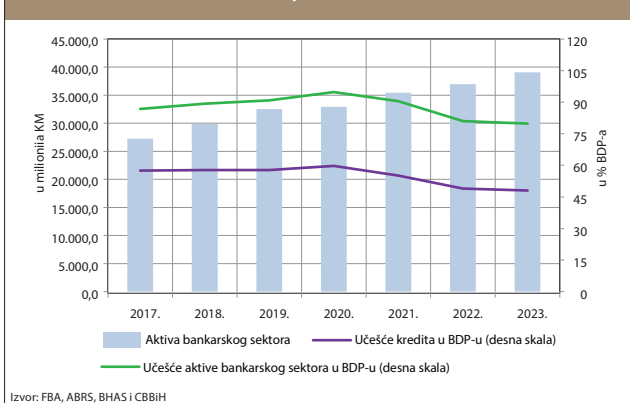
5.1. Bankarski sektor

Uprkos povišenom nivou rizika u međunarodnom i domaćem makroekonomskom okruženju bankarski sektor BiH je u 2023. godine zadržao visok stepen stabilnosti. Pod uticajem jačanja profitabilnosti, nastavka trenda kontinuiranog poboljšana kvaliteta aktive, visoke likvidnosti i dobre kapitalizovanosti sveukupna ocjena indikatora stabilnosti u 2023. godini je poboljšana u odnosu na prethodnu godinu. U ambijentu pooštrenih uslova finansiranja, kreditna aktivnost banaka je bila značajnija od prethodne tri godine. Izraženiji rast kreditne aktivnosti doveo je do blagog smanjenja negativnog jaza omjera kredita privatnom sektoru i BDP-a, ali indikatori finansijskog ciklusa u 2023. godini ukazuju da je kreditna aktivnost i dalje u negativnoj fazi ciklusa bez opipljivih rizika od pregrijavanja. Bankarski sektor BiH u 2023. godini nije bio suočen sa značajnijim pritiskom rasta troškova dominantno domaćih izvora finansiranja (depoziti rezidenata), usljed čega je rast aktivnih i pasivnih kamatnih stopa ostao ograničen. Kretanje referentnih stopa prosječnog ponderiranog troška finansiranja banaka u BiH, pokazuje da nije došlo do značajnijih promjena u troškovima

finansiranja banaka, odnosno referentne stope prosječnog troška finansiranja banaka u BiH se i dalje nalaze na niskim nivoima. Ročna struktura izvora sredstava se blago poboljšala slijedom ponude banaka za oročenje depozita po višim kamatnim stopama, ali dominantno učešće u izvorima sredstava i dalje imaju depoziti na transakcionim računima. U narednom periodu profitabilnost banaka mogla bi biti pod negativnim uticajem pogoršanja kvalitete aktive povezane sa slabim oporavkom ekonomske aktivnosti i pritiskom na rast troškova finansiranja. Rastući inflatorni pritisci za sada nisu u značajnijoj mjeri negativno uticali na poslovanje privatnih nefinansijskih preduzeća, ali na njihove bi rezultate u idućem periodu mogli uticati porast troška servisiranja duga i neizvjesna ekonomska kretanja, iz čega proizlazi povećani kreditni rizik koji dolazi iz ovog sektora. Otpornost sektora stanovništva podupiru pozitivna kretanja na tržištu rada, blago povećanje zaposlenosti, te postepeni rast realnih neto plata. Međutim, snažan rast kreditne aktivnosti u sektoru stanovništva, koji je nastavljen i u prvom kvartalu 2024. godine doprinosi rastu kreditnog rizika koji bi se mogao materijalizovati u slučaju ponovnog pogoršanja makroekonomskih prilika. Rezultati provedenog testiranja na stres su pokazali da je bankarski sektor sposoban amortizovati ekstremne makroekonomske šokove, kao i značajne likvidnosne odlive.

Bilansna suma bankarskog sektora BiH ostvarila je umjeren rast u 2023. godini. Iako su zadržani pooštreni standardi finansiranja, kreditna aktivnost banaka u 2023. godini je bila značajnija nego u prethodne tri godine. Dinamika rasta ukupnog kreditnog portfolija se osjetnije intenzivirala u zadnjem kvartalu 2023. godine, te je sličan tempo rasta nastavljen i u prvom kvartalu 2024. godine. U skladu sa povišenom percepcijom rizika banaka koji dolaze iz domaćeg i međunarodnog makroekonomskog okruženja, pooštreni standardi u odobravanju kredita preduzećima i sektoru stanovništva, stabilizovali su se na relativno visokom nivou cijeli posmatrani period. Izuzetak su standardi za odobravanje stambenih kredita u sektoru stanovništva, koji su od drugog kvartala 2023. godine ublaženi. Unatoč povećanoj percepciji rizika, većina banaka koje posluju na domaćem tržištu nije izašla iz okružja relativno niskih kamatnih stopa, što je najvećim dijelom dalo doprinos rastu ukupne kreditne aktivnosti. Međutim, ostvareni rast ukupne aktive i kredita u 2023. godini bio je manji u odnosu na rast nominalnog BDP-a, te se učešće aktive bankarskog sektora i kredita u nominalnom BDP-u blago smanjilo u poređenju sa prethodnom godinom (Grafikon 5.1).

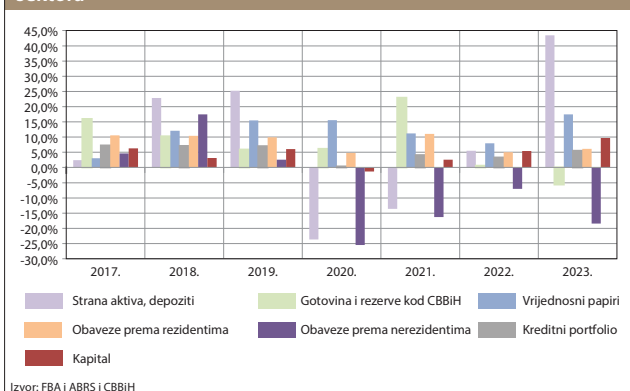
Grafikon 5.1: Aktiva i krediti u procentima BDP-a

Dominantan generator rasta bilansne sume i dalje predstavlja rast depozita domaćih sektora, pri čemu su depoziti privatnih nefinansijskih preduzeća i depoziti stanovništva dali i najveći doprinos rastu bilansne sume u 2023. godini. Na kraju godine ukupne obaveze prema rezidentima bile su veće za 6,1%, s tim što se nivo depozita vladinih institucija i javnih preduzeća smanjila u poređenju sa prethodnom godinom. S druge strane, četvrtu uzastopnu godinu nastavljeno je smanjenje obaveza prema nerezidentima (-18,4%), što potvrđuje da su domaći izvori sredstava u bankarskom sektoru u trenutnim okolnostima dostatni da zadovolje postojeće potrebe za finansiranjem svih sektora ekonomije.

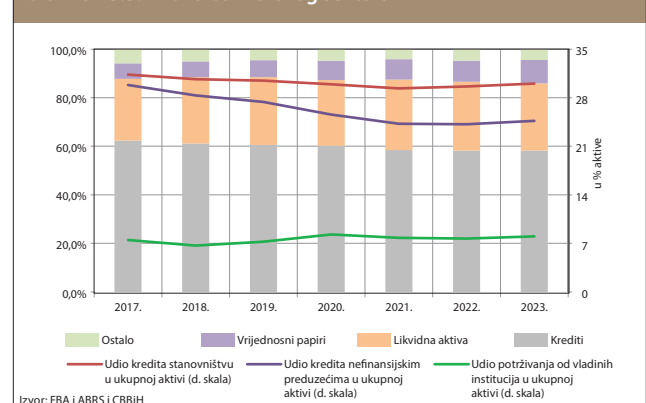
U 2023. godini kao ključna kretanja u aktivi banaka, osim umjerenog rasta kreditnog portfolija od 5,5%, može se istaći značajno povećanje sredstava na računima inobanaka u iznosu od 771,2 miliona KM ili 43,4%, te rast portfolija vrijednosnih papira od 17,4%, koji je kao i prethodnih godina u najvećoj mjeri ostvaren kroz investicije banaka u vrijednosne papire entitetskih vlada, s tim da je u ovoj godini nastavljen značajniji rast investicija u vrijednosne papire nerezidenata. U okviru likvidne aktive, gotovina i rezerve kod CBBiH su smanjene u odnosu na prethodnu godinu, dok je rast likvidne aktive najvećim dijelom ostvaren po osnovu povećanja depozita kod bankarskih institucija u inostranstvu (Grafikon 5.2).

Grafikon 5.2: Promjene najvažnijih stavki bilansa bankarskog sektora

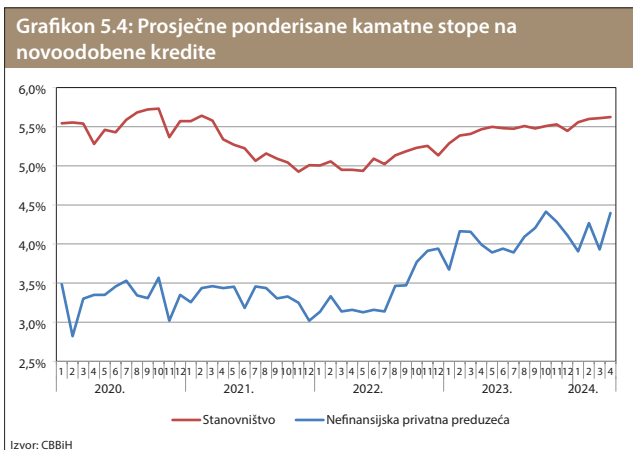
U 2023. godini se ubrzala ukupna kreditna aktivnost, posebno kreditiranje privatnog sektora, unatoč poslovanju u okolnostima povišenog nivoa rizika u makroekonomskom okruženju. Ostvarena stopa godišnjega kreditnog rasta najviša je u zadnje četiri godine i približava se pretpandemijskom nivou. U uslovima povišene inflacije koja je uticala na snažniji kreditni rast, ubrzanju kreditiranja pogodovale i su kamatne stope na novoodobrene kredite koje su zadržane na relativnom niskim nivoima tokom cijele 2023. godine, te rast potražnje za kreditima potaknut blagim oporavkom osobne potrošnje. Ostvareni kreditni rast iznosio je 1,23 milijarde KM ili 5,5%, a udio kredita u ukupnoj aktivi bankarskog sektora je zadržan na približno istom nivou kao i u prethodnoj godini (Grafikon 5.3). Ukupni krediti na nivou bankarskog sektora BiH iznosili su 23,5 milijarde KM, a od ukupnih kredita 11,73 milijardi KM ili 50% odnosi se na kredite stanovništvu; 9,64 milijardi KM ili 41% na kredite plasirane privatnim nefinansijskim preduzećima, dok se na kredite vladinim institucijama odnosi 814 miliona KM ili 3,5% od ukupnih kredita. Godišnja stopa kreditnog rasta sektora privatnih nefinansijskih preduzeća iznosila je 7,9%, što se u uslovima povišene inflacije može smatrati umjerenim kreditnim rastom. U odnosu na prethodnu 2022. godinu, kada je godišnja stopa kreditnog rasta sektora privatnih nefinansijskih preduzeća iznosila svega 3,9% u uslovima snažne inflacije, kreditna aktivnost u ovoj godini u ovom sektoru je značajnije intenzivirana. Prema podacima iz Ankete o kreditnoj aktivnosti banaka, pooštreni finansijski uslovi za kratkoročne i dugoročne kredite preduzećima, stabilizovali su se na relativno visokom nivou cijeli posmatrani period, u skladu sa povišenom percepcijom rizika u makroekonomskom okruženju, te je ostvarena godišnja stopa kreditnog rasta sektora privatnih nefinansijskih preduzeća nadmašila očekivanja.

Grafikon 5.3: Aktiva bankarskog sektora

Snažan rast kamatnih stopa na tržištu eurozone, u periodu nakon što je ECB počela provoditi restriktivnu monetarnu politiku, nije se u značajnijoj mjeri prelio na finansijske uslove na bh. tržištu, te je rast aktivnih i pasivnih kamatnih stopa tokom 2023. godine bio vrlo ograničen. U 2023. godini prosječna ponderisana kamatna stopa na kredite stanovništvu je porasla za 38 baznih poena, na nivo od 5,46%, dok je prosječna ponderisana

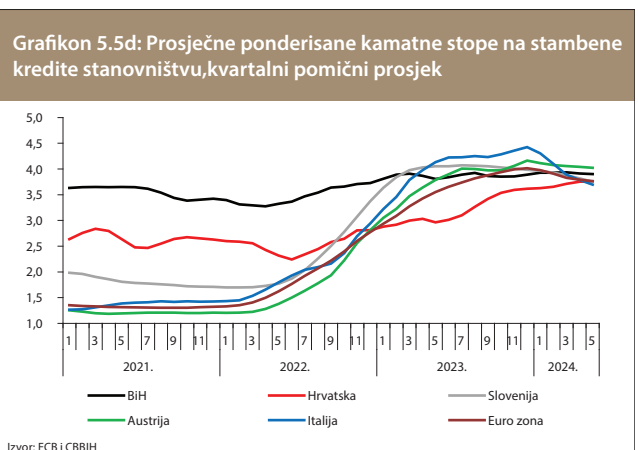
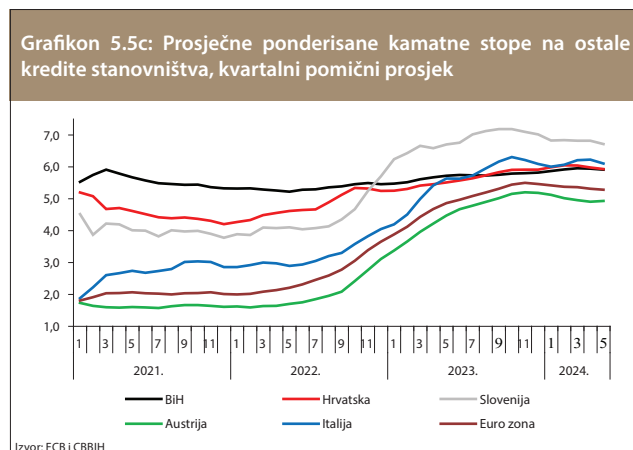
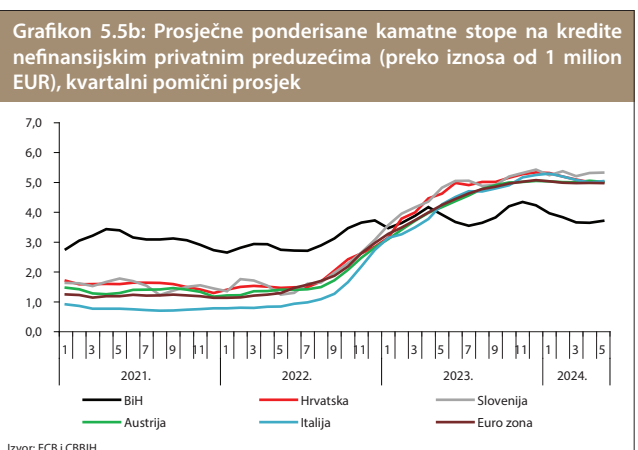
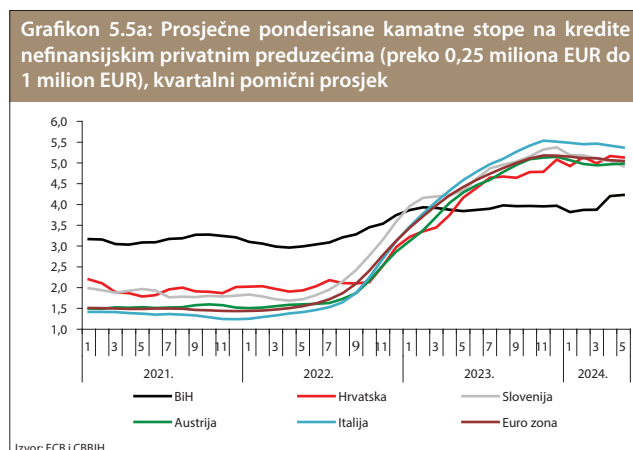
kamatna stopa na kredite privatnim nefinansijskim preduzećima porasla za 72 bazna poena, i iznosila je 4,09%. U prva četiri mjeseca 2024. godine nastavljen je blagi rast kamatnih stopa, i to na kredite stanovništvu za dodatnih 14 baznih poena, i na kredite preduzećima za svega 4 bazna poena u odnosu na prosječnu kamatnu stopu iz 2023. godine (Grafikon 5.4).

Iako su pritisci na povećanje kamatnih stopa na bh. bankarskom tržištu prisutni od početka podizanja kamatnih stopa ECB-a, uporedna analiza kretanja kamatnih stopa u BiH, eurozoni i odabranim zemljama eurozone iz kojih dolaze banke u većinskom stranom vlasništvu, pokazuje da intenzitet rasta aktivnih i pasivnih kamatnih stopa u BiH nije bio ni približan rastu kamatnih

stopa u posmatranim zemljama eurozone, ali i da među tim zemljama postoje značajne razlike u prilagođavanju monetarnim uslovima (Grafikon 5.5). Na Grafikonima 5.5a i 5.5b prikazano je kretanje prosječnih ponderisanih kamatnih stopa na novoodobrene kredite nefinansijskim privatnim preduzećima od početka 2021. godine do maja 2024. godine za kredite kategorije preko 0,25 miliona EUR do 1 miliona EUR, te kredite kategorije preko iznosa od 1 milion EUR. S prvom kategorijom kredita se najviše susreće mala i srednja preduzeća, dok krediti preko iznosa od 1 milion EUR najvećim dijelom odgovaraju potrebama korporativnog sektora preduzeća. Iz navedenih grafikona se može uočiti da su kamatne stope na kredite preduzećima u odabranim zemljama eurozone prije početka provođenja restriktivne monetarne politike ECB-a u prosjeku bile niže za 1,5 procentnih poena u odnosu na BiH. Od oktobra 2022. godine započinje snažniji rasta kamatnih stopa u zemljama eurozone, koji je izostao na bh. tržištu, te su krajem 2023. godine kamatne stope u eurozoni bile u prosjeku više za 1,3 procentnih poena. Kamatne stope na kredite stanovništvu pokazuju vrlo slične trendove u kretanju, međutim evidentno je da su razlike u visini kamatnih stopa u BiH i eurozoni značajnije u ovoj kategoriji kredita. Prije početka provođenja restriktivne monetarne politike ECB-a, kamatne stope u eurozoni su bile u prosjeku niže za 3,4 procentna poena u odnosu na BiH, dok su se do kraja 2023. godine ove razlike postepeno smanjivale, ali kamatne stope na kredite stanovništvu u pojedinim zemljama EU su i dalje niže od prosjeka kamatnih stopa u BiH (Grafikoni 5.5c i 5.5d).

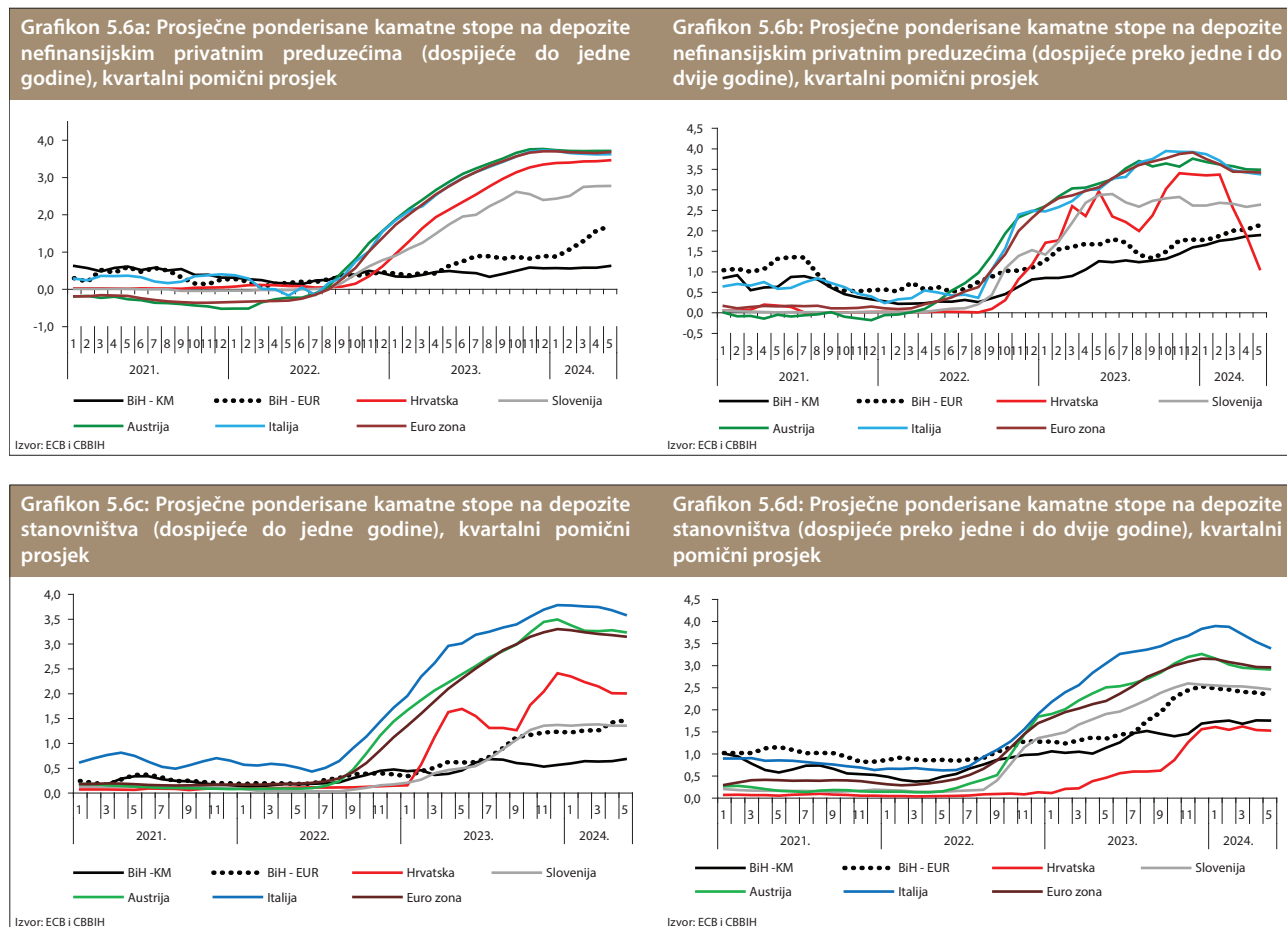
Grafikon 5.5: Uporedni prikaz kretanja aktivnih kamatnih stopa u BiH i odabranim zemljama eurozone

Domaće banke su bile u mogućnosti održati kamatne stope na kredite u BiH na relativno niskim nivoima tokom 2023. godine zahvaljujući niskim troškovima finansiranja, s obzirom na to da u strukturi izvora banaka dominiraju depoziti domaćih rezidentnih sektora koji čine čak 97,9% u ukupnim izvorima sredstava. Pri tome se skoro tri četvrtine odnosi na depozite na transakcionim računima i depozite po viđenju, čije se kamatne stope još uvijek nalaze na izrazito niskim nivoima¹⁹. Na Grafikonu 5.6 prikazano je uporedno kretanje prosječnih ponderiranih kamatnih stopa na oročene depozite preduzeća i stanovništva u BiH, eurozoni i odabranim zemljama eurozone, za depozite kategorije ročnosti do jedne godine, te depozite kategorije ročnosti od 1 do dvije godine od početka 2021. godine do maja 2024. godine. U strukturi novougovorenih oročenih depozita ove dvije kategorije imaju najveće učešće u ukupnim oročenim depozitima u BiH. Oročeni depoziti preduzeća do 1 godine čine 36,3%, a oročeni depoziti preduzeća od 1 do dvije godine 37,3% od ukupnih oročenih depozita preduzeća u posmatranom periodu. Slično, oročeni depoziti stanovništva od 1 do dvije godine čine 40,6% ukupnih oročenih depozita stanovništva, dok oročeni depoziti do 1 godine čine manji dio od 14,3% ukupnih depozita stanovništva u posmatranom periodu.

Iz kretanja pasivnih kamatnih stopa uočavaju se još veća odstupanja u nivou kamatnih stopa u BiH i posmatranim zemljama eurozone. Transmisija monetarne politike ECB-a na kamatne stope u ovim zemljama je bila najefikasnija kada je riječ o kratkoročnim depozitima preduzeća, dok su u slučaju ostalih vrsta depozita efekti transmisije na rast kamatnih stopa bili relativno ograničeni i neujednačeni. S druge strane, rast kamatnih stopa na kratkoročne depozite preduzeća i stanovništva u BiH u domaćoj valuti je gotovo potpuno izostao, dok su kamatne stope na kratkoročne depozite oba sektora u EUR valuti od početka 2023. godine počela primjetnije rasti i na kraju posmatranog perioda su u prosjeku više za 1 procentni poen od kamatnih stopa na kratkoročne izvore u domaćoj valuti (Grafikoni 5.6a i 5.6c). Kamatne stope na oročene depozite s dogovorenim dospeljećem preko jedne do dvije godine u oba sektora u domaćoj i EUR valuti bilježile trend postepenog rasta od početka četvrtog kvartala 2022. godine, s tim da je razlika u rastu kamatnih stopa između depozita u domaćoj i EUR valuti izraženija kod depozita stanovništva (Grafikoni 5.6b i 5.6d).

Grafikon 5.6. Uporedni prikaz kretanja pasivnih kamatnih stopa u BiH i odabranim zemljama eurozone

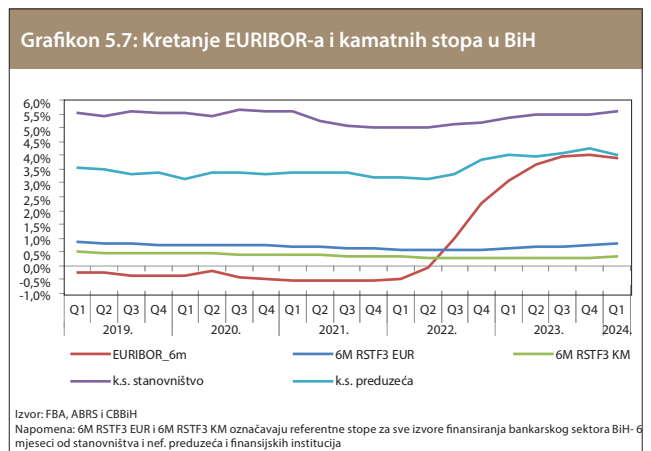
¹⁹ Detaljnije opisano u poglavlju Domaćinstva (grafikoni 3.10 i 3.11).

Snižavanje referentne kamatne stope od strane ECB-a u prvoj polovini juna 2024. godine, neće značajnije utjecati na kamatne stope u BiH, budući da domaće banke nisu podizale kamatne stope u istom obimu kao banke u EU, odnosno efekti prelijevanja u BiH povezani sa rastom kamatnih stopa u eurozoni su bili puno blaži i puno sporiji, te će izostati i efekt njihovog sniženja.

Referentne stope prosječnog ponderiranog troška finansiranja banaka u BiH, koje je CBBiH započela publikovati u drugoj polovini 2023. godine, također pokazuju da nije došlo do značajnijih promjena u troškovima finansiranja banaka u BiH. Nakon snažnog rasta EURIBOR-a koji je uslijedio provođenjem restriktivne monetarne politike ECB-a tokom 2022. i 2023. godine, nedostatak referentne stope na domaćem tržištu koje bi banke u BiH mogle koristiti za vezivanje kamatnih stopa na izvore finansiranja i za kredite s promjenjivom kamatnom stopom umjesto vrijednosti EURIBOR-a, pokazao se kao značajna manjkavost. S ciljem prevazilaženja ovog nedostatka, entitetske agencije za bankarstvo i CBBiH su procijenile da bi dobar referentni pokazatelj mogao biti prosječan trošak finansiranja domaćih banaka, te su u okviru koordinacije bankarske supervizije razvile Metodologiju za izračun RSTF – referentne stope prosječnog ponderisanog troška finansiranja banaka koje posluju u BiH²⁰ u prvoj polovini 2023. godine. Osnovna svrha utvrđivanja domaće referentne kamatne stope bila je da se smanje rizici po finansijsku stabilnost u turbulentnom makroekonomskom okruženju, poboljšaju uslovi funkcionisanja unutrašnjeg tržišta, te osigura viši nivo zaštite korisnika finansijskih usluga i investitora.

Na osnovu kretanja šestomjesečne referentne stope za KM i EUR valutu²¹, može se zaključiti da se trošak finansiranja banaka u BiH u periodu prije početka rasta kamatnih stopa u eurozoni postepeno smanjivao, ali i da su sve vrijeme domaće referentne stope bile značajno iznad EURIBOR-a. Drugim riječima, domaće banke ni u jednom momentu nisu bile u mogućnosti prikupiti sredstva za finansiranje po tako niskoj cijeni kao banke na evropskom tržištu. Sa početkom rasta EURIBOR-a, troškovi izvora finansiranja banaka na domaćem tržištu nisu zabilježili značajniji rast, međutim u posljednjih nekoliko kvartala se uočava nešto dinamičnije povećanje šestomjesečne referentne stope za izvore u EUR valuti u odnosu na izvore u KM valuti (Grafikon 5.7). Uzimajući u obzir srednjoročne projekcije makroekonomskih kretanja u zemlji, u 2024. godini očekuje se postepeni nastavak rasta kamatnih stopa na oročene depozite i u skladu s tim rast referentnih stopa. Međutim, pritisak na povećanje kamatnih troškova na domaće izvore sredstava nije značajan, s obzirom na to da je finansijsko

tržište u BiH još uvijek nerazvijeno i mogućnosti za alternativne vidove investiranja viška sredstava kojima raspolaže stanovništvo su limitirane. Također, vrlo mali broj deponenata u BiH raspolaže sa depozitima značajnijih iznosa, dok se najveći broj depozita građana odnosi na depozite vrlo malih iznosa (detaljnije opisano u poglavlju Domaćinstva), zbog čega je realno očekivati da će se i dalje znatan iznos sredstava zadržati na transakcionim i tekućim računima na koje banke u prosjeku plaćaju zanemarive kamatne stope/naknade od 0,04%. Slijedom navedenog, evidentno je da banke u trenutnim okolnostima računaju da mogu održati umjeren, ali stabilan rast depozita koji će biti dostatan za finansiranje kreditne potražnje, uz ograničeni rast kamatnih stopa na depozite.

Jačanje kreditne aktivnosti u privatnom nefinansijskom sektoru rezultiralo je smanjenjem negativnog jaza koji mjeri omjer kredita privatnom sektoru i BDP-a (Grafikonu 5.8). Na grafikonu je prikazana procjena finansijskog ciklusa za BiH, bazirana na dva osnovna indikatora²². Jaz omjera kredita i BDP-a predstavlja referentni odnosno *benchmark* indikator za procjenu kreditnog ciklusa i izražen je u postotnim poenima (desna os grafikona). Kompozitni indikator je kreiran na osnovu većeg broja pojedinačnih finansijskih i ekonomskih pokazatelja za koje je utvrđeno da u značajnoj mjeri odražavaju finansijski ciklus BiH, a izražen je u standardnim devijacijama (lijeva os grafikona). Dinamika kretanja oba indikatora je slična i pokazuje izrazito visok pozitivan jaz u početnom periodu prikazanom na grafikonu, dok u recentnijem periodu sugerše kako su vrijednosti finansijskog ciklusa negativne. Jaz omjera kredita i BDP-a pokazuje pozitivan ciklus od čak 20% tokom 2008. godine, nakon čega slijedi naglo usporavanje kreditiranja, te kreditni ciklus u prvoj polovini 2016. godine ulazi u negativnu teritoriju. Od tada pa do drugog kvartala 2021. godine ciklus se kretao oko svog dugoročnog trenda sa manjim pozitivnim i

²⁰ Metodologija za izračun RSTF nalazi na web-stranici CBBiH (link: <https://www.cbbh.ba/content/read/1120>).

²¹ CBBiH od oktobra 2023. godine jednom kvartalno objavljuje RSTF 3 za valute KM i EUR, i za dospijeća od 3, 6 i 12 mjeseci na statističkom portalu CBBiH (link: http://statistics.cbbh.ba/Panorama/novaview/SimpleLogin_cr_html.aspx).

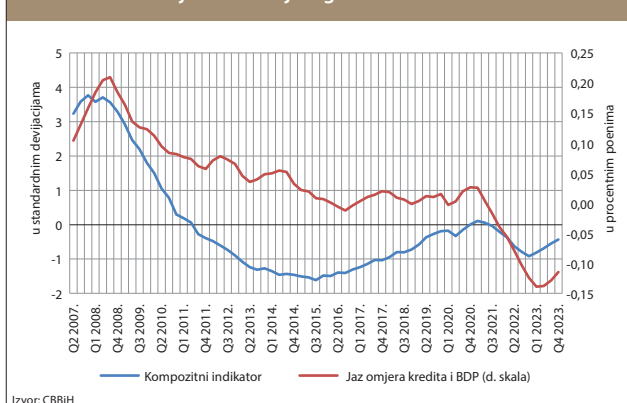
²² Metodologija procjene finansijskog ciklusa za BiH je urađena u skladu sa preporukama Bazelskog komiteta za bankarsku superviziju (BCBS) i djelomično je prilagođena domaćoj ekonomiji i dostupnim serijama podataka. Detaljno opisano u Izveštaju o finansijskoj stabilnosti za 2021. godinu (Tekstni okvir 4: Procjena finansijskog ciklusa za BiH) na sljedećem linku: <https://www.cbbh.ba/Content/Archive/575>.

negativnim odstupanjima. Od trećeg kvartala 2021. godine finansijski ciklus u BiH se nalazio u silaznoj fazi i negativan jaz se kontinuirano produbljavao do kraja prvog kvartala 2023. godine kada je čak iznosio -13,9%, što ukazuje na izrazito slabu kreditnu aktivnost bez opipljivih rizika od pregrijavanja. Zahvaljujući jačanju kreditne aktivnosti, od drugog kvartala 2023. godine, negativan jaz se blago smanjuje i na kraju zadnjeg kvartala 2023. godine iznosi -11,5%. Kompozitni indikator u recentnom periodu ukazuje na nešto manji negativni ciklus od oko -0,4 standardnih devijacija. Na osnovu procijenjenih doprinosa svake od korištenih varijabli u kompozitnom indikatoru može se izvesti zaključak da, u skladu s rezultatima, većina uključenih indikatora kreditiranja, zajedno sa indikatorima poslovanja banaka, raspona kamatnih stopa i berzanskih indeksa, te novčane mase negativno doprinose kompozitnom indikatoru finansijskog ciklusa. S druge strane, pojedine varijable poput indeksa cijena nekretnina i stope nezaposlenosti ukazuju na oporavak finansijskog ciklusa u posljednjih nekoliko kvartala.

Snažan rast cijena nekretnina koji se bilježi u posljednje dvije godine, zajedno sa smanjenjem raspona kamatnih stopa za stanovništvo u trećem i četvrtom kvartalu 2023. godine ukazuje na rast potražnje za nekretninama i oporavak finansijskog ciklusa.

Očekivani oporavak osobne potrošnje i blagi rast privatnih investicija trebao bi povećati potražnju za kreditima privatnog sektora u 2024. godini, dok će stabilizacija inflacije usporiti snažan nominalni rast BDP-a, zbog čega bi se negativan jaz omjera kredita i BDP-a trebao postepeno početi zatvarati, što bi moglo dovesti do prelaska finansijskog ciklusa u pozitivnu teritoriju.

Grafikon 5.8: Procjena finansijskog ciklusa za BiH

Izvor: CBBiH

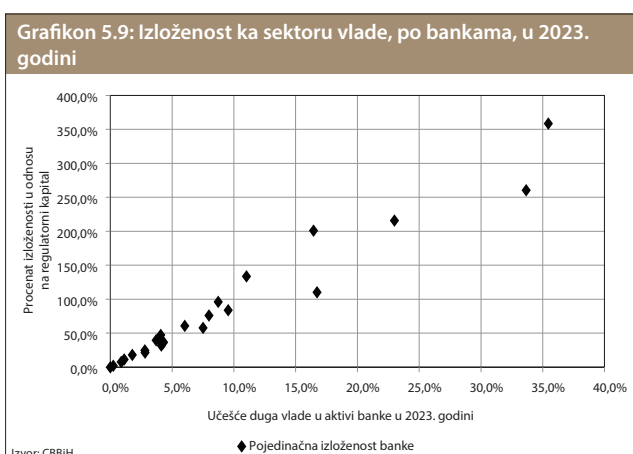
Rezultati analize nivoa cikličkih rizika na osnovu podataka za četvrti kvartal 2023. godine prikazani su u Toplinskoj mapi. Iako se jaz omjera kredita i BDP-a u posljednjih nekoliko kvartala počeo smanjivati, negativna faza finansijskog ciklusa, zajedno sa ostalim indikatorima još uvijek ne ukazuju na jačanje cikličkih rizika, osim u slučaju indikatora sa tržišta nekretnina.

TO3: Toplotna mapa

	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Osnovni CCyB indikatori																	
Jaz omjera bankarskih kredita privatnom sektoru i BDP-a																	
Jaz omjera ukupnih kredita i BDP-a																	
indeks finansijskog ciklusa																	
Godišnja promjena omjera bankarskih kredita privatnom sektoru i BDP-a																	
Kreditni indikatori																	
Nominalni godišnji rast bankarskih kredita privatnom sektoru																	
Nominalni godišnji rast ukupnih kredita privatnom sektoru																	
Nominalni godišnji rast kredita nefinansijskih preduzeća																	
Nominalni godišnji rast kredita stanovništva																	
Indikatori tržišta nekretnina																	
Omjer novoodobrenih kredita nefinansijskim preduzećima i BDP-a (posljednja četiri kvartala)																	
Omjer novoodobrenih kredita stanovništvu i BDP-a (posljednja četiri kvartala)																	
Nominalni godišnji rast cijena nekretnina																	
Godišnja promjena indeksa cijena nekretnina																	
Omjer deficita tekućeg računa i BDP-a (anualiziran)																	
Indikatori kreditnih uslova																	
Raspon kamatnih stopa za nefinansijska preduzeća																	
Raspon kamatnih stopa za stanovništvo																	
Kreditni standardi za odobravanje kredita nefinansijskim preduzećima																	
Kreditni standardi za odobravanje kredita stanovništvu u kategoriji stambenih kredita																	
Kreditni standardi za odobravanje kredita stanovništvu u kategoriji potrošačkih kredita																	

Izvor: CBBiH

U 2023. godini izloženost bankarskog sektora prema sektoru vlade se povećala u odnosu na prethodnu godinu, ali se još uvijek nalazi na umjerenom nivou, pa samim tim i rizici po finansijsku stabilnost koji proizlaze iz sektora vlade nisu značajni. Prema podacima monetarne i finansijske statistike CBBiH, ukupna izloženost bankarskog sektora prema sektoru vlade na kraju 2023. godine iznosila je 3,3 milijarde KM i veća je za 252,2 miliona KM ili za 8,3% u odnosu na prethodnu godinu. Banke su u 2023. godini značajnije povećale izloženost prema sektoru vlade po osnovu kupovine entitetskih vrijednosnih papira, dok je istovremeno evidentirano blago smanjenje kreditnih plasmana vladinim institucijama, te je u konačnici udio vladinog duga u ukupnoj aktivi bankarskog sektora neznatno povećan za 0,22%, na nivo od 8%. Na nivou cjelokupnog bankarskog sistema, izloženost ka sektoru vlade na kraju 2023. godine je bila na nivou od 76,1% regulatornog kapitala bankarskog sistema. Na Grafikonu 5.9 prikazana je pojedinačna izloženost banaka prema svim nivoima vlasti u BiH, uključujući i vanbudžetske fondove i fondove socijalne zaštite²³.

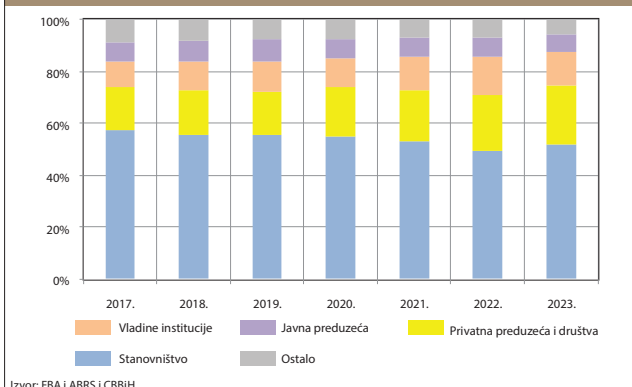
U 2023. godini ukupna likvidna aktiva je zabilježila blagi rast u odnosu na prethodnu godinu, pri čemu su u strukturi likvidnih sredstava zabilježene značajnije promjene u smislu izraženijeg rasta strane aktive potaknute snažnim rastom kamatnih stopa na inotržištim. Likvidna aktiva je na kraju godine iznosila 11,15 milijardi KM i viša je za 2,5% u odnosu na prošlu godinu. Međutim, od početka 2023. godine se bilježe značajnije promjene u strukturi likvidne aktive. Navedeno se odnosi na izraženiji rast računa depozita kod depozitnih institucija u inostranstvu, dok su ostale stavke likvidne aktive (gotov novac i račun rezervi kod CBBiH) bilježile pad. Računi depozita kod inobanaka su povećani za 771,2 miliona KM ili 43,4% na kraju 2023. godine u odnosu na prethodnu godinu, dok stavka gotov novac bilježi pad za 338,8 miliona KM ili 17,9%, a pozicija računi rezervi kod CBBiH je smanjenja za 166,6 miliona

KM ili 2,32%. Usljed snažnog rasta kamatnih stopa na inotržištim, banke su investirale značajnije iznose viškova likvidnosti u prekonoćne ili kratkoročne depozite na evropskom novčanom tržištu, odnosno iskoristile su tržišne prilike i optimizovale pozicije unutar okvira likvidne aktive, što je u konačnici imalo pozitivan efekt na profitabilnost. Posmatrano po kvartalima, najveći rast računa depozita kod depozitnih institucija u inostranstvu u iznosu od 672,5 miliona KM ili 37,9% zabilježen je u prvom kvartalu, nakon čega su banke nastavile povećavati investiranje u kratkoročne depozite nerezidenata tokom drugog i trećeg kvartala za dodatnih 684,4 miliona KM, te su depoziti kod depozitnih institucija u inostranstvu dostigli vrijednost od 3,1 milijardu KM na kraju trećeg kvartala. U posljednjem kvartalu banke su povukle dio depozita od nerezidenata, tako da je u odnosu na treći kvartal 2023. godine zabilježeno smanjenje pozicije računa depozita kod depozitnih institucija u inostranstvu u iznosu od 585,7 miliona KM, na nivo od 2,54 milijarde KM. U prvom kvartalu 2024. godine banke su ponovo plasirale značajniji iznos likvidnih sredstva u depozite kod depozitnih institucija u inostranstvu (860,8 miliona KM), te vrijednost depozita kod depozitnih institucija u inostranstvu iznosi 3,4 milijarde KM.

U strukturi izvora sredstava nastavljen je rast ukupnih depozita domaćih rezidentnih sektora, koji je bio značajniji nego u prethodnoj godini. Depoziti stanovništva svih kategorija ročnosti tokom 2023. godine bilježe rast, nakon povlačenja manjeg dijela depozita u prethodnoj godini, što potvrđuje povjerenje u stabilnost bankarskog sektora BiH. Ukupni depoziti rezidenata na kraju godine iznosili su 31 milijardu KM i porasli su za 1,8 milijardi KM ili 6,1% u odnosu na kraj 2022. godine. U 2023. godini najveći doprinos rastu su dali depoziti privatnih nefinansijskih preduzeća koji u ukupnim depozitima domaćih rezidentnih sektora učestvuju sa 22,5% i depoziti stanovništvu koji u ukupnim depozitima učestvuju sa 52,1% (Grafikon 5.10). Depoziti privatnih nefinansijskih preduzeća su na kraju 2023. godine iznosili 6,97 milijardi KM i zabilježili su porast u iznosu od 743,1 milion KM ili 11,9% u odnosu na prethodnu godinu, dok su depoziti stanovništva iznosili 16,14 milijardi KM i zabilježili su porast u iznosu od 1,64 milijardi KM ili 11,3% u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, ostali depoziti domaćih sektora su zabilježili pad u 2023. godinu u odnosu na prethodnu godinu. Kod depozita vladinih institucija evidentiran je pad u iznosu 251 milion KM ili 12,8% u odnosu na isti period prethodne godine; dok su depoziti javnih preduzeća zabilježili smanjenje u iznosu 161 milion KM ili 6,7% u odnosu na kraj 2022. godine.

²³ Podaci o pojedinačnim izloženostima banaka preuzeti iz monetarne i finansijske statistike CBBiH. U skladu sa metodologijom MMF-a podaci o entitetskim vrijednosnim papirima uključuju i vrijednosne papire javnih preduzeća.

Grafikon 5.10: Sektorska struktura depozita rezidenata

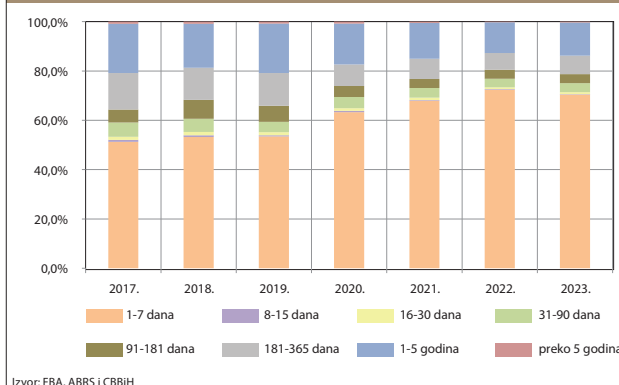

Prema podacima CBBiH najintenzivniji rast u 2023. godini ostvarili su depoziti stanovništva na transakcijskim računima (799 miliona KM ili 19,5%) i kratkoročni depoziti (55,2 miliona KM ili 14,3%); dok su depoziti po viđenju rasli 154,7 miliona KM ili 5,5%; a dugoročni depoziti porasli su za 45 miliona KM ili 0,8%. Na kraju 2023. godine *a-vista* depoziti čine čak 70,5% ukupnih depozita stanovništva, pri čemu depoziti na transakcijskim računima učestvuju sa 45,2%, a depoziti po viđenju sa 25,3% u ukupnim depozitima stanovništva. Posmatrano na godišnjem nivou trend smanjivanja učešća dugoročnih oročenih depozita stanovništva nije zaustavljen. Udio dugoročnih depozita u ukupnim depozitima stanovništva smanjio se za 2,5 procentnih poena u odnosu na prethodnu godinu, odnosno sa nivoa od 29,5% na kraju 2022. godine na nivo od 26,95% na kraju 2023. godine. Međutim, u zadnjem kvartalu 2023. godine, kao i u prvom kvartalu 2024. godine, ipak su primjetne određene promjene i udio dugoročnih oročenih depozita u ukupnim depozitima stanovništva je počeo blago rasti. Navedeno je rezultat poslovnih politika koje je nekoliko banaka počelo sprovesti od polovine 2023. godine, a koje se odnose na promociju viših kamatnih stopa, preko 3% na oročenu štednju, sa posebnim pogodnostima poput isplate kamate unaprijed, fiksne kamatne stope, stimulativne kamatne stope itd. U skladu s navedenim, očekuje se da će u narednome periodu doći do promjene u vidu blagog rasta oročenih i štednih depozita. Dominantnom rastu depozita na transakcijskim računima, koji je i dalje nastavljen u prvom kvartalu 2024. godine, doprinose još uvijek u prosjeku niske pasivne kamatne stope na oročene depozite stanovništva. Prosječna ponderirana kamatna stopa na oročene depozite stanovništva u drugoj polovini 2023. godine zabilježila je rast od 69 baznih poena, sa prosječnog nivoa od 1,67% u prvom polugodištu, na prosječan nivo od 2,36% u drugoj polovini 2023. godine. Povišena inflacija, uz još uvijek relativno niske pasivne kamatne stope, ne doprinosi motivaciji stanovništva u pogledu oročavanja depozita, posebno na duži rok.

Ročna struktura ukupnih izvora sredstava u 2023. godine nije se značajnije mijenjala, međutim evidentno je da slijedom rasta kamatnih stopa

koje banke nude na oročene depozite dolazi do postepenog jačanja preferencije domaćih sektora za oročenjem depozita. Depoziti sa rokom dospijeca od 1 do 7 dana su se u 2023. godini blago smanjili za 2,2%, te su smanjili svoj udio u ukupnim depozitima za 2,16 procentnih poena, na nivo 70,2%. Ostale kategorije depozita svih ročnosti zabilježile su blagi rast učešća u ukupnim depozitima; najznačajnije se povećalo učešće kategorije depozita preostale ročnosti od 1 do 5 godina s nivoa 12,4% na kraju 2022. godine na 13,4% ukupnih depozita svih rezidentnih i nerezidentnih sektora na kraju 2023. godine. Učešće dugoročnih depozita sa preostalom ročnošću dužom od 5 godina čini svega 0,3% ukupnih depozita (Grafikon 5.11).

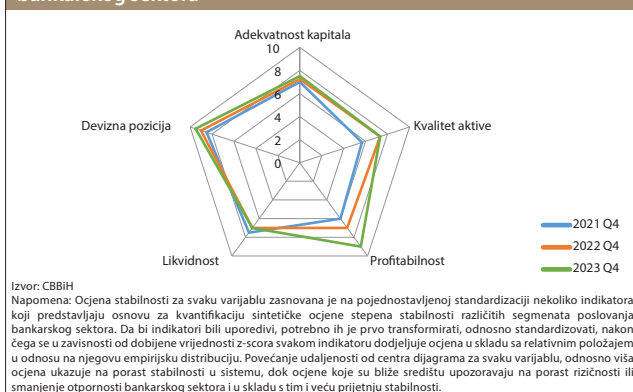
Grafikon 5.11: Struktura ukupnih depozita po preostaloj ročnosti

U 2023. godini bankarski sektor BiH je zadržao visok stepen stabilnosti zahvaljujući visokoj kapitalizovanosti i likvidnosti, poboljšanju kvaliteta aktive, dok je profitabilnost banaka dostigla najviši zabilježeni nivo, te je u odnosu na prethodnu godinu povećana otpornost sektora na rizike. Rizici po finansijsku stabilnost u 2023. godini ublaženi su prvenstveno zahvaljujući usporavanju inflacije, ali je i dalje prisutan visok stepen neizvjesnosti u makroekonomskom okruženju, što se može nepovoljno odraziti na očekivani ekonomski rast i nivo inflacije u narednom periodu. Zadržavanje pooštrenih uslova finansiranja i eventualna značajnija korekcija kamatnih stopa na domaćem tržištu mogli bi rezultirati jačanjem i materijalizacijom kreditnog rizika u srednjoročnom periodu. Pored toga, u narednom periodu rizik po profitabilnost banaka predstavljat će pritisak na rast troškova finansiranja usljed rasta kamatnih stopa i potencijalnog pogoršanja kvalitete aktive. Sveukupna ocjena indikatora stabilnosti bankarskog sektora za 2023. godinu ukazuje da je otpornost bankarskog sektora povećana u odnosu na prethodnu godinu, u najvećoj mjeri usljed snažnog rasta profitabilnosti, što bankama povećava kapacitete za apsorpiranje potencijalnih gubitaka u slučaju materijalizacije rizika. Nastavljeno je poboljšanje kvaliteta aktive na sistemskom nivou, koje je u značajnoj mjeri rezultat otpisa nekvalitetnih potraživanja, te restrukturiranja i naplate nekvalitetnih potraživanja u jednom dijelu kreditnog portfolija.

Vrijednosti indikatora likvidnosti ostale su na istom nivou iz prethodne godine i odražavaju visoku likvidnost bankarskog sektora. Visoka ocjena u segmentu devizne pozicije ukazuje da je izloženost deviznom riziku izrazito niska, s obzirom na to da je EUR, sidrena valuta domaće valute u valutnom odboru, dominantna strana valuta u bankarskom sektoru. Bankarski sektor je adekvatno kapitalizovan značajno iznad propisanog regulatornog minimuma, što pomaže u očuvanju otpornosti banaka u slučaju pogoršanja makroekonomskih ili finansijskih uslova (Grafikon 5.12).

Grafikon 5.12: Dijagram indikatora finansijskog zdravlja bankarskog sektora

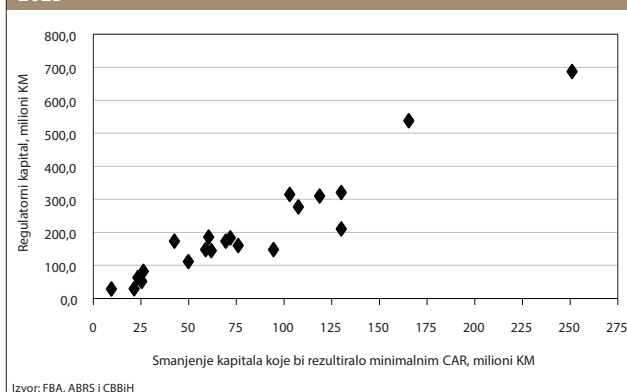

Bankarski sektor BiH je na kraju 2023. godine adekvatno kapitalizovan i sve banke u sistemu ispunjavaju propisane regulatorne zahtjeve u pogledu adekvatnosti kapitala mjerene stopom adekvatnosti kapitala i stopom finansijske poluge. Stopa osnovnog kapitala na kraju 2023. godine iznosi 18,72%, stopa redovnog osnovnog kapitala je 18,69%, dok stopa finansijske poluge na nivou sistema iznosi 10,1% (regulativni minimum je 6%). Stope osnovnog i regulatornog kapitala zabilježile su neznatan rast od 0,04% i 0,09% u odnosu na kraj prethodne godine. Najveći uticaj na rast vrijednosti osnovnog i redovnog osnovnog kapitala na nivou sistema imalo je uključivanje ostvarene dobiti u osnovni kapital. Ukupna izloženost riziku svih banaka u sistemu na kraju 2023. godine iznosi 22 milijarde KM, što predstavlja rast od 1,5 milijardi KM ili 7,6%. Na nivou sistema, struktura ukupne izloženosti riziku se nije značajnije promijenila u odnosu na kraj prethodne godine, te su banke najviše izložene kreditnom riziku (91,5%), dok izloženosti operativnom i tržišnom riziku čine 7,9% i 0,55% ukupne izloženosti riziku.

Grafikon 5.13 prikazuje za koliko bi se trebao smanjiti regulatorni kapital za svaku pojedinačnu banku, uz ukupni nivo ponderiranog rizika sa kraja 2023. godine, da bi se stopa adekvatnosti kapitala spustila na regulatorni minimum od 12%. Na grafikonu se uočava da bi većina banaka pri nepromijenjenom nivou rizične aktive mogla podnijeti značajno smanjenje regulatornog kapitala, prije nego što bi im se CAR spustio na donju granicu regulatornog minimuma. Poboljšala se adekvatnost kapitala banaka koje su u prethodnom periodu imale

niže indikatore kapitalizovanosti u odnosu na prosjek sistema, uključivanjem ostvarene dobiti tekućeg perioda u kapital. Ipak, pojedine banke u sistemu su ranjivije u slučaju materijalizacije rizika, s obzirom na to da bi relativno mala smanjenje regulatornog kapitala kod ovih banaka ugrozila ispunjavanje propisanog nivoa adekvatnosti kapitala.

Grafikon 5.13: Efekat smanjenja regulatornog kapitala na CAR, Q4 2023

U 2023. godini nastavljeno je poboljšanje indikatora kvaliteta aktive na sistemskom nivou, koje se ogleda u najnižoj vrijednosti nekvalitetnih prema ukupnim kreditima koja nije zabilježena još od 2006. godine. Zbog usporavanja rasta realne ekonomske aktivnosti i povišene inflacije, uz zadržavanje pooštrenih uslova finansiranja može se očekivati jačanje i materijalizacija kreditnog rizika u srednjoročnom periodu. Udio nekvalitetne u ukupnoj aktivi na kraju 2023. godine iznosi 2,1% i niži je za 39 bp u odnosu na kraj prethodne godine. U toku godine bilansne i vanbilansne izloženosti u nivou kreditnog rizika 3 zabilježile su smanjenje u iznosu od 114 miliona KM (11,3%), dok je ukupna finansijska aktiva viša za 2,48 milijarde KM ili 5,75%. Najveći dio nekvalitetne aktive čine nekvalitetni krediti koji su na kraju 2023. godine iznosili 898,3 miliona KM i smanjili su se za 114 miliona KM ili 11,3% u odnosu na kraj prethodne godine. Značajno smanjenje nekvalitetnih kredita uz istovremeni rast ukupnih kredita rezultiralo je smanjenjem udjela nekvalitetnih u ukupnim kreditima, tako da je na kraju 2023. godine NPL ratio iznosio 3,8%, što je najniža vrijednost zabilježena nakon izbijanja finansijske krize 2009. godine. Banke su tokom 2023. godine ostvarile smanjenje nekvalitetnih kredita u najvećoj mjeri po osnovu računovodstvenog i trajnog otpisa aktive procijenjene kao gubitak i provedenih aktivnosti na naplati nekvalitetnih potraživanja. Uz trajni i računovodstveni otpis i naplatu nekvalitetnih potraživanja, u 2023. godini ukupna vrijednost kredita koji su prešli iz kvalitetnih u nekvalitetna potraživanja bila je nešto niža u odnosu na prethodnu godinu, što je također doprinijelo poboljšanju kvaliteta kreditnog portfolija. Prema podacima iz CRK, u 2023. godini zabilježena je niža stopa defaulta kod sektora stanovništva u pogledu vrijednosti i broja partija koje su prešle iz kvalitetnih u nekvalitetna potraživanja (sa nivoa od 1,23% u 2022. godini na nivo od 1,19% u 2023. godini). Također u

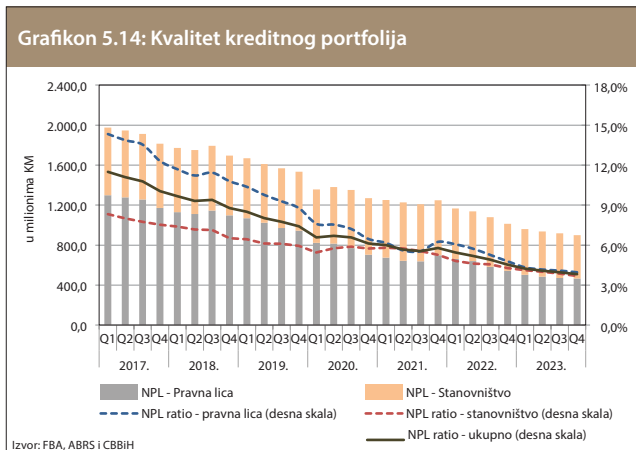
segmentu pravnih lica došlo do pada stope defaulta sa nivoa od 1,31% u 2022. na nivo od 0,87% u 2023. godini.

Zbog zadržavanja strožih kreditnih standarda i politika, koje podrazumijevaju finansiranje izuzetno bonitetnih i kreditno sposobnih klijenta, s jedne strane, te strukture izvora s druge strane, banke su do sada bile manje sklone promjeni kamatnih stopa na postojeće kredite ugovorene sa promjenljivom kamatnom stopom. To se naročito odnosi na velike banke s visokim udjelom depozita, a koje su imale manju potrebu za povećanjem pasivnih kamatnih stopa kako bi privukle nove deponente, što se odrazilo i na manju potrebu za povećanjem aktivnih kamatnih stopa u slučaju ovih banaka. Značajan rast kamatnih stopa (200 bp ili više) evidentiran je u vrlo malom dijelu kreditnog portfolija. Prema izvještajnim podacima FBA podaci ukazuju da je značajan rast kamatne stope zaključno sa 31.12.2023. godine u odnosu na referentni datum (30.06.2022.), utvrđen u dijelovima portfolija kod devet banaka u iznosu od 370,3 miliona KM, što čini 2,2% ukupnog kreditnog portfolija banaka iz FBiH. Kod kreditnog portfolija pravnih lica, značajan rast kamatne stope utvrđen je u iznosu od 332,9 miliona KM ili 3,8% kreditnog portfolija pravnih lica, dok je kod kreditnog portfolija fizičkih lica utvrđen u iznosu od 37,4 miliona KM ili 0,4% portfolija fizičkih lica. U skladu sa odredbama Odluke o privremenim mjerama za ublažavanje rizika rasta kamatnih stopa²⁴, očekivani kreditni gubici su utvrđeni u iznosu od 24,2 miliona KM, te su banke formirale dodatne rezerve za očekivane kreditne gubitke u iznosu od 5,9 miliona KM za kredite kod kojih je utvrđen značajan rast kamatnih stopa.

Nakon početka zaoštavanja monetarne politike ECB-a, banke u BiH nove dugoročne kredite pretežno ugovaraju uz fiksnu kamatnu stopu, kako bi u što većoj mjeri izbjegle kamatno inducirani kreditni rizik, što je posebno naglašeno u sektoru stanovništva gdje su odobreni krediti u prosjeku duže ročnosti do dospijeca nego krediti preduzećima. U 2023. godini 88% novoodobrenih kredita stanovništvu su odobreni uz fiksnu kamatnu stopu, dok je kod privatnog nefinansijskog sektora 57% novoodobrenih kredita ugovoreno uz fiksnu kamatnu stopu. Međutim, iako je rast udjela kredita sa fiksnom kamatnom stopom dao pozitivan doprinos smanjenju kamatno inducirano kreditnog rizika, snažan rast učešće kredita sa fiksnom kamatnom stopom moglo bi imati negativan uticaj na profitabilnost, s obzirom na to da se očekuje da će se rast troškova finansiranja banaka nastaviti i u narednom periodu, što će vršiti pritisak na održivost neto kamatnih marži. Ipak, uzimajući u obzir podatke agencija za bankarstvo o efektivnim kamatnim stopama, koje su primjetno više od nominalnih kamatnih stopa, posebno u sektoru stanovništva, može se izvesti zaključak da su banke već u značajnoj mjeri ugradile

procjene rasta troškova finansiranja u efektivnu kamatnu stopu na kredite sa fiksnom kamatnom stopom.

U toku 2023. godine nekvalitetni krediti u sektoru preduzeća i stanovništva nastavili su trend pada, tako da je na kraju 2023. godine udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima u sektoru preduzeća iznosio 4%, dok je u sektoru stanovništva ovaj pokazatelj iznosio 3,7% (Grafikon 5.14).

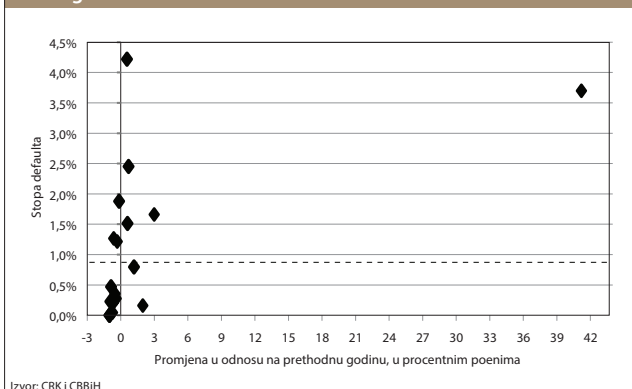

U segmentu pravnih lica, gotovo u svim djelatnostima, evidentirano je smanjenje nekvalitetnih potraživanja. Također niža stopa defaulta, a koja je zabilježena u 2023. godini u segmentu pravnih lica, ukazuje da nije došlo do značajnije materijalizacije kreditnog rizika kod nefinansijskih preduzeća unatoč poslovanju u okolnostima povišenog nivoa rizika u makroekonomskom okruženju. Na nivou sektora stopa defaulta u segmentu pravnih lica iznosila je 0,87% i niža je za 43 bp u odnosu na prethodnu godinu. Analizom stope defaulta po bankama može se zaključiti da je kod više od polovine banaka u sistemu došlo do smanjenja kreditnog rizika ili je kreditni rizik ostao na približno istom nivou kao i prethodne godine (Grafikon 5.15). Međutim, iako je zabilježena niža stopa defaulta nego u prethodnoj godini, povećao se udio kredita sa povećanim kreditnim rizikom (kreditni u nivou kreditnog rizika 2) u ukupnim kreditima pravnim licima, sa nivoa od 10,8% na kraju prethodne godine, na nivo od 11,8% na kraju 2023. godine. Povišen nivo rizika u makroekonomskom okruženju u najvećoj mjeri se odrazilo na poslovanja preduzeća u djelatnosti građevinarstva i djelatnosti prevoza i skladištenja, u kojima je zabilježeno najznačajnije povećanje udjela kredita u nivou kreditnog rizika 2 u ukupnim kreditima pravnim licima. Tako se udio kredita u nivou kreditnog rizika 2 u ukupnim kreditima pravnim licima plasiranim preduzećima iz sektora građevinarstva povećao sa nivoa od 11,7% na kraju prethodne godine na nivo od 17,8% na kraju 2023. godine, te dok se udio kredita nivoa kreditnog rizika 2 koji su plasirani preduzećima koja se bave djelatnošću prevoza i skladištenja povećao sa 11,3% na 16,8%. Zbog nastavka slabljenja makroekonomskih prilika i još uvijek povišene inflacije, kreditni rizik u sektoru nefinansijskih preduzeća može se ocijeniti

²⁴ Odredbe Odluke o privremenim mjerama za ublažavanje rizika rasta kamatnih stopa u FBiH i RS se primjenjuju do 31.12.2024. godine ("Službene novine Federacije BiH", broj 41/24 i "Službeni glasnik RS", broj 45/24).

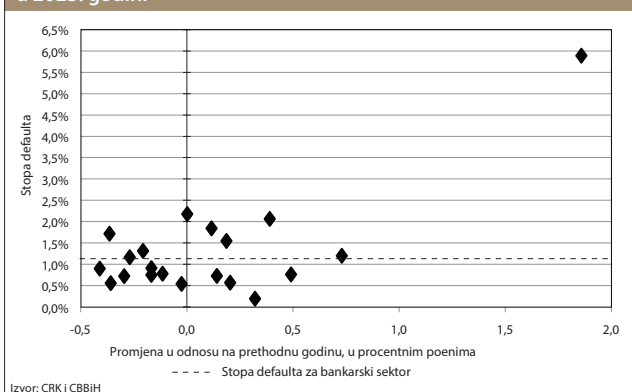
povećanim, te se nešto značajnije pogoršanje kvaliteta kreditnog portfolija i veća stopa defaulta korporativnog sektora može očekivati u srednjoročnom periodu.

Grafikon 5.15: Stopa default-a u sektoru preduzeća, po bankama u 2023. godini

Prosječna stopa defaulta u sektoru stanovništva na kraju 2023. godine iznosi 1,19% i blago se smanjila u odnosu na prethodnu godinu. Promjene na nivou sistema nisu bile značajne, samo se izdvaja jedna manja banka sa relativno visokim učešćem nekvalitetnih u ukupnim kreditima, koja je zabilježila jači intenzitet reklasifikacije u nekvalitetne kredite u 2023. godini (Grafikon 5.16).

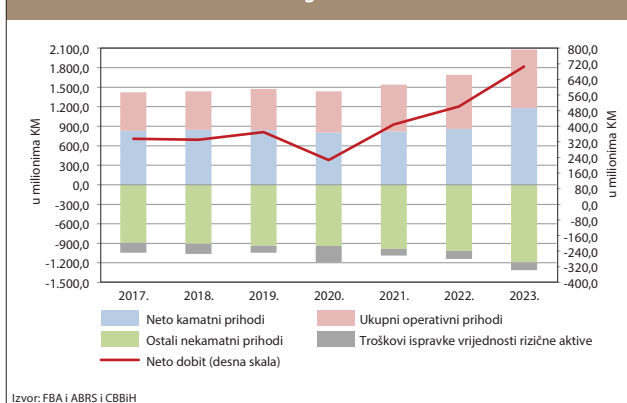
Grafikon 5.16: Stopa defaulta u sektoru stanovništva, po bankama u 2023. godini

Bankarski sektor BiH je u 2023. godini iskazao rekordnu neto dobit i ostvario znatno više stope povrata na prosječnu aktivu i prosječni kapital, iako se njihovo poslovanje odvijalo u relativno nepovoljnom makroekonomskom okruženju. Pod pretpostavkom nastavka rasta kreditne aktivnosti i blagog rasta aktivnih kamatnih stopa, profitabilnost bankarskog sektora ostat će visoka, ali bi pritisak na rast troškova finansiranja i moguće pogoršanje kvaliteta aktive mogli umanjiti zarade banaka u narednom periodu. Bankarski sektor BiH je u 2023. godini iskazao rekordnu neto dobit u iznosu 705,8 miliona KM, viši čak za 41% u odnosu na prethodnu godinu. Rast profitabilnosti banke su ostvarile prvenstveno zahvaljujući rastu kamatnih prihoda, dok su kamatni rashodi ostali gotovo nepromijenjeni u odnosu na prethodnu godinu. Do značajnijeg rasta neto kamatnih prihoda dolazi usljed nastavka rasta kreditne aktivnosti i blagog rasta

kamatnih stopa na kredite stanovništvu i nefinansijskim privatnim preduzećima, kao i nastavka rasta kamatnih prihoda po kamatonosnim računima depozita. Također, zabilježen je nastavak trenda rasta operativnih prihoda. Na rashodovnoj strani je zabilježen pad troškova ispravke vrijednosti rizične aktive, dok su ostali poslovni i direktni troškovi i ukupni operativni rashodi zabilježili rast, što je dovelo do rasta ukupnih nekamatonosnih rashoda (Grafikon 5.17).

Grafikon 5.17: Dobit bankarskog sektora

Sve banke u sistemu su iskazale pozitivan finansijski rezultat, pri čemu je i dalje najveći dio dobiti bankarskog sektora skoncentrisan u nekoliko velikih banaka. Tako su dvije najveće banke ostvarile dobit koja čini 40,2% dobiti čitavog sektora, dok su četiri najprofitabilnije banke generisale 55,1% ukupne neto dobiti bankarskog sektora.

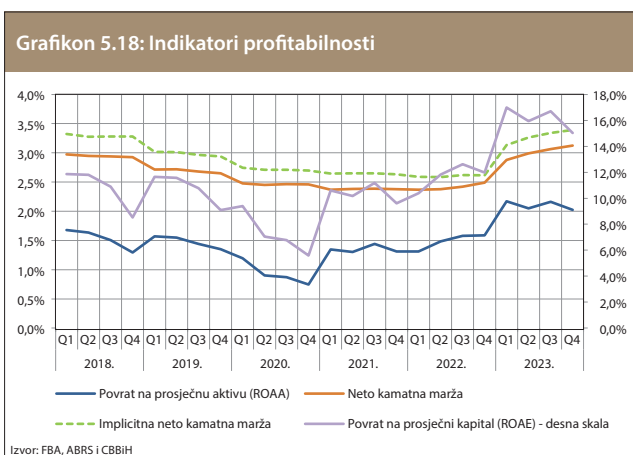
Ukupni kamatni prihodi u 2023. godine iznosili su 1,3 milijarde KM i u odnosu na prethodnu godinu veći su za čak 321,8 miliona KM ili 32,1%. Nastavak rasta aktivnih kamatnih stopa se može očekivati i u narednim kvartalima, što će i dalje pozitivno uticati na profitabilnost bankarskog sektora, a naročito ako ovaj rast ne bude praćen srazmjernim rastom pasivnih kamatnih stopa. Ukupni kamatni prihodi po osnovu kredita su zabilježili porast od 167,8 miliona KM ili 19,3%. Također je zabilježen značajan rast kamatnih prihoda po kamatonosnim računima depozita banaka kod depozitnih institucija (od 82,8 miliona KM), koji se u najvećoj mjeri odnosi na rast prekonočnih i kratkoročnih depozita kod depozitnih institucija u inostranstvu u odnosu na prethodnu godinu, kao i na porast kamatnih stopa na inotržišta.

Ukupni rashodi po kamatama i ostali slični rashodi su iznosili 144,9 miliona KM i veći su za 1,6 miliona KM ili 1,1% u odnosu na prethodnu godinu. Neto kamatni prihodi iznosili su 1,2 milijarde KM i veći su za 320,2 miliona KM ili 37,2% u odnosu na prethodnu godinu.

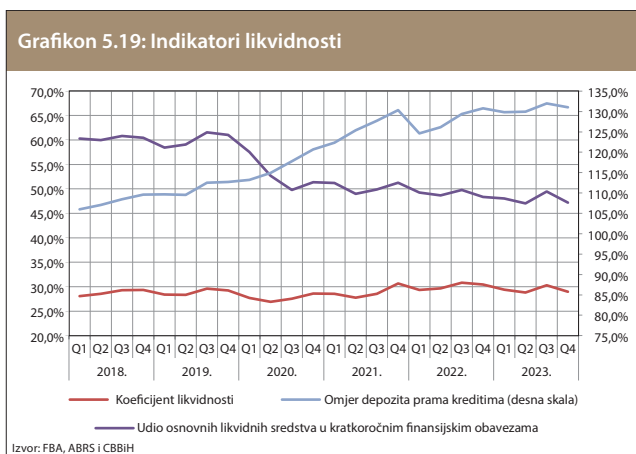
U 2023. godini nastavljen je rast ukupnih operativnih prihoda, ali manjim intenzitetom u odnosu na prethodnu godinu i iznosili su 899,1 miliona KM. Ukupni operativni prihodi su u odnosu na prošlu godinu povećani za 70 miliona KM ili 8,4%. Rast operativnih prihoda banke

su ostvarile u najvećoj mjeri po osnovu povećanja naknada za izvršene usluge i naknada po vanbilansnim poslovima, što značajno doprinosi održavanju visokog nivoa profitabilnosti u sistemu. Udio operativnih prihoda u ukupnom prihodu bankarskog sektora iznosi 40,4% i smanjen je za 4,8 procentnih poena u odnosu na prethodnu godinu.

Indikatori profitabilnosti ROAA i ROAE na kraju četvrtog kvartala 2023. godine iznose 2%, odnosno 15% respektivno i bilježe rast vrijednosti od 0,4, odnosno 3,1 procentnih poena u odnosu na isti period prethodne godine. Znatn rast indikatora profitabilnosti rezultat je više ostvarene dobiti u 2023. godini u odnosu na prethodnu godinu, uz istovremeno postotno znatno manji rast prosječne aktive i prosječnog kapitala (Grafikon 5.18)²⁵.

U 2023. godini vrijednosti indikatora likvidnosti su se zadržale na približno istom nivou u odnosu na prethodnu godinu, te i dalje odražavaju visoku likvidnost bankarskog sektora, što su pokazali i rezultati testova otpornosti na stres likvidnosti. Na kraju 2023. godine likvidna sredstva su činila 29% aktive bankarskog sektora, dok je 47,2% kratkoročne pasive bilo pokriveno likvidnim sredstvima (Grafikon 5.19). Indikator depozita prema kreditima na kraju 2023. godine dostigao je nivo od 131%, te ukazuje da se kreditna aktivnost na domaćem tržištu u potpunosti finansira iz depozita nefinansijskih sektora.

Koeficijent pokriva likvidnosti (LCR) na nivou bankarskog sektora na kraju 2023. godine je iznosio 218,1%. Sve banke su ispunjavale zahtjeve u pogledu LCR-a, a većina značajno iznad propisanoga regulatornog minimuma²⁶. Koeficijent neto stabilnih izvora finansiranja (NSFR) je na kraju 2023. godine iznosio 159,9% i sve banke u sistemu bilježe znatno više vrijednosti indikatora od minimalno propisane koja iznosi 100%.

Rezultati provedene analize o međubankarskim i prekograničnim izloženostima ukazuju na izuzetno nizak rizik od potencijalne zaraze u 2023. godine. Iako ni u prethodnim godinama međubankarske izloženosti nisu bile značajne, prema podacima sa kraja 2023. godine međusobne izloženosti domaćih komercijalnih banaka dodatno su smanjene u odnosu na kraj prethodne godine, kako po ukupnom iznosu izloženosti²⁷, tako i prema broju međusobnih veza među bankama. Samim tim rizici međubankarske zaraze usljed prelijevanja sistemskih rizika među bankama su dodatno smanjeni. Analiza prekogranične povezanosti prema podacima za kraj 2023. godine je ukazala da veći rizik zaraze proizlazi iz prekograničnih izloženosti nego usljed izloženosti na domaćem međubankarskom tržištu. S obzirom na to da bankarskim sektorom u BiH dominiraju banke u većinskom stranom vlasništvu, nalazi ove analize su potvrdili njihovu značajnu prekograničnu izloženost i ovisnost prvenstveno o matičnim bankarskim grupacijama. Poredeći nalaze mrežne analize sa nalazima analize provedene na osnovu podataka na dan 31.12.2022., primjetna je nešto veća ukupna izloženost bh. bankarskog sektora prema inostranstvu, a najveće izloženosti bh. banaka postoje prema Njemačkoj, Austriji i Italiji. Indirektni efekti zaraze nisu evidentirani zahvaljujući malim međubankarskim izloženostima i dobroj kapitalizovanosti svih komercijalnih banaka u BiH.

²⁵ Implicitna neto kamatna marža predstavlja omjer neto kamatnih prihoda i prosječne kamatonosne aktive. Prosječna kamatonosna aktiva na kraju četvrtog kvartala izračunata je kao prosjek stanja kamatonosne aktive na kraju četvrtog kvartala prethodne godine i četvrtog kvartala tekuće godine

²⁶ U skladu sa Odlukom o upravljanju rizikom likvidnosti banka ("Službene novine FBiH", br. 39/21) i Odlukom o upravljanju rizikom likvidnosti ("Službeni glasnik RS", br. 62/21) minimalni koeficijent pokriva likvidnosti iznosi 100%.

²⁷ Ukupne međubankarske izloženosti komercijalnih banaka u BiH na dan 31.12.2023. godine su iznosile 23,3 miliona KM, što je za 55,3% manja vrijednost u odnosu na kraj 2022. godine.

Tekstni okvir 4: Testovi na stres solventnosti

Testiranje otpornosti bankarskog sektora u BiH na stres pokazuje da su banke na postojećem nivou kapitalizovanosti sposobne podnijeti materijalizaciju rizika, čak i u jačem ekstremnom scenariju, pri čemu bi se i u vremenskom horizontu testiranja na stres od naredne tri godine kapitalizovanost na nivou sektora zadržala znatno iznad regulatornih zahtjeva, što podrazumijeva minimalnu stopu adekvatnosti kapitala od 12% te dodatni zaštitni sloj za očuvanje kapitala u iznosu od 2,5% ukupnog iznosa izloženosti riziku. U ovogodišnje testiranje na stres uključeni su i dodatni kapitalni zahtjevi iz Stuba 2 koji su za svaku pojedinačnu banku utvrđeni u okviru supervizorskog pregleda i procjene pojedinačnih banaka (SREP).

Testiranje otpornosti na stres u periodu od 2024. do 2026. godine provodi se primjenom tri različita scenarija i to osnovnog i dva ekstremna scenarija. Scenariji i pretpostavke za testiranje na stres postavljeni su na osnovu trenutnih geopolitičkih dešavanja u svijetu, kao i njihovih implikacija po globalnu ekonomiju i ekonomiju u BiH, te očekivanih implikacija po bh. bankarski sektor. Kvantifikacija scenarija obuhvata projekcije makroekonomskih i finansijskih varijabli – kao što su realni BDP, inflacija, kreditni rast, kamatne stope na kredite stanovništvu i preduzećima i cijene nekretnina (Tabela TO 4.1).

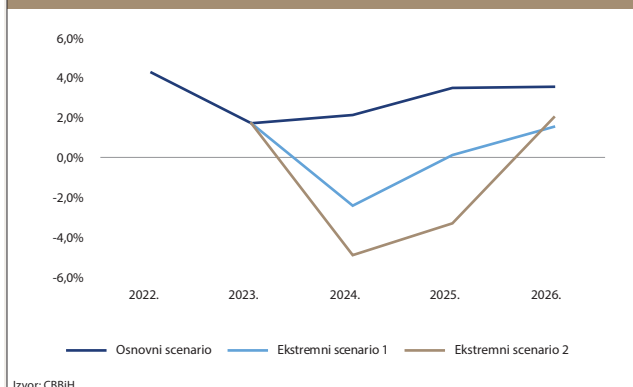
Tabela TO 4.1: Glavne pretpostavke u osnovnom i ekstremnim scenarijima

	2023.	Osnovni scenario			Ekstremni scenario 1			Ekstremni scenario 2		
		2024.	2025.	2026.	2024.	2025.	2026.	2024.	2025.	2026.
Makroekonomska kretanja										
Realni BDP	1,7	2,1	3,5	3,5	-2,4	0,1	1,5	-4,9	-3,3	2,0
Inflacija (%)	6,1	2,9	2,4	2,0	5,4	2,9	2,5	6,1	5,5	3,0
Cijene nekretnina	15,9	2,5	3,3	5,0	-5,3	0,1	2,0	-5,3	-5,8	1,5
Uvjeti na finansijskom tržištu										
Kamatne stope stanovništvo (%)	5,5	6,0	6,5	6,2	6,7	7,6	7,5	7,0	8,2	8,0
Kamatne stope poduzeća (%)	4,1	5,0	5,3	5,0	5,8	6,7	6,5	6,1	7,3	7,0
Kreditni rast stanovništvo	7,4	4,8	4,6	6,0	2,5	2,9	4,5	0,0	1,0	3,5
Kreditni rast poduzeća	6,8	4,3	4,1	4,8	0,0	2,5	4,3	-0,8	1,0	3,2

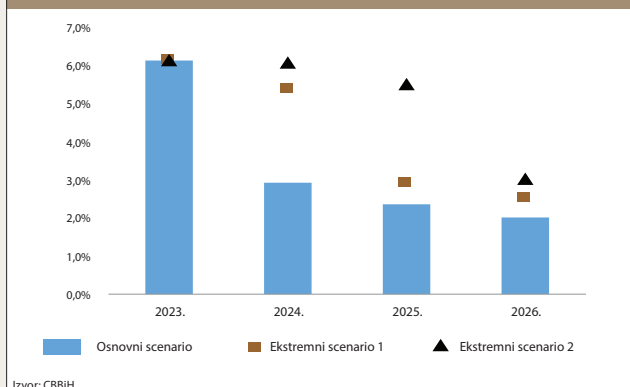
Izvor: CBBiH

Napomena: Podaci za makroekonomska kretanja i kreditni rast predstavljaju godišnju stopu promjene izraženu u procentima

TO 4.1 : Realni rast BDP-a

TO 4.2: Stopa inflacije

Osnovni scenario je baziran na službenim projekcijama CBBiH iz novembra 2023. godine. Prema zvaničnim podacima Agencije za statistiku BiH, ekonomija BiH je prethodnu godinu završila sa skromnim realnim ekonomskim rastom te visokom stopom inflacije (Tabela TO 4.1). U ovom scenariju se za 2024. godinu očekuje nešto viši, ali i dalje skroman ekonomski rast usljed slabe vanjske potražnje i perzistentne inflacije koja umanjuje realnu potrošnju domaćinstava. Do kraja vremenskog horizonta testiranja na stres očekuje se oporavak ekonomske aktivnosti. Privatna potrošnja bi trebala biti ključni pokretač rasta BDP-a, na koju će uz poboljšanje indikatora tržišta rada pozitivno uticati i slabljenje inflatornih pritisaka. Zaoštavanje monetarne politike i podizanje referentnih kamatnih stopa vodećih centralnih banaka odrazit će se i na postepeno povećanje kamatnih stopa u bankarskom sektoru BiH u 2024. i 2025. godini nakon čega se predviđa da će rast biti zaustavljen u posljednjoj godini vremenskog horizonta. Rast kamatnih stopa doprinosit će usporenoj kreditnoj aktivnosti u naredne dvije godine, nakon čega dolazi do postepenog oporavka u 2026. godini. Slaba ponuda na tržištu nekretnina, uz veliku potražnju i rast cijena građevinskih radova, dovest će do nastavka rasta cijena nekretnina u godinama testiranja, ali po znatno nižim stopama u odnosu na protekle dvije godine.

Oba ekstremna scenarija karakterizira naglašen pad ekonomske aktivnosti, te i dalje visoka inflacija u prvom periodu testiranja. Scenariji se razlikuju po trajanju i intenzitetu pretpostavljene recesije, dok su sami pokretači recesivnih kretanja u svojoj osnovi isti za oba scenarija. Naime, blaži ekstremni scenario pokazuje kontrakciju samo u prvoj godini testiranja na stres, dok se u jačem ekstremnom scenariju modelirana recesija proteže tokom prve dvije godine testiranja. Na pad ekonomske aktivnosti u 2024. godini u oba scenarija je uticao pad svih kategorija BDP-a. Pad izvoza je pod uticajem smanjenja potražnje iz inostranstva, odnosno uzrokovan je padom BDP-a glavnih trgovinskih partnera. Negativni šokovi pretpostavljaju se za agregatne investicije kao rezultat rasta domaćih kamatnih stopa, ali i negativne poslovne klime u zemlji i inostranstvu. Lična potrošnja u 2024. je pod uticajem rezistentnih inflatornih pritisaka u prvoj godini testiranja usljed pretpostavki o daljnjem rastu cijena hrane i energenata, ali i sve većem doprinosu rasta temeljne inflacije. Inflacija će prema ekstremnom scenariju 1 značajno usporiti u 2025. godini kao rezultat ukupne ekonomske stabilizacije i izlaska iz recesije, dok će prema ekstremnom scenariju 2 domaće administrativne cijene, uz rast egzogenih cijena, nastaviti bilježiti visoke stope i tokom druge godine testiranja, a značajnije usporavanje se očekuje tek u posljednjoj godini testiranja na stres. Pretpostavljen porast premije rizika zemlje u 2024. godini, zajedno s porastom nekvalitetnih kredita i referentne kamatne stope ECB-a u drugom scenariju, doveo bi do većeg porasta domaćih kamatnih stopa u odnosu na osnovni scenario. Rast kamatnih stopa u oba ekstremna scenarija će trajati do posljednje

godine testiranja kada će uzlazni trend biti zaustavljen. Slijedom negativnih ekonomskih prilika u inostranstvu, te pada domaće realne ekonomske aktivnosti kao i rasta kamatnih stopa stanovništva u narednom periodu, cijene nekretnina u 2024. godini padaju u oba ekstremna scenarija, dok se u jačem ekstremnom scenariju pad cijena nekretnina nastavlja i u 2025. godini, s tim da cijene nekretnina ostaju još uvijek znatno iznad nivoa sa kraja 2021. godine.

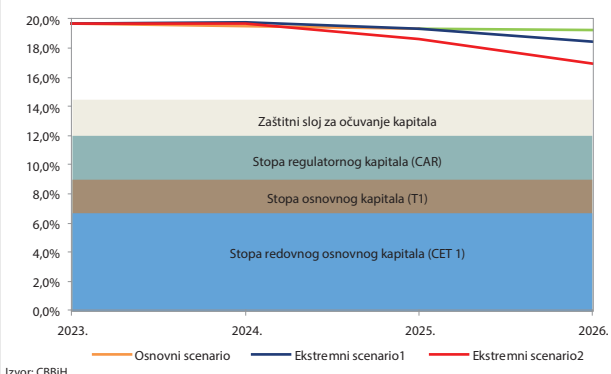
Uticaj testova na stres na stopu adekvatnosti kapitala kvantifikovan je na osnovu početnog stanja na dan 31.12.2023. Bankarski sektor je na kraju 2023. godine pokazao znatno veću otpornost na pretpostavljene šokove u odnosu na prethodnu godinu, prvenstveno zahvaljujući dobrim polaznim pokazateljima poslovanja, uključujući visoku stopu kapitalizovanosti svih banaka u sektoru, poboljšanje kvaliteta aktive, te do sada najveću neto dobit na godišnjem nivou.

U osnovnom scenariju bankarski sektor zadržava visok nivo kapitalizovanosti od 19,2% do kraja vremenskog horizonta testiranja na stres. Sve banke u sistemu bi uspjele zadržati stopu adekvatnosti kapitala iznad regulatornog minimuma od 12% te ispuniti i dodatne kapitalne zahtjeve iz Stuba 2 utvrđene u okviru supervizorskog pregleda i procjene pojedinačnih banaka (SREP). Također, sve banke u sistemu bi uspjele zadržati zaštitni sloj za očuvanje kapitala do kraja vremenskog horizonta testiranja na stres.

U ekstremnom scenariju 1 koji pretpostavlja negativan ekonomski rast u prvoj godini testiranja, te neznatan oporavak ekonomske aktivnosti tek u trećoj godini testiranja, stopa adekvatnosti kapitala na kraju testnog perioda iznosila bi visokih 18,5%. Provedeno testiranje je pokazalo da je bankarski sektor izuzetno otporan na pretpostavljene šokove u spomenutom scenariju, te da bi samo dvije manje banke čije je ukupno učešće u aktivni sistema 2,9%, u slučaju materijalizacije šokova iz ekstremnog scenarija, iskazale potrebu za dokapitalizacijom. Pored spomenutih banaka, još tri banke u sistemu pri apsorpciji pretpostavljenih šokova iscrpljuju viškove kapitala i zadiru u zaštitni sloj za očuvanje kapitala. U slučaju materijalizacije šokova iz ekstremnog scenarija 2 gdje je pretpostavljena snažna kontrakcija ekonomske aktivnosti u prve dvije godine testiranja na stres uz blagi oporavak u trećoj godini, dodatne potrebe za kapitalom na kraju trogodišnjeg testnog perioda iskazalo bi ukupno sedam banaka u sistemu, pri čemu četiri banke ne bi ispunjavale minimalne regulatorne kapitalne zahtjeve na nivou sistema od 12%, dok još tri banke ne bi ispunjavale dodatne kapitalne zahtjeve utvrđene u okviru SREP-a. Ukupna aktiva navedenih banaka na kraju četvrtog kvartala 2023. godine čini 26,8% aktive bankarskog sektora. Pored navedenih banaka koje su iskazale potrebu za dokapitalizacijom, još dvije banke bi u ovom nepovoljnom makroekonomskom scenariju iscrpile akumulisane viškove kapitala, odnosno

njihov zaštitni sloj za očuvanje kapitala²⁸ bio bi narušen. Ukupne dokapitalizacijske potrebe na nivou sistema iznosile bi 107,6 miliona KM što predstavlja 0,2% bruto domaćeg proizvoda iz 2023. godine.

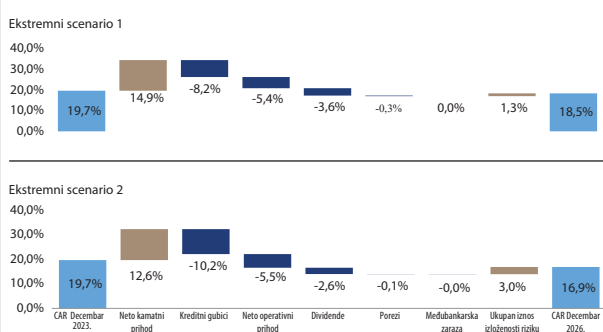
TO 4.3: Stopa adekvatnosti kapitala u osnovnom i dva ekstremna scenarija i minimalni regulatorni kapitalni zahtjevi

Izvor: CBBiH

Na grafikonu TO 4.4 prikazan je doprinos pojedinih pozicija bilansa stanja i uspjeha na promjenu stope adekvatnosti kapitala na sistemskom nivou, kumulativno, u ekstremnim scenarijima, u periodu od kraja 2023. do kraja 2026. godine. Pad kapitalizovanosti bankarskog sektora u oba stresna scenarija prije svega je rezultat povećanih gubitaka po osnovu kreditnog rizika koji proizilaze iz finansijskih stavki aktive, prvenstveno kreditnog portfolija sektora preduzeća i stanovništva. Kapitalizovanost je također pod uticajem smanjenja neto operativnih prihoda u odnosu na kraj 2023. godine. Neto kamatni prihodi sa druge strane imaju ključan pozitivan doprinos u održavanju adekvatnosti kapitala, i to od 14,9% procentnih poena u blažem i 12,6% procentnih poena u jačem ekstremnom scenariju, bez obzira na blago smanjenje do kraja 2026. godine. Također, na kapitalizovanost tokom stresa dodatno djeluje i pretpostavka isplate dividende u sva tri perioda testiranja na stres kao i u sva tri scenarija. Uticaj međubankarske zaraze u sistemu na kapitalizovanost banaka za sada je zanemariv.

TO 4.4: Uticaj pojedinačnih pozicija na CAR u oba ekstremna scenarija

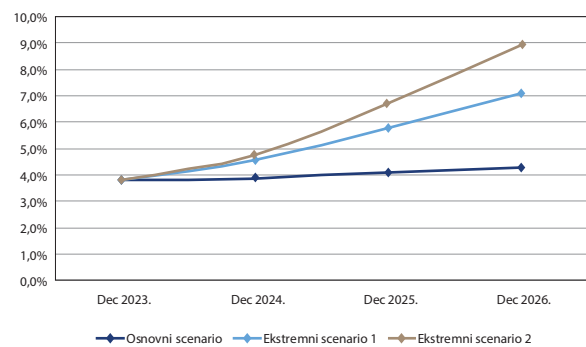

Izvor: CBBiH

²⁸ Prema važećim Odlukama o izračunavanju kapitala banke su obavezne da održavaju zaštitni sloj za očuvanje kapitala u obliku redovnog osnovnog kapitala u iznosu od 2,5% ukupnog iznosa izloženosti riziku. Zaštitni sloj kapitala dodaje se na stopu redovnog osnovnog kapitala od 6,75% i ne može se koristiti za održavanje stope osnovnog i ukupnog kapitala. Održavanje propisanog zaštitnog sloja kapitala uslov je za isplatu dividende za banke.

I pored kontinuiranog smanjenja nivoa NPL u prethodnom periodu, rezultati testova na stres pokazuju da je kvalitet kreditnog portfolija veoma osjetljiv na promjene makroekonomskih uslova, te već u osnovnom scenariju dolazi do blagog pogoršanja kvaliteta kreditnog portfolija u sve tri godine testiranja. U oba ekstremna scenarija očekuje se značajno povećanje nekvalitetnih kredita do kraja vremenskog horizonta testiranja na stres, na što utiče pretpostavljeni snažan rast inflacije, kontrakcija ekonomske aktivnosti i značajan rast kamatnih stopa. Projicirani rast nekvalitetnih potraživanja evidentan je kako u sektoru preduzeća tako i u sektoru stanovništva, s tim što je rast NPL-ova snažniji u sektoru preduzeća, što je rezultat veće osjetljivosti kreditnog portfolija preduzeća na oštar pad ekonomske aktivnosti te rast kamatnih stopa pretpostavljen u oba ekstremna scenarija.

TO 4.5: Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima

Izvor: CBBiH

Tekstni okvir 5: Stres testovi likvidnosti

Na osnovu rezultata testa otpornosti na stres likvidnosti provedenog na bazi podataka za kraj 2023. godine bankarski sektor u BiH, može se ocijeniti otpornim na šokove likvidnosti i šokove na strani izvora finansiranja pretpostavljene u alternativnim scenarijima. Ovakvi rezultati provedenog testiranja na stres prvenstveno su posljedica dobre polazne likvidnosne pozicije svih banaka u sektoru i visokih koeficijenata LCR koji su po bankama na kraju 2023. godine iznosili od 156% do visokih 1320%.

CBBiH počevši od četvrtog kvartala 2021. godine kontinuirano provodi top-down makro stres test likvidnosti, koji je konceptualno utemeljen na podacima o novčanim tokovima svih komercijalnih banaka u sistemu. Izračun likvidnosne pozicije u pretpostavljenim uslovima značajnog stresa u 30-dnevnom vremenskom periodu bazira se na pristupu standardizovane mjere koeficijenta pokrića likvidnosti (LCR). Šokovi u stres testu likvidnosti kalibrirani su korištenjem stručnih procjena u CBBiH u obliku tri alternativna nepovoljna scenarija. Prvi stresni scenario pretpostavlja šok na strani sektora stanovništva i bazira se na historijskom događaju, odnosno globalnoj finansijskoj krizi u periodu 2008–2009, koja je rezultirala kratkoročnim gubitkom povjerenja u bh. bankarski sektor i posljedično povlačenjem značajnog dijela depozita stanovništva.

Drugi stresni scenario predstavlja hipotetsku sistemsku krizu likvidnosti u zemlji, u kojoj bi veći intenzitet stresa izvora finansiranja za banke dolazio iz korporativnog sektora. Treći, kombinovani stresni scenario je ekstremni scenario koji pretpostavlja kombinaciju šokova iz prethodna dva scenarija, s elementima idiosinkratičnih šokova, kao što su velika povlačenja depozita, veća od očekivanih povlačenja odobrenih kreditnih linija, te stresa na finansijskom tržištu koji se ogleda u velikom padu vrijednosti svih vrijednosnih papira koji se drže kao likvidna sredstva. Pretpostavljeni šokovi u ovom scenariju su oko dva do tri puta jači od zahtjeva prema LCR regulativi, a cilj ovakvog scenarija je da se identifikuju i najmanje slabosti likvidnosnih pozicija banaka (Tabela TO 5.1).

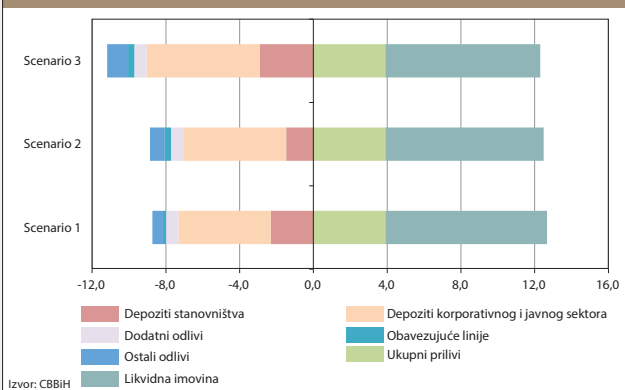
Tabela TO 5.1: Kalibracija scenarija u stres testu likvidnosti

	LCR parametar	Pretpostavke za scenario 1	Pretpostavke za scenario 2	Pretpostavke za scenario 3
Depoziti stanovništva				
depoziti s višim stopama odliva				
kategorija 1	15%	20%	15%	30%
kategorija 2	20%	30%	20%	40%
stabilni depoziti	5%	10%	5%	10%
ostali depoziti stanovništva	10%	15%	10%	20%
Operativni depoziti				
obuhvaćeni sistemom osiguranja				
obuhvaćeni sistemom osiguranja	5%	5%	10%	10%
nisu obuhvaćeni sistemom osiguranja				
nisu obuhvaćeni sistemom osiguranja	25%	25%	30%	35%
Neoperativni depoziti				
obuhvaćeni sistemom osiguranja				
obuhvaćeni sistemom osiguranja	20%	20%	25%	30%
nisu obuhvaćeni sistemom osiguranja				
nisu obuhvaćeni sistemom osiguranja	40%	40%	45%	50%
Oblavezujuće linije				
prema fizičkim licima				
prema fizičkim licima	5%	5%	10%	10%
prema pravnim licima				
prema pravnim licima	10%	10%	20%	20%
prema finansijskim klijentima				
prema finansijskim klijentima	40%	40%	50%	60%
Ostali proizvodi i usluge				
vanbilansne obaveze				
vanbilansne obaveze	5%	5%	10%	15%
neiskorišteni krediti i avansi velikim klijentima				
neiskorišteni krediti i avansi velikim klijentima	10%	10%	20%	30%
kreditne kartice				
kreditne kartice	5%	10%	5%	15%
prekoračenja po računu				
prekoračenja po računu	5%	10%	5%	15%
vanbilansni proizvodi po osnovu finansiranja trgovine				
vanbilansni proizvodi po osnovu finansiranja trgovine	5%	5%	10%	15%
Likvidna imovina nivoa 1				
imovina centralne vlade				
imovina centralne vlade	100%	100%	95%	90%
imovina jedinica regionalne ili lokalne samouprave				
imovina jedinica regionalne ili lokalne samouprave	100%	90%	85%	80%
Likvidna imovina nivoa 2				
dužnički VP privrednih društava				
dužnički VP privrednih društava	50%	50%	30%	25%

Napomena: Odabrane su one pozicije kod kojih su stresni parametri različiti od LCR parametara.

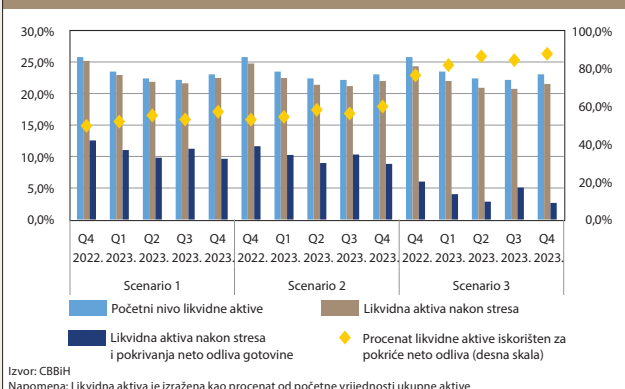
Promjena neto likvidnosnih odliva kroz tri pretpostavljena scenarija rezultat je većih likvidnosnih odliva, dok su ukupni prilivi zadržani na istom nivou u sva tri scenarija. Ukupna vrijednost odliva likvidnih sredstava u različitim scenarijima, kao i promjena u strukturi u smislu kontribucije različitih kategorija odliva na njihovu ukupnu vrijednost razlikuje se po scenarijima, a najveći porast likvidnosnih odliva je pretpostavljen u scenariju 3, što znatno utiče na LCR nakon stresa u ovom scenariju (Grafikon TO 5.1).

Grafikon TO 5.1: Osnovne LCR komponente, Q4 2023.

Na Grafikonu TO 5.2 prikazan je prosječni početni nivo likvidne aktive sa kojim banke ulaze u stres test, a koji na kraju 2023. godine iznosi 23% ukupne aktive bh. bankarskog sektora. Ako kroz periode posmatramo likvidnu aktivu nakon stresa u sva tri opisana scenarija, uočljivo je da vrijednosti zadržavaju neznatno niži nivo u odnosu na početni nivo likvidne aktive, što je u skladu sa pretpostavljenim intenzitetom šoka koji se prvenstveno odražava na pozicije likvidne imovine nivoa 1 koja je i najzastupljenija kod svih banaka u sektoru. Sa druge strane, nivo likvidne imovine nakon stresa i pokrivanja neto odliva gotovine smanjuje se značajno u sva tri pretpostavljena scenarija, što ukazuje na važnost zaštitnog sloja likvidnosti u stresnim uslovima. Procenat iskorištene likvidne imovine za pokriće neto odliva na nivou bh. bankarskog sistema je približno jednak u prva dva scenarija testiranja na stres i iznosi 57,1% i 59,9% respektivno. U trećem kombinovanom scenariju prosječan procenat iskorištene likvidne imovine na nivou sektora iznosio je čak 87,7%, što je i očekivano s obzirom na intenzitet pretpostavljenih šokova u ovom scenariju.

Grafikon TO 5.2: Likvidna aktiva za bankarski sektor

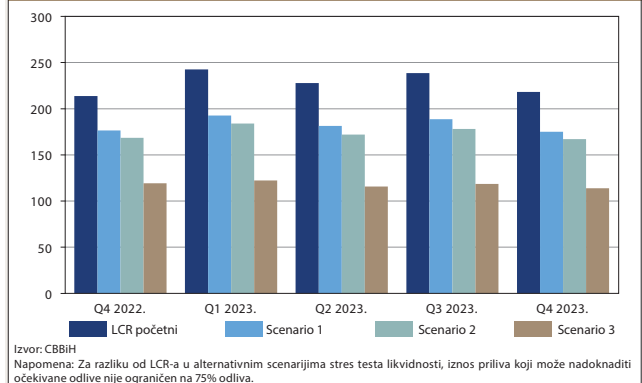

Posmatrajući rezultate testa na stres likvidnosti po pojedinačnim bankama u prva dva pretpostavljena scenarija, sve banke bi uspjele apsorbovati stres likvidnosti i finansiranja u periodu od 30 dana. Ipak potrebno je napomenuti da bi tri banke u prvom, te četiri banke u drugom scenariju iskoristile najveći dio likvidnih sredstava, više od 70%, kako bi pokrile pretpostavljene neto odlive nakon šoka. Prema pretpostavkama iz scenarija 3 četiri

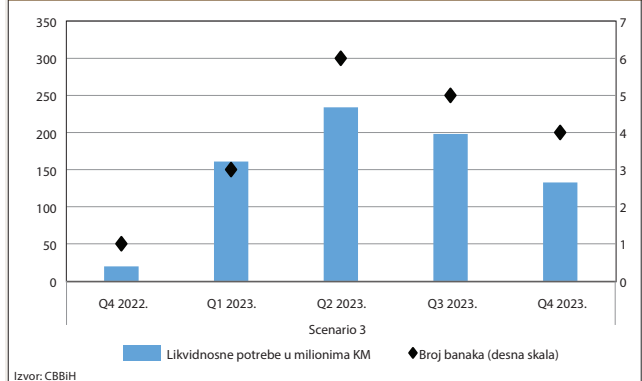
banke ne bi uspješno apsorbovale stres likvidnosti i finansiranja u periodu od 30 dana bez dodatnih likvidnih sredstava, dok bi još četiri banke iscrpile čak preko 90% likvidnih sredstava za pokriće neto odliva. Aktiva četiri banke sa nedostajućim likvidnim sredstvima čini 20,3% ukupne aktive bh. bankarskog sektora, a dvije od četiri spomenute banke spadaju u red većih banaka u pogledu tržišnog učešća po ukupnoj aktivi. S obzirom na to da se radi o izuzetno jakom ekstremnom scenariju u kojem se kombinuju šokovi iz sektora stanovništva i korporativnog sektora, koji su, uz to, jačeg intenziteta nego što su bili pojedinačno u druga dva scenarija, može se smatrati da su banke u najvećoj mjeri dobro apsorbovale pretpostavljene šokove.

Agregirani rezultati testova na stres kroz periode pokazuju da je LCR za bankarski sektor ostao iznad regulatornog minimuma u sva tri scenarija i u svakom od posmatranih kvartalnih testova na stres, a ovaj koeficijent bi nakon pretpostavljenih šokova u scenariju 3 iznosio 114% (Grafikon TO 5.3). Ako posmatramo ukupne potrebe banaka za dodatnim likvidnim sredstvima, koje su banke iskazale samo u scenariju 3, one su znatno veće u poređenju sa posljednjim kvartalom 2022. godine, a veći je i broj banaka koje iskazuju potrebe za likvidnim sredstvima (Grafikon TO 5.4). U poređenju sa prethodnim kvartalom broj banaka sa nedostajućim likvidnim sredstvima u Scenariju 3 je manji za jednu banku, a apsolutni iznos potreba za dodatnim likvidnim sredstvima manji je za 65 miliona u odnosu na prethodni kvartal.

Grafikon TO 5.3: Koeficijent pokriva likvidnosti (LCR) za bankarski sektor

Grafikon TO 5.4: Ukupne potrebe banaka za dodatnim likvidnim sredstvima

5.2 Nebankarski finansijski sektor

Sektor nebankarskih finansijskih institucija ostao je slabo razvijen i manje važan segment finansijskog tržišta. Pojedinačno učešće mikrokreditnog sektora, kao i lizing sektora, u ukupnoj aktivni finansijskih posrednika se blago povećalo, zbog značajnijeg rasta njihove bilansne sume; učešće društava za osiguranje i reosiguranje je ostalo na prošlogodišnjem nivou, dok je jedino udio investicijskih fondova u ukupnoj aktivni zabilježio blagi pad. Na kraju 2023. godine sveukupno učešće nebankarskih institucija u aktivni finansijskih posrednika je blago, neznatno povećano. Međutim, odmak od izrazite bankocentričnosti nije napravljen u zadnje tri godine, te značaj i uloga sektora nebankarskih institucija u cjelini nije osjetnije porasla (Tabela 5.1). Uz izraženiji rast bilansne sume, u mikrokreditnom sektoru zabilježen je i rast indikatora profitabilnosti. Iako je i u lizing sektoru ostvaren značajan rast ukupne aktive, istovremeno je zabilježeno smanjenje profitabilnosti, usljed snažnog povećanja troška kamate na pozajmljena sredstva, koja su većinom ugovorena uz promjenjivu kamatnu stopu vezanu za EURIBOR. Najveći i najznačajniji segment nebankarskog finansijskoga sektora ostala su društva za osiguranje i reosiguranje, koja bilježe umjeren rast poslovanja mjeren povećanjem obračunatih premija u obje kategorije osiguranja, životnog i neživotnog. U 2023. godini, usljed većeg zaduženja entitetskih vlada, došlo je do značajnijeg povećanja prometa na primarnom tržištu obje bh. berze, dok u ostalim segmentima tržišta kapitala na obje berze nije bilo značajnijih uticaja na rast prometa u odnosu na prethodnu godinu.

Poslovanje mikrokreditnog sektora u 2023. godini karakteriše: značajniji rast aktive, rast bruto kreditnih plasmana, rast kapitala, smanjenje vrijednosti kredita u kašnjenju, te rast profitabilnosti. Na kraju 2023. godine u BiH je poslovalo 28 mikrokreditnih organizacija (MKO), od čega 17 mikrokreditnih društava (MKD) i 11 mikrokreditnih fondacija (MKF). Ukupna aktiva mikrokreditnog sektora na kraju 2023. godine veća je za 13,9% u odnosu na 2022. godinu, dok su krediti zabilježili rast od 15,9% (Tabela 5.2). Od ukupnog iznosa mikrokredita, 97% je plasirano fizičkim licima, pri čemu je i dalje primarno finansiranje sektora poljoprivrede (25,4%), zatim stambenih potreba (20,8%), te sektora uslužnih djelatnosti (8,5%). Krediti odobreni svim ostalim sektorima učestvuju sa 42,3% u ukupnim kreditima plasiranim fizičkim licima.

Tabela 5.2: Pojednostavljeni bilans stanja mikrokreditnih organizacija (u milionima KM)

	Aktiva		Pasiva	
	2022.	2023.	2022.	2023.
Novčana sredstva i plasmani drugim bankama	97,3	88,5		
Kreditni	1.056,2	1.223,6	Obaveze po uzetim kreditima	667,8 771,7
Rezerve za kreditne gubitke	-11,5	-12,5	Ostale obaveze	72,9 83,6
Ostala aktiva	126,7	145,6	Kapital	528,1 589,9
UKUPNO	1.268,7	1.445,2	UKUPNO	1.268,7 1.445,2

Izvor: FBA i ABRs, CBBiH

Na kraju 2023. godine krediti koji u otplati kasne duže od jednog dana imaju učešće od 0,7% u ukupnim kreditima, te je njihovo učešće zadržano na nivou prethodne godinu. Rezerve za pokriće kreditnih gubitaka na nivou sektora iznosile su 12,5 miliona KM. Posmatrajući strukturu pasive, obaveze po uzetim kreditima predstavljaju osnovni izvor sredstava MKO i bilježe rast od 15,6% u odnosu na prethodnu godinu. U ročnoj strukturi mikrokreditnog portfolija, najveće učešće imaju dugoročni mikrokrediti sa 95,4%. Nakon što je u 2020. godini značajno poboljšana ročna struktura izvora sredstava kada je većina kratkoročnih obaveza po uzetim kreditima mikrokreditnih organizacija iz FBiH zamijenjena sa dugoročnim kreditima, isti trend je nastavljen u narednim godinama, uključujući i 2023. godinu. Ukupni kapital sektora na kraju 2023. godine iznosi 590 miliona KM i bilježi povećanje od 11,7% u odnosu na prethodnu godinu. U strukturi kapitala MKO sektora, kapital mikrokreditnih fondacija čini 54,7%, dok se na kapital mikrokreditnih društava odnosi 45,3% ukupnog kapitala sektora. U 2023. godini kapital mikrokreditnih fondacija i društava rastao je za 8,6% i 15,4% respektivno. Osnovni izvor kapitala MKF predstavlja višak prihoda nad rashodima, koji je na kraju godine iznosio 268,8 miliona KM, odnosno 83,4% ukupnog kapitala fondacija. Slično, kao i u slučaju MKF dominantan uticaj na rast kapitala mikrokreditnih društava imao je rast ostvarene dobiti u toku godine, tako da na kraju 2023. neraspoređena dobit čini 47,9% ukupnog kapitala MKD, dok osnovni kapital sudjeluje sa 47,2% u strukturi kapitala mikrokreditnih društava.

Mikrokreditni sektor je u 2023. godini ostvario pozitivan finansijski rezultat u visini od 70,7 miliona KM, što predstavlja povećanje za 89,5% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupni prihodi iznosili su 264,8 miliona KM, te su u poređenju sa prethodnom godinom viši za 25,7%. Posmatrajući strukturu prihoda MKO, kamatni prihodi su i dalje dominantan izvor prihoda sektora, te je zahvaljujući rastu kreditne aktivnosti ostvaren rast prihoda po osnovu kamata i naknada za 20,7% u 2023. godini.

Prosječna ponderirana efektivna kamatna stopa na ukupne mikrokredite u FBiH u 2023. godini je iznosila 22,76%, a u RS-u 30,66%. Kamatne stope u mikrokreditnom sektoru oba entiteta kretale su se na približno istim nivoima do kraja 2020. godine. Međutim, od prvog kvartala 2021. godine bilježi se značajni rast prosječnih kamatnih stopa u Republici Srpskoj (RS), usljed kontinuiranog povećanja prosječnih stopa na kratkoročne kredite veoma malih iznosa (do 400 KM), te su kamatne stope na relativno višem nivou zadržane tokom 2022. godine. Ukupni rashodi mikrokreditnog sektora iznosili su 189 miliona KM i zabilježili su povećanje od 11% u odnosu na prethodnu godinu. Najsnažniji uticaj na rast ukupnih rashoda imao je rast operativnih rashoda koji su bili veći za 11,3% u odnosu na prethodnu godinu.

U 2023. godini obim poslovanja u sektoru lizinga ostao je vrlo skroman, te je i pored ostvarenog rasta bilansne sume, udio ovog sektora u aktivni finansijskih posrednika i dalje izrazito nizak. Na kraju 2023. godine dozvolu za rad imala su četiri lizing društva, te je u odnosu na kraj prethodne godine broj lizing društava isti. Ukupna aktiva lizing sektora iznosila je 525,3 miliona KM i zabilježila je rast od 20,2% u odnosu na prethodnu godinu. Na finansijski lizing odnosi se 83,2% vrijednosti ugovora o lizingu, a na poslove operativnog lizinga preostalih 16,8%. Vrijednost novozaključenih ugovora finansijskog i operativnog lizinga u 2023. iznosila je 340 miliona KM, što je za 28,4% više u odnosu na prethodnu godinu. Sektor lizinga je na kraju 2023. godine ostvario pozitivan finansijski rezultat u iznosu od 6,5 miliona KM, međutim isti predstavlja smanjenje u iznosu 2,3 miliona KM u odnosu na prethodnu godinu. Na smanjenje profitabilnosti u 2023. godini u sektoru lizinga najviše je uticalo značajno povećanje kamate na pozajmljena sredstva u iznosu 13,3 miliona KM, odnosno navedena stavka je povećana za 209,6% u odnosu na prethodnu godinu. U skladu sa objavljenom Informacijom o subjektima bankarskog sistema FBiH sa stanjem na dan 31.12.2023. godine, sva lizing društva su iskazala značajno povećanje troška kamate na pozajmljena sredstva u 2023. godini, međutim najviše je doprinijelo povećanje ove stavke za 190,5% kod jednog lizing društva koje ima 44,5% učešća u bilansnoj poziciji. Zaduženja lizing društava bila su većinski ugovorno vezana za 6M i 3M EURIBOR (80–95% izvora finansiranja) i zbog navedenog je došlo do značajnog porasta rashoda po osnovu korištenih kredita. Operativni rashodi su povećani za 4,5 miliona KM, odnosno za 14,9% u odnosu na prethodnu godinu.

Ukupno prihodi lizing društava su povećani za 16 miliona KM, što predstavlja povećanje za 16% u odnosu na prethodnu godinu. U odnosu na isti period prethodne godine zabilježeno je povećanje učešća prihoda od kamata i sličnih prihoda lizing sektora u ukupnim приходima, uz istovremeno smanjenje učešća operativnih prihoda u ukupnim приходima lizing sektora. Zbog rasta 6M i 3M EURIBOR-a, a usljed promjene monetarne politike na nivou EU i primjene zaštitnih mehanizama

radi stabilizacije rasta inflacije, izvori finansiranja lizing društava, odnosno cijena, porasla je u skladu sa trendom rasta stope EURIBOR-a. Stoga je povećanje prihoda u 2023. godine u odnosu na isti period prethodne godine najvećim dijelom posljedica usklađenja kamata sa 6M i 3M EURIBOR-om, uzimajući u obzir da većinu portfolija lizing društava čine ugovori koji su vezani za ove stope. Sektor lizinga u BiH je veoma slabo razvijen i nedovoljno iskorišten, a osnovne aktivnosti ovog sektora i dalje predstavljaju određeni vid zamjene klasičnih bankarskih kredita, u najvećoj mjeri pravnim licima, imajući u vidu da je finansiranje putem lizinga za stanovništvo nepovoljnije u odnosu na kreditne plasmane banaka zbog obaveze plaćanja PDV-a na kamatu.

Na tržištu osiguranja je došlo do porasta aktivnosti poredeći sa prethodnom godinom. U 2023. godine u BiH je poslovalo 24 društava za osiguranje i jedno društvo za reosiguranje. Trend rasta premije osiguranja iz prethodnih godina (sa izuzetkom 2020. godine) je nastavljen, a ukupna obračunata premija iznosila je 984 miliona KM, te je u odnosu na prethodnu godinu zabilježila rast od 11,7%, dok udio premije u ukupnom BDP-u iznosi 2,0%. Od ukupne obračunate premije, na neživotna osiguranja se odnosi 79,7%.

Slaba zastupljenost dobrovoljnih vrsta osiguranja i dalje predstavlja ključnu slabost i limitirajući faktor razvoja tržišta osiguranja u BiH. Najznačajniji udio u ukupnoj premiji osiguranja i dalje ima osiguranje od automobilske odgovornosti (48,9%). Rast je zabilježen u svim kategorijama neživotnog osiguranja. Obračunata premija na životna osiguranja je iznosila 199,5 miliona KM i zabilježila je porast od 6% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupne bruto isplaćene štete iznose 429,4 miliona KM i čine 43,6% ukupne obračunate premije.

U 2023. godini dozvolu za rad su imala 33 investicijska fonda, od čega 18 u FBiH i 15 u RS. Od ukupno 33 investicijska fonda, 22 su otvoreni investicijski fondovi, dok su 11 fondova zatvoreni investicijski fondovi. Ukupna vrijednost neto imovine investicijskih fondova na kraju 2023. godine iznosila je 1,04 milijardi KM i manja je za 27,7 miliona KM ili 2,6% u odnosu na kraj prethodne godine.

Ukupan promet na bh. berzama je značajnije povećan u 2023. godini, s obzirom na to da su se vlade kao glavni pokretači aktivnosti na primarnom tržištu dužničkih instrumenata više zaduživale. Ukupan promet na BiH berzama iznosio je 1,48 milijardi KM, i u odnosu na isti period prethodne godine bilježi značajan rast od 37,7%. Povećanje prometa zabilježeno je na obje domaće berze, ali je snažniji rast ostvaren na BLSE u odnosu na SASE. Od ukupnog prometa na Sarajevskoj berzi (SASE) ostvareno je 421,9 miliona KM, odnosno 28,6%, dok je promet na Banjalučkoj berzi (BLSE) iznosio čak 1,05 milijardi KM ili 71,4%, što je prvi put u historiji ove berze da je viši od milijardu KM. Od ostvarenog

ukupnog prometa na BLSE na javne ponude se odnosi 84,2%, što je najviše posljedica emisija obveznica i trezorskih zapisa RS. Koristeći infrastrukturu Sarajevske berze u 2023. godini okončano je 13 javnih ponuda, u ukupnom iznosu od 387,8 miliona KM, odnosno na javne ponude se odnosi 91,9%, što je rezultat emisije obveznica i trezorskih zapisa FBiH.

Ukupna tržišna kapitalizacija u BiH na kraju 2023. godine iznosi 11,67 milijardi KM i u odnosu na prethodnu godinu veća je za 8,8%. Povećanje tržišne kapitalizacije na SASE iznosilo je 469,6 miliona KM (7,8%), dok je povećanje tržišne kapitalizacije na BLSE iznosilo 478,7 miliona KM (10,1%) u odnosu na kraj 2022. godine. U ostalim segmentima tržišta kapitala na obje berze nije bilo značajnijih uticaja na rast prometa u odnosu na prethodnu godinu.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

FINANSIJSKA
INFRASTRUKTURA

6. FINANSIJSKA INFRASTRUKTURA

6.1. Platni sistemi

U skladu sa svojom zakonskom obavezom CBBiH je i u 2023. godini nastavila uspješno podržavati i unapređivati funkcije platnog prometa putem savremenih obračunskih i platnih sistema za izvršavanje međubankarskih transakcija. Platni promet se odvijao neometano kroz sisteme žirokliringa i bruto poravnanja u realnom vremenu (RTGS). Održavani su Centralni registar kredita (CRK) i Jedinstveni registar računa poslovnih subjekata (JRRPS), a realizacija transakcija putem međunarodnog kliringa plaćanja sa inostranstvom se odvijala nesmetano. Od 2019. godine žirokliring sistem usklađen je sa načinom rada u EU, čime je ostvaren jedan od preduslova za integraciju platnih sistema CBBiH u platne sisteme u EU.

U toku 2023. godine zabilježen je rast broja transakcija i ukupne vrijednosti svih transakcija kroz platne sisteme žirokliringa i RTGS-a. Ukupna vrijednost međubankarskih transakcija u platnom prometu u 2023. godini veća je za 11,8%. Ukupan broj transakcija je veći za 2,3% u odnosu na prethodnu godinu. Prvih deset banaka u BiH po obimu transakcija je u 2023. godini učestvovalo u ukupnom broju RTGS i žirokliring međubankarskih transakcija sa 78,49%, što predstavlja povećanje za 3,25% u odnosu na prethodnu godinu. Također povećano je i učešće prvih deset banaka u ukupnoj vrijednosti transakcija sa 74,55% u 2022. godini na 76,24% u 2023. godini.

Tabela 6.1: Transakcije u međubankarskom platnom prometu

Godina	Ukupan broj transakcija, u milionima	Ukupan promet, milioni KM	Prosječni dnevni promet, milioni KM	BDP/ prosječan dnevni promet
2009.	29,0	64.458	251,8	95
2010.	31,8	67.779	263,7	94
2011.	32,5	76.653	298,3	87
2012.	33,8	81.533	318,5	81
2013.	35,8	76.605	298,1	88
2014.	37,9	87.859	341,9	79
2015.	39,1	85.106	326,1	87
2016.	40,0	88.380	338,6	86
2017.	41,1	96.243	370,2	85
2018.	42,3	102.670	393,4	83
2019.	43,6	123.046	471,4	74
2020.	43,8	105.132	398,2	85
2021.	48,0	122.403	470,8	79
2022.	49,7	145.825	583,3	78
2023.	50,8	163.096	627,3	80

Izvor: CBBiH, BHAS

Povećanje vrijednosti ukupnih transakcija u platnom prometu u 2023. godini i brža cirkulacija novca dovela je do smanjenja broja dana koji su potrebni da bi se izvršile transakcije u vrijednosti godišnjeg nominalnog BDP (Tabela 6.1.). Broj unutarbankarskih transakcija je povećan za 6,7%, a međubankarskih za 2,3% u odnosu na isti period prošle godine, a unutarbankarske transakcije su i dalje dominantne u ukupnom broju transakcija (62,7 miliona transakcija). Vrijednost unutarbankarskih transakcija u 2023. godini je iznosila 142,02 milijardi KM, dok je vrijednost međubankarskih transakcija iznosila 163,10 milijardi KM.

U Tabeli 6.2. prikazane su vrijednosti Herfindahl-Hirschmanovog indeksa (HHI)²⁹ koji ilustruje koncentraciju ukupnog broja i vrijednosti međubankarskih transakcija u platnom prometu za 10 banaka sa najvećim učešćem u oba platna sistema (žirokliring i RTGS). Iako se većina međubankarskog platnog prometa odvija između manjeg broja velikih banaka, vrijednosti HHI indeksa ukazuju na umjerenu koncentraciju međubankarskih platnih transakcija i nepostojanje sistemskih rizika u platnim sistemima. Analizirajući koncentraciju međubankarskih platnih transakcija u 10 najvećih banaka, pri čemu se banke iz iste grupacije posmatraju kao jedna banka, indeks koncentracije se samo blago povećava, ali i dalje ukazuje na umjerenu koncentraciju.

Tabela 6.2. Koncentracija transakcija u međubankarskom platnom prometu (HHI)

Period	10 banaka sa najvećim učešćem	
	Broj transakcija	Vrijednost transakcija
Decembar 2009.	1.233	1.413
Decembar 2010.	1.256	1.346
Decembar 2011.	1.230	1.287
Decembar 2012.	1.278	1.295
Decembar 2013.	1.337	1.378
Decembar 2014.	1.350	1.310
Decembar 2015.	1.314	1.305
Decembar 2016.	1.307	1.322
Decembar 2017.	1.320	1.349
Decembar 2018.	1.344	1.335
Decembar 2019.	1.397	1.471
Decembar 2020.	1.352	1.249
Decembar 2021.	1.373	1.264
Decembar 2022.	1.397	1.266
Decembar 2023.	1.411	1.248

Izvor: CBBiH

²⁹ HHI je mjera koncentracije i računa se kao suma kvadrata pojedinačnih učešća u posmatranom segmentu. Indeks ispod 1.000 poena ukazuje na nekonzentrisanost, od 1.000 do 1.800 poena umjerenu, od 1.800 do 2.600 poena na visoku koncentraciju, preko 2.600 se smatra veoma visokom koncentracijom do maksimalnih 10.000 kada je koncentracija monopolaska.

CBBiH je u 2023. godini nastavila održavati Centralni registar kredita fizičkih i pravnih lica (CRK), čime se finansijskim institucijama korisnicima ove baze podataka obezbjeđuju podaci o kreditnoj historiji i trenutnoj zaduženosti njihovih postojećih ili potencijalnih klijenata i na taj način omogućava da kvalitetnije procijene rizike prilikom donošenja odluka o odobravanju plasmana.

CBBiH je također nastavila održavati i Jedinствeni registar računa poslovnih subjekata u BiH u kojem je na kraju 2023. godine bilo evidentirano 261.543 aktivnih i 104.049 blokiranih računa. Nakon nadogradnje sistema krajem 2018. godine, JRRPS sadrži sve račune poslovnih subjekata koji platni promet u BiH obavljaju preko računa otvorenih u bankama i CBBiH. JRRPS prvenstveno koristi komercijalnim bankama, poreznim organima, organima uprave, organima za provođenje zakona te ostalim nivoima vlasti prilikom otkrivanja finansijskih struktura i transakcija koje kompanije i pojedinci mogu iskoristiti na nezakonit način, npr. za izbjegavanje plaćanja poreza, pranje novca i sl. Registar, također pruža informacije svim pravnim i fizičkim licima koja naplatu svojih potraživanja moraju tražiti prinudnim putem preko ovlaštenih institucija.

Međunarodni kliring plaćanja između banaka iz BiH i Republike Srbije nastavljen je i u 2023. godini, te je kroz sistem izvršeno ukupno 11.655 platnih naloga čija je vrijednost bila 221,3 miliona eura što ukazuje na aktivno korištenje ove platforme za poravnanje platnih transakcija.

6.2. Regulatorni okvir

U skladu sa nastavkom harmonizacije regulatornog okvira sa EU, CBBiH aktivno radi na projektu modernizacije platnih sistema koji finansira Evropska komisija, a realizuje Svjetska banka sa ciljem pridruživanja Jedinствenom području plaćanja u eurima – SEPA (engl. Single European Payment Area - SEPA). Proces pridruživanja SEPA području i uvezivanje sa platnim sistemima EU od suštinskog je značaja za dalji razvoj platnih sistema, te za ekonomiju BiH uopšte, s obzirom na to da SEPA aranžman trenutno obuhvata 36 zemalja, a više od 80% uvožno-izvoznih transakcija BiH realizuje se upravo sa zemljama iz SEPA područja. U tom smislu, CBBiH je pokrenula mehanizam koordinacije u kojem učestvuju entitetska ministarstva finansija, entitetske agencije za bankarstvo, Udruženje banaka BiH, a sve u cilju pridruživanja BiH SEPA-i. Ulazak u SEPA područje može značajno uticati na povećanje digitalnih plaćanja i smanjenje upotrebe neformalnih kanala plaćanja, čime se doprinosi ekonomskom razvoju domaće ekonomije i bližoj integraciji sa evropskim tržištem.

U februaru 2024. godine usvojen je novi Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorističkih aktivnosti u BiH, koji je inoviran u odnosu na prethodni i u kojem su definisane radnje i postupci u finansijskom

i nefinansijskom sektoru koje se preduzimaju s ciljem sprečavanja i otkrivanja pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti na osnovu procjene rizika³⁰. Usvajanjem ovog Zakona, BiH je ispunila jedan od zahtjeva za pristup otvaranja pregovora sa EU i na taj način spriječila mogućnost negativnog izvještaja Komiteta eksperata za procjenu mjera protiv pranja novca i finansiranja terorizma (MONEYVAL).

U cilju identifikacije rizika od pranja novca u finansijskom sektoru, entitetske agencije za bankarstvo donijele su Odluku o upravljanju rizikom od pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u BiH³¹. Odlukama se propisuju pravila organizacije, upravljanje i odgovornost organa, postupak procjene rizika cjelokupnog poslovanja i pojedinačne procjene rizika, način provođenja mjera identifikacije i praćenja transakcija i aktivnosti klijenta, kao i upravljanje izdvojenim ili posebnim rizicima koji su karakteristični za poslovni model, proizvode ili usluge obveznika. Pored navedenih odluka, obje agencije su objavile Smjernice za analizu i procjenu rizika od pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u BiH³², kojima usmjeravaju bankarski sektor i druge davaoce platnih usluga, u pogledu utvrđivanja, mjerenja, upravljanja rizikom od pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.

U toku 2023. godine među značajnijim aktivnostima u regulisanju poslovanja bankarskog sektora u BiH izdvajaju se aktivnosti agencija za bankarstvo na uspostavljanju regulatornih propisa iz oblasti upravljanja okolišnim, socijalnim i rizicima klimatskih promjena – ESG (engl. Environmental, Social and Governance), koje predstavljaju značajan korak u usklađivanju sa supervizorskim trendovima iz EU u pogledu upravljanja rizicima. Shodno tome, u februaru 2023. godine entitetske agencije za bankarstvo objavile su Strateški okvir "Prioriteti o upravljanju i nadzoru rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima u bankarskom sektoru za period 2023–2025. godine". Cilj izrade ovih dokumenta jeste utvrđivanje konkretnih mjera koje će se provesti u onim oblastima koje obuhvataju regulatorne mjere, procjenu rizika, nadzor, kao i međunarodnu saradnju u periodu 2023–2025. godine. Također, agencije za bankarstvo su objavile i Smjernice za upravljanje rizicima povezanim sa klimatskim promjenama³³ koje imaju za cilj usmjeriti

³⁰ Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorističkih aktivnosti u BiH ("Službeni glasnik BiH", br.13/24).

³¹ Odluka o upravljanju rizikom od pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u BiH ("Službene novine FBiH", br. 10/24); Odluka o upravljanju rizikom od pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti u BiH ("Službeni glasnik RS", br. 22/24).

³² Smjernice za analizu i procjenu rizika od pranja novca i finansiranje terorističkih aktivnosti u BiH, Agencija za bankarstvo FBiH (broj-01-694/24 od 13.02.2024. godine); Smjernice za analizu i procjenu rizika od pranja novca i finansiranje terorističkih aktivnosti u BiH, Agencija za bankarstvo RS ("Službeni glasnik RS", broj-22/24 od 20.03.2024. godine).

³³ Smjernice za upravljanje rizicima povezanim sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima, Agencije za bankarstvo Federacije BiH juli 2023; Smjernice za upravljanje klimatskim rizicima i rizicima povezanim sa životnom sredinom, Agencije za bankarstvo RS oktobar 2023. godine.

bankarski sektor u pogledu utvrđivanja, mjerenja, upravljanja i kontrole klimatskih i okolišnih rizika. U drugoj polovini 2023. godine potpisan je sporazum o saradnji između Međunarodne finansijske korporacije (IFC) i Udruženja banaka BiH (UBBiH) sa ciljem da se omogućiti bankarskom sektoru integrirani ESG pristup koji se bavi lokalnim temama, uključujući djelotvorno upravljanje okolišnim, socijalnim i rizicima od klimatskih promjena, te objavljivanje informacija i izvještavanje o održivosti, prenošenjem praksi zasnovanih na međunarodno priznatoj metodologiji IFC-a.

Tekstni okvir 6: Identifikacija i upravljanje klimatskim rizicima u finansijskom sektoru

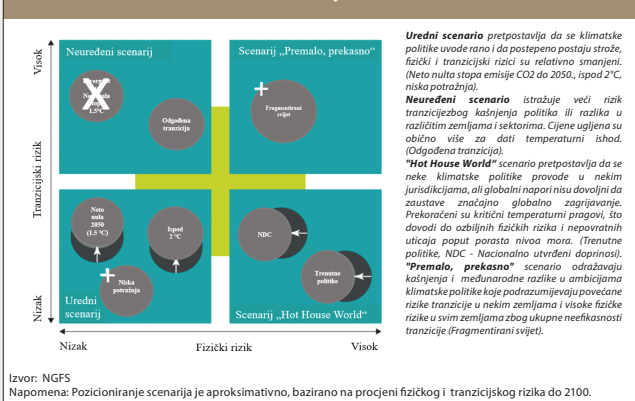
S obzirom na to da su klimatske promjene i tranzicija na zelenu ekonomiju procesi koji imaju veliki uticaj na cjelokupnu privrednu aktivnost, samim tim i na finansijski sistem svake zemlje, rizici povezani sa klimatskim promjenama i okolišni rizici postaju sve relevantniji za banke i ostale finansijske institucije i njihovo poslovno okruženje. Centralne banke i ostale bankarske supervisorske institucije u svijetu prepoznale su važnost uloge finansijskog sektora u izazovima vezanim za klimatske promjene i počele su preduzimati mjere i aktivnosti usmjerene na identifikaciju i upravljanje klimatskim rizicima koji mogu uticati na stabilnost cijena i finansijski sistem, kao i na podršku procesa tranzicije prema niskougljenoj ekonomiji i ozelenjavanju finansijskog sistema.

Veliki broj centralnih banaka i drugih finansijskih i regulatornih institucija usvojio je sveobuhvatne strategije i akcione planove kojima su jasno definisane oblasti i aktivnosti potrebne za implementaciju zadatih ciljeva vezanih za klimatske promjene. ECB je u novembru 2020. objavila dokument Vodič o klimatskim i okolišnim rizicima³⁴, dok je Bazelski komitet za superviziju banaka (BCBS) u junu 2022. godine izdao dokument "Principi djelotvornog upravljanja i nadzora nad klimatskim rizicima"³⁵. Centralne banke i ostale supervisorske institucije u EU objavile su strategije i smjernice o upravljanju klimatskim rizicima, te kontinuirano unapređuju metode za mjerenje izloženosti finansijskih institucija tim rizicima, a jedan od alata kojima se služe jesu analize osjetljivosti i testovi otpornosti na stres.

U cilju da se obezbijedi značajniji globalni odgovor koji je potreban radi ispunjenja ciljeva definisanih Pariškim sporazumom, kao i da se poboljša uloga finansijskog sistema, kako bi upravljali rizicima i mobilisali kapital za zelene investicije, vodeće centralne banke i regulatori su u Parizu 2017. godine osnovali Mrežu centralnih banaka i bankarskih supervizora za ozelenjavanje finansijskog sistema (eng. Network of Central Banks and Supervisors

for Greening the Financial System – NGFS). Članice NGFS³⁶ na dobrovoljnoj osnovi razmjenjuju iskustva i najbolje prakse i pridonose razvoju upravljanja ekološkim i klimatskim rizicima u finansijskom sektoru i mobilizuju finansijsku potporu tranziciji prema održivoj ekonomiji. NGFS je razvila analitički alat, klimatske scenarije koji se koriste u testovima na stres. Od 2020. godine NGFS je svoj okvir klimatskih scenarija prilagodila kroz četiri faze sa namjerom da centralnim bankama i supervizorima na što efikasniji način pomogne istražiti moguće učinke na ekonomiju i finansijski sistem. Na grafikonu TO 6.1 predstavljena je IV faza scenarija koji je NGFS dizajnirala uz pomoć svjetski renomiranih akademskih istraživačkih institucija kako bi se pokrio širok spektar fizičkih i tranzicijskih rizika. Sedam klimatskih scenarija je svrstano u četiri grupe. Horizontalna osa prikazuje intenzitet fizičkih rizika, dok je na vertikalnoj osi prikazan nivo tranzicijskih rizika koji se procjenjuju sve do 2100. godine. U odnosu na prethodnu fazu NGFS okvira na grafikonu TO 6.1 se može uočiti da najnovija, četvrta faza ima dva nova scenarija, te da su pozicije postojećih scenarija korigovane usljed poboljšanja modeliranja fizičkih rizika koji uključuju više vrsta fizičkih rizika i modeliraju se na nivou zemlje umjesto globalno. Zaključak analize je da se povećava potreba za još strožim politikama, bržim tehnološkim napretkom i dubljim promjenama u ponašanju, jer se protekom vremena sužava vremenski okvir u kojem se nastoji ostvariti cilj neto nulte emisije do 2050. godine, što povećava tranzicione rizike za ekonomije širom svijeta.

Grafikon TO 6.1: NGFS okvir scenarija od Faze III do Faze IV

Na grafikonu TO 6.2 je prikazana komparacija scenarija "Nulta neto emisija do 2050." provedenog u fazi III iz 2022. godine i fazi IV klimatskih scenarija iz 2023. godine u kojoj je vidljivo da je zbog kašnjenja u implementaciji klimatskih politika, globalna emisija ugljika u periodu do 2030. godine na većem nivou nego prema projekcijama iz 2022. godine i da će za implementaciju klimatskih politika biti potrebno brže smanjenje emisije ugljika do 2030. godine. Na grafikonu je radi komparacije dodatno prikazana i projekcija emisije ugljena prema scenariju

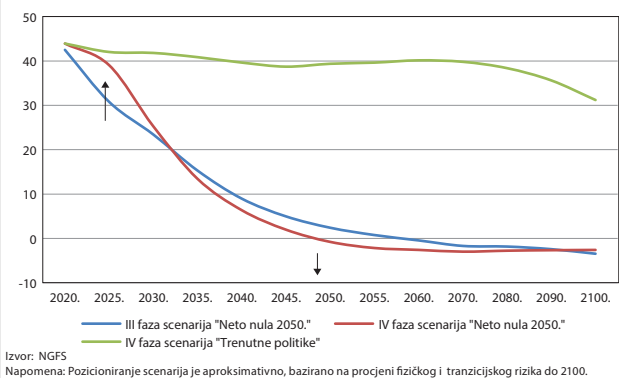
³⁴ "Guide on climate-related and environmental risks", ECB, November 2020.

³⁵ "Principles for the effective management and supervision of climate-related financial risks", June 2022.

³⁶ Mrežu centralnih banaka i bankarskih supervizora čini 138 centralnih banaka i supervisorskih institucija, te 21 posmatrač sa pet kontinenata, a sjedište Mreže se nalazi u Banci Francuske.

“Trenutne politike” koji pokazuje da će u slučaju da na snazi ostanu samo politike koje se trenutno primjenjuju, smanjenje globalne godišnje emisije ugljena biti veoma sporo, odnosno da je efekat trenutnih politika nedovoljno učinkovit.

Grafikon TO 6.2: Godišnje globalne emisije CO₂: 2022. vs 2023. izdanje scenarija NGFS “Neto nula 2050.” i izdanje 2023. scenarija “Trenutne politike”e

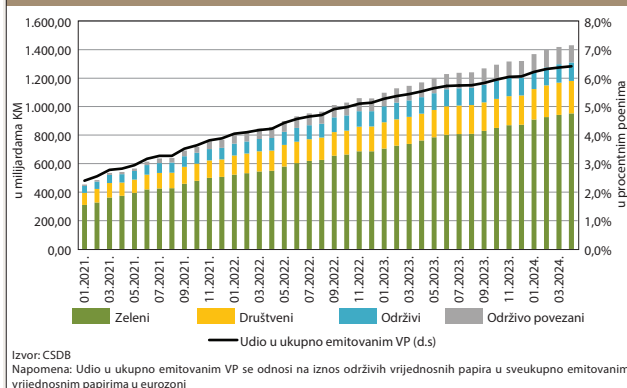

Iako su kroz dosadašnje faze klimatski scenariji napredovali, još uvijek imaju određena ograničenja, pa je tako u modele veoma teško uključiti nelinearne elemente, poput klimatskih prelomnih tačaka. Osim toga, provođenje klimatskih testova za dugi vremenski period je veoma izazovno, te se sve više pažnje počinje posvećivati razvoju analiza koje će pokrivati kraći vremenski horizont, poput perioda od tri do pet godina. Ovakvi kratkoročni scenariji mogu prevladati ograničenja u makroekonomskoj i finansijskoj analizi rizika koja proizilaze iz usredotočenosti na dugoročne odnose između klime i ekonomije, kako je prikazano u trenutnim klimatskim scenarijima NGFS-a, te mogu uključiti makrofinansijske šokove povrh klimatskih šokova i povećati iznenadne efekte i mehanizme pojačanja u kratkoročnom i srednjoročnom periodu. Zbog navedenog NGFS je u septembru 2023. godine objavila konceptualnu bilješku o kratkoročnim klimatskim scenarijima, kako bi informisala javnost o konceptualnom okviru koji odražava razmišljanje NGFS-a o kratkoročnim scenarijima, uz najavu njihove analitičke provedbe u 2024. godini.

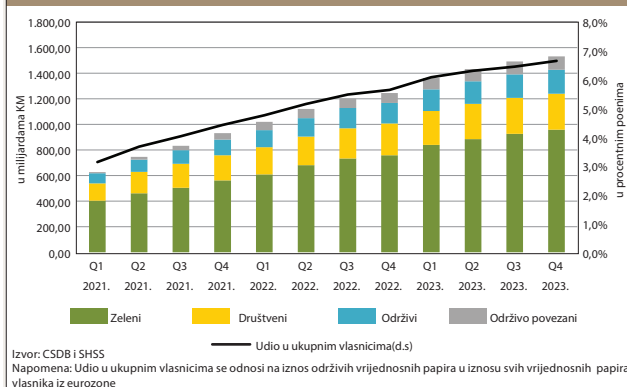
ECB je zajedno sa centralnim bankama država članica EU počela razvijati statističke indikatore za analizu klimatskih promjena. Ova statistika je još uvijek u eksperimentalnoj fazi i dio je šireg klimatskog akcionog plana. Cilj uspostave ovih indikatora je da se pomogne efikasnijem analiziranju klimatskih rizika sa korisnim informacijama za sprovođenje monetarne politike, finansijske stabilnosti i bankarske supervizije, kao i da se pomogne boljem razumijevanju izazova i mogućnosti pri prelasku na zelenu ekonomiju i većoj transparentnosti o pitanjima vezanim za klimu. Statistički indikatori za analizu klimatskih promjena su prvi put objavljeni u januaru 2023. godine u dvije oblasti: “emisija ugljena” i “fizički rizici”, dok su se u novembru 2023. proširili indikatorima o “održivim finansijsima”. Indikatori održivih finansijsa utemeljeni

na dobro utvrđenoj statistici vrijednosnih papira u naprednijoj su fazi razvoja od indikatora koji pokrivaju druge dvije oblasti. Indikatori održivog finansiranja pružaju uvid u izdavanje i držanje dužničkih vrijednosnih papira sa “zelenim” ili “održivim” karakteristikama, po rezidentima u eurozoni. Ovi indikatori daju informacije o prihodu prikupljenom za finansiranje održivih projekata, uključujući i one koji mogu pomoći prelazak na karbonski neutralnu ekonomiju. Iako ovi indikatori ukazuju na rast obima finansiranja i investicija sa “zelenim” i “održivim” karakteristikama, relevantnost i veličina održivog duga u cjelini na tržištu dužničkih vrijednosnih papira činile su svega nešto više od 6% neizmirenih obaveza iznosa svih dužničkih vrijednosnih papira izdatih ili investiranih u eurozoni na kraju 2023. godine. Također može se zaključiti da je u oba slučaja, kako emitovanja tako i investiranja u održive vrijednosne papire u eurozoni, prisutan identičan trend rasta te da primat zadržavaju vrijednosni papiri sa “zelenim” karakteristikama (Grafikon TO 6.3 i Grafikon TO 6.4).

Grafikon TO 6.3: Održivi vrijednosni papiri emitovani u eurozoni

Grafikon TO 6.4: Vlasnici održivih vrijednosnih papira u eurozoni

Indikatori emisije ugljena pokazuju izloženost finansijskog sektora ugovornim stranama sa poslovnim modelima koji intenzivno koriste karbon i karbonski intenzivna portfolija vrijednosnih papira i kredita. Ovi indikatori su od pomoći u evaluaciji sektora doprinoseći finansiranju tranzicije ka karbonski neutralnoj ekonomiji. Indikatori koji mjere izloženost finansijskih institucija fizičkim rizicima procjenjuju uticaj prirodnih katastrofa

izazvanih klimatskim promjenama na učinak kredita finansijskih institucija i portfolija vrijednosnih papira. Izračun ovih indikatora se vrši u nekoliko koraka, prvo kroz identifikaciju rizika prema geografskim lokacijama u rasponu od niskog do visokog rizika, a zatim se rezultati rizika i očekivani gubici obračunavaju za kompanije koje su ugovorne strane finansijskih institucija i agregirano na nivou sektora i zemlje. Kao strategija za smanjenje rizika se uključuju kolaterali i osiguranje koji ograničavaju finansijske posljedice izloženosti fizičkim rizicima.

Klimatske promjene su ozbiljna prijetnja za pojavu prirodnih katastrofa i u BiH, te mogu nanijeti veliku štetu, posebno ekonomskim sektorima poput poljoprivrede i šumarstva, građevinskog sektora, transporta, vodoprivrede, industrije i turizma. Pored ugroženosti od prirodnih katastrofa, ovi sektori su izloženi i tranzicijskim rizicima, s obzirom na to da podliježu novim propisima i obavezama primjene novih međunarodnih tehnoloških standarda.

Prema sažetku ekonomskog i društvenog pregleda Svjetske banke iz 2022. godine³⁷, BiH je suočena sa značajnim rizikom od prirodnih katastrofa uključujući poplave, klizišta, suše, toplotne valove, požare i potrese. Više od 20 procenata kopnenog teritorija podložno je poplavama godišnjim gubicima od približno 1,2 milijarde KM. Nezapamćene padavine u 2014. godini pogodile su oko 25% stanovništva i ozbiljno poremetile ekonomiju, prilikom čega su poplavljena područja u 81 opštini, s posljedicama po radnike zaposlene u poljoprivredi, koji čine 20 procenata ukupne radne snage u zemlji. Poplave uz planinski reljef, zastarjelu infrastrukturu i visoku stopu urbanizacije su također izazvale više od 3000 klizišta, koja utiču na gotovo 15% BDP-a. Do sredine stoljeća zbog klimatskih promjena se očekuje porast temperature i smanjenje godišnje količine padavina, što će za posljedicu imati učestalost suša i povećanjem potražnje za vodom u nekim područjima zemlje. Navedeni fizički rizici će imati efekat na profil rizičnosti bankarskog sektora, te mogu imati značajan uticaj na kreditni, tržišni, operativni i rizik likvidnosti bankarskog sektora. Sa druge strane izloženost bh. bankarskog sektora tranzicijskom riziku također nije zanemariva, s obzirom na izloženosti banaka prema ugljično zavisnim sektorima, prvenstveno kroz izloženosti prema metalo-prerađivačkom sektoru, građevinarstvu, transportu i skladištenju, poljoprivredi i prehrambenoj industriji, te proizvodnji energije iz fosilnih goriva. Analizom strukture kreditnog portfolija na kraju 2023. godine krediti prema navedenim sektorima aproksimativno iznose do jedne četvrtine ukupnih kredita privatnog sektora na nivou BiH.

Bankarski sektor u BiH bi trebao imati važnu ulogu u olakšavanju prelaska na novi model održivog rasta, kao i u minimiziranju uticaja fizičkih i tranzicijskih rizika pravilnim utvrđivanjem i implementacijom u svom okviru rizika. U skladu sa svojim strateškim ciljevima o usklađivanju sa EU regulativom i međunarodnim

principima u svim segmentima supervizije, agencije za bankarstvo u BiH nastoje obezbijediti uslove da banke u BiH budu spremne adekvatno odgovoriti rastućim rizicima koji proizilaze iz klimatskih promjena. Kao jedan od prvih koraka koje su preduzele, agencije su u toku 2023. godine pripremile dokumente o strateškim prioritetima o upravljanju i nadzoru rizika povezanih sa klimatskim promjenama i okolišnim rizicima u bankarskom sektoru za period 2023–2025. godine, kao i smjernice za upravljanje klimatskim i okolišnim rizicima. Agencije za bankarstvo su također izvršile pregled stanja sadašnjih praksi upravljanja klimatskim i okolišnim rizicima u bankarskom sektoru BiH. Analizom je ustanovljeno da su banke u BiH svjesne postojanja navedenih rizika, ali da je napredak u ovom segmentu još uvijek na niskom nivou. Pojedine banke su napravile napredak u procesu uvođenja elemenata okolišnih, socijalnih i upravljačkih rizika (ESG rizici) u svoje poslovanje, dok neke banke tek počinju sa ovim aktivnostima.

Iako BiH još uvijek nema izrađenu taksonomiju kao okvir za utvrđivanje kriterija na osnovu kojih se ekonomska djelatnost definiše kao “zelena” ili “održiva”, bankama je preporučeno da interno razvijaju ove definicije koristeći definicije iz drugih međunarodnih praksi, te da ih primjenjuju na proizvode koje nude svojim klijentima. Na kraju od banka u BiH se očekuje da uzmu u obzir klimatske i okolišne rizike u svim relevantnim fazama odobravanja kredita i upravljanja kreditnim rizikom te da adekvatno izvrše procijene pomenutih rizika korištenjem analiza osjetljivosti i testiranja otpornosti na stres.

Kako bi se ublažili rizici koji dolaze iz makroekonomskog okruženja u okolnostima inflatornih pritisaka praćenih rastom kamatnih stopa na međunarodnom tržištu, obje entitetske agencije za bankarstvo su u drugoj polovini 2022. godine donijele Odluke o privremenim mjerama za ublažavanje rizika od rasta kamatnih stopa u BiH. Osnovni cilj ovih odluka jeste pravovremeno upravljanje kreditnim rizikom, zaštita korisnika finansijskih usluga i očuvanje stabilnosti bankarskog sistema. Primjena navedenih odluka je produžena do 31.12.2024. godine.

Centralna banka BiH u toku 2023. godine donijela je nove propise kojima su implementirane preporuke MMF-a za unapređenje okvira obavezne rezerve, kao jedinog instrumenta monetarne politike koji je na raspolaganju CBBiH. Odluke o dopunama Odluke o utvrđivanju i održavanju obaveznih rezervi i utvrđivanju naknade na iznos rezervi donesene su u skladu sa najboljim praksama centralnih banaka iz regiona i EU sa ciljem maksimiziranja fleksibilnosti i djelotvornosti ovog instrumenta.

Uz diferenciranje osnovice za obračun obavezne rezerve u KM i EUR valuti, te održavanje obavezne rezerve u EUR valuti za deviznu osnovicu, jedan od noviteta okvira obavezne rezerve u odnosu na prethodni jeste i obračun zasnovan na preostalom periodu do dospijeca umjesto na ugovornom dospijecu sredstava u pasivi banaka koja čine osnovu za obračun obavezne rezerve.

³⁷ *Concept Environmental and Social Review Summary Concept Stage, March, 2022.*

Ovom Odlukom se definiše da u prelaznom periodu, od januara do septembra 2024. godine, banke obračunatu obaveznu rezervu u EUR održavaju držanjem 5% obračunate obavezne rezerve u EUR na računu rezervi u EUR, dok se ostatak održava u KM valuti.

Narodna Skupština Republike Srpske je 04.07.2024. godine usvojila Prijedlog Zakona o dopuni Zakona o bankama Republike Srpske³⁸, kojim se utvrđuje da pored komercijalnih banaka, Investiciona-razvojna banka Republike Srpske (IRBRS) može obavljati poslove primanja novčanih depozita ili drugih povratnih sredstava, u skladu sa ovlaštenjima za obavljanje tih poslova utvrđenim zakonom kojim se uređuju njeno osnivanje, pravni status i djelatnost. Također, usvojen je i Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o Investiciono-razvojnoj banci Republike Srpske³⁹, kojim su proširene djelatnosti IRBRS, na način da pored već propisanih djelatnosti banka može obavljati i djelatnosti primanja novčanih depozita i obavljanje platnog prometa. Kao rezultat dopune navedenih zakona, Narodna Skupština Republike Srpske usvojila je i Zakon o dopuni Zakona o unutrašnjem platnom prometu,⁴⁰ kojim je utvrđeno da usluge platnog prometa mogu pružati i društva za izdavanje elektronskog novca, mikroreditna društva u skladu sa dozvolama Agencije za bankarstvo Republike Srpske, kao i IRBRS u skladu sa svojim zakonom i ovlaštenjima kojima se uređuje njegovo poslovanje.

U decembru 2023. godine usvojen je Zakon o elektronskom novcu u Republici Srpskoj. Ovim zakonom uređuju se pojam elektronskog novca, poslovi izdavanja elektronskog novca, izdavaoci elektronskog novca, uslovi za osnivanje, poslovanje i prestanak rada društva za izdavanje elektronskog novca, nadzor nad obavljanjem poslova izdavanja elektronskog novca, te zaštita prava i interesa imalaca elektronskog novca. U toku 2024. godine radi se na implementiranju njegovih odredbi i donošenju relevantnih podzakonskih akata iz te oblasti.

³⁸ "Zakon o dopuni Zakona o bankama Republike Srpske", Službeni glasnik RS, br. 63/24.

³⁹ "Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Investiciono-razvojnoj banci RS", Službeni glasnik RS, br. 63/24.

⁴⁰ "Zakon o dopuni Zakona o unutrašnjem platnom prometu Republike Srpske", Službeni glasnik RS, br. 63/24.

Centralna banka
BOSNE I HERCEGOVINE
Централна банка
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

STATISTIČKI
DODATAK

Tabela A1: Indeks cijena nekretnina (2015=100)

		Sarajevo	Mostar	Zenica	Tuzla	Banja Luka	Bijeljina	Trebinje	UKUPNO
2004.	Q1	58	71	47					60
	Q2	58	70	46					59
	Q3	58	70	47					59
	Q4	59	68	46					60
2005.	Q1	61	66	48					61
	Q2	61	70	47					61
	Q3	63	67	47					62
	Q4	66	70	50					65
2006.	Q1	69	72	53					68
	Q2	74	71	49					71
	Q3	73	70	52					70
	Q4	80	60	55					74
2007.	Q1	87	73	56					83
	Q2	98	76	67					93
	Q3	108	73	72					98
	Q4	117	77	74					105
2008.	Q1	125	85	78	95				112
	Q2	133	82	84	98				119
	Q3	132	83	88	106				120
	Q4	138	87	99	107				126
2009.	Q1	129	104	101	97				120
	Q2	120	101	100	100				114
	Q3	115	105	100	107				112
	Q4	111	104	93	115				109
2010.	Q1	111	100	99	112				108
	Q2	111	110	101	110				110
	Q3	107	104	99	105				106
	Q4	106	106	107	104				106
2011.	Q1	105	107	105	97				105
	Q2	105	103	107	89				103
	Q3	104	98	102	91				102
	Q4	105	104	102	89				103
2012.	Q1	105	112	101	102				106
	Q2	104	101	109	96				103
	Q3	101	104	95	94				100
	Q4	100	101	103	96				100
2013.	Q1	101	108	105	93				102
	Q2	99	109	104	90				100
	Q3	98	105	97	94				99
	Q4	97	109	106	90				99
2014.	Q1	98	104	98	95				99
	Q2	96	102	97	93				97
	Q3	98	94	99	99				98
	Q4	98	96	101	92				98

		Sarajevo	Mostar	Zenica	Tuzla	Banja Luka	Bijeljina	Trebinje	UKUPNO
2015.	Q1	98	101	100	98	93	102	103	98
	Q2	101	99	99	101	109	82	97	101
	Q3	98	103	102	100	101	92	99	100
	Q4	102	97	99	100	101	118	101	101
2016.	Q1	98	94	97	96	96	68	106	97
	Q2	99	97	104	99	102	93	100	100
	Q3	102	114	101	96	106	89	106	104
	Q4	103	113	104	98	106	94	105	105
2017.	Q1	103	110	104	97	100	93	98	102
	Q2	104	96	105	97	98	94	89	100
	Q3	103	104	104	103	98	102	102	102
	Q4	107	93	105	100	96	100	97	102
2018.	Q1	107	103	103	100	100	96	103	104
	Q2	108	110	102	100	98	100	101	105
	Q3	108	104	102	102	98	99	108	105
	Q4	109	106	102	104	100	98	108	106
2019.	Q1	112	105	106	103	104	97	111	108
	Q2	113	110	109	109	97	99	106	109
	Q3	112	109	113	109	97	102	108	108
	Q4	115	108	107	108	100	104	110	111
2020.	Q1	115	109	112	110	95	103	107	111
	Q2	116	122	125	103	101	109	94	113
	Q3	117	113	123	118	100	104	114	114
	Q4	118	106	121	117	96	102	103	113
2021.	Q1	119	112	123	121	103	99	124	116
	Q2	121	117	127	120	109	105	122	118
	Q3	124	113	126	126	112	111	133	121
	Q4	128	107	131	130	113	117	132	125
2022.	Q1	138	114	134	136	128	127	128	133
	Q2	141	123	139	137	126	126	138	136
	Q3	149	127	144	137	133	139	136	142
	Q4	156	129	141	139	143	131	145	148
2023.	160	119	157	157	150	135	158	151	133
	168	125	175	166	143	147	155	158	136
	179	130	178	177	150	150	176	168	143
	180	133	178	184	153	146	194	171	148

Izvor: CBBiH

Tabela A2: Indikatori finansijskog zdravlja

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
Adekvatnost kapitala											
Stopa osnovnog kapitala	15,2	14,3	13,8	15,0	14,8	16,5	17,5	18,1	18,7	18,7	18,7
Stopa regulatornog kapitala	17,8	16,3	14,9	15,8	15,7	17,5	18,0	19,2	19,6	19,6	19,7
Stopa redovnog osnovnog kapitala	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	16,5	17,5	18,1	18,7	18,7	18,7
Stopa finansijske poluge	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	10,5	10,2	10,0	9,9	10,1
NPL umanjeni za rezervisanja prema regulatornom kapitalu	26,4	24,6	24,9	17,6	13,5	11,4	9,6	7,4	7,0	4,7	3,8
Velike izloženosti u odnosu na kapital	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	81,4	83,8	103,3
Kvalitet aktive											
Nekvalitetna aktiva prema ukupnoj aktivi	11,3	10,5	10,0	8,3	7,1	6,2	5,2	3,4	3,2	2,5	2,1
Nekvalitetni krediti prema ukupnim kreditima	15,1	14,2	13,7	11,8	10,0	8,8	7,4	6,1	5,8	4,5	3,8
Rezervisanja za NPL prema nekvalitetnim kreditima	66,7	69,7	71,2	74,4	76,7	77,4	77,0	78,4	78,4	81,4	81,7
Koncentracija kredita prema ekonomskoj djelatnosti	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	73,1	72,0	71,3	71,7	71,2
Profitabilnost											
Povrat na prosječnu aktivu	-0,1	0,8	0,3	1,1	1,4	1,3	1,4	0,7	1,3	1,6	2,0
Povrat na prosječni kapital	-1,2	4,5	0,9	6,2	9,0	8,5	9,1	5,6	9,6	12,0	15,0
Neto prihod od kamata prema ukupnom prihodu	62,3	61,6	62,0	60,4	58,3	58,8	56,8	56,0	59,2	56,6	63,3
Prihod po osnovu trgovanja finansijskim instrumentima prema ukupnom prihodu	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0
Nekamatni rashodi prema ukupnom prihodu	101,2	85,7	94,5	80,7	73,3	74,0	71,0	83,0	60,1	55,7	52,6
Troškovi plata i doprinosa prema nekamatnim rashodima	28,1	32,9	29,2	31,5	32,9	33,2	34,1	29,8	43,8	44,1	42,8
Likvidnost											
Likvidna sredstva prema ukupnim sredstvima	26,2	26,6	26,2	26,9	28,1	29,3	29,2	28,6	30,7	30,5	29,0
Likvidna sredstva prema kratkoročnim finansijskim obavezama	65,9	65,6	61,9	61,6	59,9	60,4	61,0	51,3	51,3	48,4	47,2
Koeficijent pokrića likvidnosti (LCR)	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	216,9	213,8	218,1
Koeficijent neto stabilnih izvora finansiranja (NSFR)	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	168,8	163,5	159,9
Depoziti prema kreditima	87,2	92,4	96,9	101,7	105,1	109,6	112,7	120,7	130,3	130,8	131,0
Kratkoročne finansijske prema ukupnim finansijskim obavezama	47,2	48,1	50,3	52,1	55,7	57,2	56,2	65,4	68,8	72,6	71,1
Devizni rizik											
Indeksirani i krediti u stranim valutama prema ukupnim kreditima	68,8	68,0	67,1	62,6	60,1	56,7	53,9	53,9	50,2	43,3	37,6
Obaveze u stranim valutama prema ukupnim finansijskim obavezama	63,8	62,7	60,3	57,4	55,1	53,3	50,7	48,1	44,4	42,5	41,2
Neto otvorena pozicija	5,7	9,0	8,3	1,6	-0,2	2,1	3,4	4,2	4,0	1,0	1,5
Broj banaka											
	23	23	23	23	23	23	23	23	22	21	21

Izvor: CBBiH

Napomena: Kompilacija FSI za bankarski sektor BiH od četvrtog kvartala 2021. godine bazira se na Vodiču za kompilaciju indikatora finansijskog zdravlja Međunarodnog monetarnog fonda iz 2019. godine. Vrijenosti indikatora su retroaktivno preračunate za sve periode u skladu sa novom metodologijom.

Tabela A3: Pregled ukupne imovine, kredita, depozita i finansijskog rezultata banaka u BiH, 31.12.2023.

Banka	Ukupna imovina		Kredit		Depoziti		Dobit/Gubitak	
	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%	Iznos	%
1. Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	635.321	1,6	378.531	1,6	521.310	1,6	10.742	1,5
2. UNION banka d.d. Sarajevo	1.114.891	2,9	506.502	2,2	950.644	3,0	5.350	0,8
3. NLB banka d.d. Tuzla	1.792.923	4,6	1.159.726	4,9	1.464.320	4,6	24.910	3,5
4. ASA banka d.d. Sarajevo	3.031.409	7,8	1.855.139	7,9	2.615.241	8,3	46.005	6,5
5. "BOSNA BANK INTERNATIONAL" d.d. Sarajevo	1.546.523	4,0	987.806	4,2	1.315.804	4,2	23.349	3,3
6. INTESA SANPAOLO BANKA d.d. Bosna i Hercegovina	2.620.819	6,7	1.767.967	7,5	2.039.693	6,4	27.450	3,9
7. Raiffeisen bank d.d. Sarajevo	5.212.766	13,3	2.950.678	12,5	4.311.960	13,6	121.960	17,3
8. Ziraatbank BH d.d.	1.429.037	3,7	1.030.156	4,4	1.075.382	3,4	32.988	4,7
9. ProCredit bank d.d. Sarajevo	921.419	2,4	582.617	2,5	724.096	2,3	10.699	1,5
10. Sparkasse Bank d.d. Sarajevo	2.265.886	5,8	1.507.397	6,4	1.887.309	6,0	32.671	4,6
11. Komercijalno investiciona banka d.d. Velika Kladuša	128.572	0,3	55.100	0,2	94.968	0,3	1.758	0,2
12. Addiko bank d.d. Sarajevo	1.120.293	2,9	578.441	2,5	902.815	2,9	16.669	2,4
13. UniCredit bank d.d. Mostar	7.205.726	18,4	4.115.986	17,5	5.996.128	19,0	161.990	23,0
14. UniCredit bank a.d. Banja Luka	1.275.916	3,3	724.115	3,1	938.177	3,0	22.776	3,2
15. Addiko bank a.d. Banja Luka	1.012.725	2,6	681.772	2,9	805.209	2,5	23.533	3,3
16. Naša banka a.d. Bijeljina	329.053	0,8	175.713	0,7	266.481	0,8	2.068	0,3
17. Nova banka a.d. Banja Luka	2.871.084	7,4	1.733.886	7,4	2.207.878	7,0	55.528	7,9
18. NLB bank a.d. Banja Luka	2.046.474	5,2	1.122.265	4,8	1.645.018	5,2	49.186	7,0
19. Atos bank a.d. Banja Luka	1.213.691	3,1	772.796	3,3	920.810	2,9	24.616	3,5
20. Banka Poštanska štedionica a.d. Banja Luka	493.117	1,3	244.194	1,0	382.131	1,2	2.376	0,3
21. MF banka a.d. Banja Luka	788.517	2,0	601.801	2,6	574.403	1,8	9.189	1,3
UKUPNO	39.056.162	100	23.532.589	100	31.639.777	100	705.813	100

Tabela A4: Statusne promijena banaka u periodu 2001 - Q2 2024. godina

Broj	Banka	Vrsta promjene	Datum promjene
1	Sparkasse Bank d.d. Bosna i Hercegovina Sarajevo	Sparkasse Bank d.d. Sarajevo promijenila ime u Sparkasse Bank d.d. BiH Sarajevo	Q3 2014
	Sparkasse Bank d.d. Sarajevo	ABS banka d.d. Sarajevo promijenila ime u Sparkasse Bank d.d. Sarajevo	Q3 2009
	ABS banka d.d. Sarajevo	Postala članica Steiermaerkische Bank und Sparkassen AG, Erste Group	Q4 2006
	Šeh-in banka d.d. Zenica	Pripojena ABS banci d.d. Sarajevo	Q2 2002
2	Bosna Bank International (BBI) d.d. Sarajevo		
3	Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	BOR banka d.d. Sarajevo promijenila ime u Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	Q1 2017
	BOR banka d.d. Sarajevo	BOR banci d.d. Sarajevo pripojena Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	Q4 2016
	Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo pripojena BOR banci d.d. Sarajevo	Q4 2016
4	UniCredit Bank d.d. Mostar		
	UniCredit Zagrebačka banka BiH d.d. Mostar	UniCredit Zagrebačka banka BiH promijenila ime u UniCredit Bank d.d. Mostar	Q1 2008
	Zagrebačka banka BH d.d. Mostar	Spajanje sa Univerzal bankom d.d. Sarajevo u UniCredit Zagrebačku banku BiH	Q3 2004
	Univerzal banka d.d. Sarajevo	Spajanje sa Zagrebačkom bankom BH d.d. Mostar u UniCredit Zagrebačku banku BiH	Q3 2004
	HVB Central Profit banka d.d. Sarajevo	HVB Central profit banka Sarajevo pripojena UniCredit Zagrebačkoj banci BiH	Q1 2008
	HVB banka d.d. Sarajevo	Spajanje sa Central Profit bankom u HVB Central Profit banku d.d. Sarajevo	Q4 2004
	Central Profit banka d.d. Sarajevo	Spajanje sa HVB bankom d.d. Sarajevo u HVB Central Profit banku d.d. Sarajevo	Q4 2004
	Travnička banka d.d. Travnik	Pripojena Central Profit banci d.d. Sarajevo	Q4 2002
5	UniCredit Bank a.d. Banja Luka	Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka promijenila ime	Q2 2008
	Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka	Pripojena HVB grupaciji, nastavila poslovanje kao zasebno pravno lice	Q4 2005
	Banjalučka banka a.d. Banja Luka	Privatizovana i promijenila ime u Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka	Q1 2002
6	Addiko Bank d.d. Sarajevo		
	Hypo Alpe Adria Bank d.d. Mostar	Hypo Alpe Adria Bank d.d. Mostar promijenila ime i sjedište	Q4 2016
7	Addiko Bank a.d. Banja Luka		
	Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka	Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka promijenila ime	Q4 2016
	Kristal banka a.d. Banja Luka	Kristal banka a.d. Banja Luka promijenila ime	Q3 2003
8	ASA banka d. d. Sarajevo		
	ASA banka Naša i snažna d. d. Sarajevo	Pripojena ASA banci d. d. Sarajevo	Q4 2022
	ASA banka Naša i snažna d. d. Sarajevo	Sberbank BH d. d. Sarajevo u postupku restrukturiranja promijenila vlasništvo	Q2 2022
	Vakufska banka d. d. Sarajevo	Pripojena ASA banci d. d. Sarajevo	Q4 2021
	Investiciono komercijalna banka (IKB) d. d. Zenica	IKB d. d. Zenica promijenila sjedište i naziv u ASA banka d. d. Sarajevo	Q4 2016
	MOJA banka d. d. Sarajevo	MOJA banka d. d. Sarajevo pripojena Investiciono komercijalnoj banci d. d. Zenica	Q3 2016
	FIMA banka d. d. Sarajevo	Promijenila ime u MOJA banka d. d. Sarajevo	Q4 2010
	VABA banka d. d. Sarajevo	Promijenila ime u FIMA banka d. d. Sarajevo	Q3 2007
	Validus banka d. d. Sarajevo	Promijenila ime u VABA banka d. d. Sarajevo	Q1 2007
	Ljubljanska banka d. d. Sarajevo	Osnovana Validus banka preuzela dio aktive i pasive Ljubljanske banke d. d. Sarajevo	Q3 2006
	ASA banka Naša i snažna d. d. Sarajevo	Sberbank d. d. Sarajevo promijenila ime u ASA banka Naša i snažna d. d. Sarajevo	Q2 2022
	Sberbank d. d. Sarajevo	ASA Finance d. d. Sarajevo postala vlasnik Sberbank d. d. Sarajevo	Q1 2022
	Sberbank d. d. Sarajevo	Volksbank d. d. Sarajevo promijenila ime u Sberbank d. d. Sarajevo	Q1 2013
Volksbank d.d. Sarajevo	Sberbank grupacija preuzela Volksbank d. d Sarajevo	Q1 2012	
9	Komercionalno investiciona banka (KIB) d.d. Velika Kladuša		
10	NLB Banka d.d. Sarajevo		
	NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla	NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla promijenila sjedište i ime u NLB Banka d.d. Sarajevo	Q1 2012
	Tuzlanska banka d.d. Tuzla	Tuzlanska banka d.d. Tuzla promijenila ime u NLB Tuzlanska banka d.d Tuzla	Q3 2006
	Comercebank bančna skupina NLB d.d. Sarajevo	Pripojena Tuzlanskoj banci d.d. Tuzla	Q3 2006
11	NLB Banka a.d. Banja Luka		
	NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka	NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka promijenila ime u NLB a.d. Banja Luka	Q4 2015
	LHB banka a.d. Banja Luka	Spajanje sa Razvojnem bankom jugoistočne Evrope u NLB Razvojna banka a.d. BL	Q2 2006
	Razvojna banka jugoistočne Evrope a.d. Banja Luka	Spajanje sa LHB bankom a.d. Banja Luka u NLB Razvojnu banku a.d. Banja Luka	Q2 2006
12	Raiffeisen Bank d.d. BiH, Sarajevo		
	Raiffeisen Bank HPB d.d. Mostar	Pripojena Raiffeisen banci d.d. Sarajevo	Q1 2003
13	ProCredit Bank d.d. Sarajevo	Microenterprise bank d.d. Sarajevo promijenila ime u ProCredit Bank	Q4 2003

Broj	Banka	Vrsta promjene	Datum promjene
14	ZiraatBank BH d.d. Sarajevo	Turkish Ziraat Bank Bosnia d.d. Sarajevo promijenila ime u Ziraat Bank BH	Q1 2013
15	Union banka d.d. Sarajevo		
16	Atos bank a. d. Banja Luka	Sberbank a. d. Banja Luka promijenila ime u Atos bank a. d. Banja Luka	Q2 2022
	Sberbank a. d. Banja Luka	Nova banka a. d. Banja Luka u postupku restrukturiranja postala vlasnik Sberbank a. d. Banja Luka	Q2 2022
	Sberbank a. d. Banja Luka	Volksbank a. d. Banja Luka promijenila ime	Q1 2013
	Volksbank a. d. Banja Luka	Sberbank grupacija preuzela Volksbank a. d. Banja Luka	Q1 2012
	Zepter Komerc banka a. d. Banja Luka	Postala članica Volksbank International AG, promijenila ime u Volksbank a. d. BL	Q3 2007
17	Intesa Sanpaolo banka d.d. BiH		
	UPI banka d.d. Sarajevo	Promijenila ime u Intesa Sanpaolo banka d.d. BiH	Q3 2008
	LT Gospodarska banka d.d. Sarajevo	Pripojena UPI banci d.d. Sarajevo	Q3 2007
	Gospodarska banka d.d. Sarajevo	Spajanje sa LT Komercijalnom bankom Livno u LT Gospodarsku banku d.d. Sarajevo	Q1 2003
18	Nova banka a.d. Banja Luka	Nova banka a.d. Bijeljina promijenila sjedište	Q3 2007
	Agroprom banka a.d. Banja Luka	Pripojena Novoj banci a.d. Bijeljina	Q1 2003
19	Naša banka a.d. Banja Luka		
	Naša banka a.d. Bijeljina	Promijenila ime u Naša banka a.d. Banja Luka	Q2 2024.
	Pavlović International Banka a.d. Slobomir Bijeljina	Promijenila ime u Naša banka a.d. Bijeljina	Q4 2019.
	Privredna banka a.d. Dobo	Pripojena Pavlović International banci	Q2 2003.
	Privredna banka a.d. Brčko	Pripojena Pavlović International banci	Q4 2002.
20	Semberska banka a.d. Bijeljina	Pripojena Pavlović International banci	Q4 2001.
	Banka Poštanska štedionoca a.d. Banja Luka		
	Komercijalna banka a.d. Banja Luka	Komercijalna banka promijenila ime u Banka Poštanska štedionoca a.d. Banja Luka	Q1 2022
21	Komercijalna banka a.d. Banja Luka	Banka Poštanska štedionica a.d. Beograd kupila Komercijalnu banku a.d. Banja Luka	Q4 2021
	MF banka a.d. Banja Luka		
	IEFK banka a.d. Banja Luka	Promijenila ime u MF banka a.d. Banja Luka	Q3 2010

Banke kojima su oduzete dozvole za rad od 2002. godine:		Datum promjene
1	Camelia banka d. d. Bihać	Q1 2002
2	Privredna banka a. d. Gradiška	Q1 2002
3	Ekvator banka a. d. Banja Luka	Q1 2002
4	International Commercial Bank Bosnia d. d. Sarajevo	Q3 2002
5	Banka za jugoistočnu Evropu Banja Luka	Q4 2002
6	Privredna banka a. d. Srpsko Sarajevo	Q4 2004
7	Gospodarska banka d. d. Mostar	Q4 2004
8	Ljubljanska banka d. d. Sarajevo	Q3 2006
9	Hercegovačka banka d. d. Mostar	Q3 2012
10	Postbank BH Poštanska banka BiH d. d. Sarajevo	Q2 2013
11	Bobar banka a. d. Bijeljina	Q4 2014
12	Banka Srpske a. d. Banja Luka	Q2 2016
13	Vakufska banka d. d. Sarajevo	Q4 2021
14	ASA banka Naša i snažna d. d. Sarajevo	Q4 2022

Izvor: CBBiH

ISSN 1840-4103

9 771840 410007